

WELTERNE WELTLICH

Adını

(Göle Gözler)

Kalplere Yazmak

"Değerli Bir Ağulam
Cihân, Tekâmül ve İspat"

SELMAN ÖZÜL

2

Adını Kalplere Yazmak

SELMAN ÜNLÜ

Soru ve Cevaplarla

Adını Kalplere Yazmak

“Değişik Bir Açıdan Cihad, Tebliğ ve İrsad”

SELMAN ÜNLÜ

ADINI KALPLERE YAZMAK

Copyright © Rehber Yayınları, 2009

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Ali BUDAK

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-975-6096-47-5

Yayın Numarası
48

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası Sarnıç Yolu Üzeri No: 7
Gazimir/İZMİR
Tel: (0232) 252 20 96
Ocak 2009

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Rehber Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20
www.rehber yayinlari.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

CİHAD, ÇEŞİTLERİ, FAZİLETİ, ÖNEMİ VE ŞEHİTLİK

A- Cihad, Anlamı, Mâhiyeti ve Hükümü	17
1. Cihadın Tanımı	17
2. Cihadın Gayesi ve Kapsamı	18
3. İslâm'da Cihadın Farz Kılınmasının Sebebi	22
a. Cihada İzin Verilmesi	23
b. Cihadın Emredilmesi	24
4. Müslümanlık Kılıç ve Kan Dini Değildir	25
5. İslâm Hukukunda Cihadın Anlamı ve Hükümü	27
6. Allah Rızasını Kazanma Yolundaki Bütün Gayretler Cihaddır..	28
7. İslâm'da, Cihad Yapmanın Sebepleri ve Cihadın Hedefleri	29
a. Müdafaa	30
b. Zulmü Durdurmak	30
c. İrşâd Hürriyeti	31
d. İslâm'da Sulh-Barış Esastır	32
8. Günümüzde Cihad	33
a. Cihadı Yanlış Anlama ve Anlatma	33
b. Cihad, Kutsal Savaş-Holy War Değildir	34
c. Günümüzde Cihad Ne Anlama Gelir?	35
B- Cihadın Çeşitleri	37

1. Cihad-ı Ekber, Büyük Cihad veya Mânevî Cihad	38
2. Cihad-ı Asgar, Küçük Cihad veya Maddî Cihad	39
3. Cihad-ı Asgar ile Cihad-ı Ekber Arasındaki Fark.....	41
4. Cihad-ı Asgar/Küçük Cihad ile Cihad-ı Ekber/Büyük Cihad Arasındaki Denge.....	43
5. Sadece Büyük Cihad veya Sadece Küçük Cihad Yapmak	45
6. İlim, Mal, Dil ve Beden ile Cihad.....	47
a. İlim İle Cihad.....	48
b. Mal İle Cihad.....	48
c. Dil İle Cihad	49
d. Beden İle Cihad	50
7. İnançımızı Yaşamak ve Anlatmak Anlamında Cihadın Kısımları	51
a. Ferdî Cihad	51
b. Âilevî Cihad	52
c. Sosyal Cihad	54
C- Cihad ile İlgili Soru ve Cevaplar.....	55
1. Cihadın Hükümü Nedir ve Cihad Kime Farzdır?	55
2. Cihad Her Mü'minin Vazifesi midir?.....	56
3. Cihad Edenlerin Etmeyenlere Üstünlüğü Var mıdır?.....	60
4. Cihad Saldırı mıdır?	60
5. Cihad, Kâfirleri Ortadan Kaldırmak İçin Açılmış Genel Bir Savaş mıdır?	62
6. Cihadı Engellenen Hususlar Nelerdir?	63
7. Cihadı Terk Etmenin Neticesi/Cezası Nedir?.....	65
8. "Dinde Zorlama Yoktur." Âyeti Nasıl Anlaşılmalıdır?	66
9. Cihad Ruhunun Diriltip Ayakta Tutulması Nasıl Mümkün Olur?	68
10. Bazıları Cihadın Sadece Savaştan İbaret Olduğunu Söylüyorlar, Doğru mudur?.....	69
11. İslâm'ın Yayılması ve Yerleşmesinde En Etkili Yöntem Savaş mıdır, Tebliğ midir?	72
12. Cihadın Şekli Nasıl Olmalıdır?.....	74

D- Cihadın Fazileti, Önemi ve Şehitlik	75
1. Kur'ân-ı Kerim'de Cihadın Fazileti	75
2. Peygamber Efendimiz'in Hadislerinde Cihadın, Allah Yolunda Çaba Harcamanın Fazileti	76
3. Cihadın Önemi	79
a. Kurtulmak ve Kurtarmak İçin Cihad Gereklidir ve Cihad En Kârlı Ticarettir	82
b. Günümüz İnsanına Düşen Vazife: Cihad	83
c. Cihad Hayat Kaynağıdır	83
d. Cihad Kıyamete Kadar Devam Edecektir.....	84
e. Cihad Yüce Bir Duygudur	85
f. Cihada Her An Hazır Olunmalıdır	85
g. Anarşi ve Terör, Müminin Cihadıyla Aşılabilir	88
4. Şehitlik.....	89
Şehitliğin Fazileti	89

İKİNCİ BÖLÜM

TEBLİĞ VE İRŞAD'IN MÂNÂSİ, USÛLÜ, FAZİLETİ VE ÖNEMİ

A- Tebliğ ve İrşâd'ın Anlamı ve Kapsamı	93
1. Tebliğ, Emr-i Bi'l-Ma'rûf, Nehy-i Ani'l-Münker, İrşâd ve Davet	93
a. Tebliğ	93
b. Emr-i Bi'l-Ma'rûf Nehy-i Ani'l-Münker	95
c. İrşâd	96
d. Davet	97
2. İnsan ve Mümin Olmanın Gereği Tebliğ Yapma.....	98
3. Allah Resûlü'nde Tebliğ	99
4. Sahabede Tebliğ Aşkı ve Sahabenin Tebliğ Hizmetindeki Fedakârlıkları	100
5. Herkese ve Her Zaman Tebliğ.....	101
B- Tebliğ ve İrşâd Vazifesinin Usûl ve Teknikleri	103
1. Tebliğ Edilecek Şeyler İyi Bilinmeli	103
2. İslâmî Hakikatler ve Yaşanılan Devir Bilinmeli	104

3. Meşrû/Dîne Uygun Yollar Kullanılmalı.....	105
4. Maddî-Mânevî Karşılık Beklememeli	106
5. Muhâtap Tanınmalı.....	107
a. Muhâtabın Durumu İyi Bilinmeli.....	107
b. Tartışmadan Sakınmalı.....	107
c. Muhâtabın Düşünce Yapısı Çok İyi Bilinmeli	108
d. Muhâtabın Seviyesine İnilmeli	109
e. Karşı Tarafı Suçluluk Psikolojisine Sokmamalı	109
6. İman-Tebliğ-Amel Münâsebeti Kurulmalı	110
a. Tebliğ Edilecek Hususları Önce Yaşamalı, Sonra Anlatmalı. 110	
b. Her Türlü Zorluğa Göğüs Germeli	111
c. Sade Bir Hayat Yaşamalı.....	111
d. Israrlı Olmalı.....	112
7. Tebliğ İnsanına Uygun Bir Ruh Portresine Sahip Olunmalıdır 113	
a. Şefkatli Olmalı	113
b. Fedâkâr Olmalı.....	113
c. Dua Ehli Olmalı	114
d. Mantık ve Realiteye Uygun Hareket Etmeli.....	115
e. Müsâmahalı Olmalı.....	116
f. Hassas Olmalı	116
8. Tebliğde Önemli Diğer Bazı Hususlar.....	117
a. Tebliğde Devamlılık Olmalı.....	117
b. Tebliğde Hiçbir Beklentiyeye Girmemeli	120
c. Tebliğde Bütünlük Olmalı	121
d. Netîceyi Allah'a Bırakmalı	122
C- Tebliğ ve İrşâd İle İlgili Soru ve Cevaplar	123
1. Tebliğ ve İrşâd Sâdece Belli İnsanların mı Vazifesidir?.....	123
2. Başkalarına İyiliği Emredip Kendisini Unutmak Doğru mudur? 124	
3. Emrettiğini Yaşamayanların Cezası Nedir?	125
4. Kötülük Yaparken İyiliği Tavsiye Etmek Yasak mıdır?	126
5. Tebliğ ve Davet İçin Olgunlaşmayı mı Beklemeli?	126
6. Bir Öğrenci Olarak Tebliğ Metodumuz Nasıl Olmalıdır?	128

a. Muhâtabın, (Yâni Kendisine Bir Şeyler Anlatmayı Düşündüğü-müz Kişinin) Ruhuna Girme Yolları Araştırılmalıdır	129
b. Muhâtabımızın İnanç ve Kültür Seviyesini İyi Bilmemiz Gerekir	129
c. Muhâtabımızın Güvenini Kazanmanız Şarttır.....	130
d. Müslümanlığa Ait Meseleler Çok İyi Bilinmelidir	133
e. Yapılan Bütün İşler İhlâs ve Samîmiyet İçinde Yapılmalıdır	134
f. Konuyu Başkasına Anlattırmak gerekebilir	135
g. Karşımıza Bilmediğimiz Meseleler Çıktığında Rahatlıkla Bilmediğimizi İtiraf Etmeli ve “Bilmiyorum” Diyebilmelidir	136
h. İrşâd ve Tebliğ Adamı Civanmert Olmalıdır	138
i. Allah’ın Sonsuz Lütuflarını Unutmadan, Dinini Anlatmaya Devam Etmelidir	140
7. İnançsız Birine Önce Neyi ve Nasıl Anlatmalıdır?	142
8. Efendimiz ve İlk Müslümanların Başkalarının İmanlarını Kurtarmadaki Gayretleri Nelerdir?	148
9. Tebliğ ve İrşâd ile Fitne Arasında Ne Gibi Bir Münâsebet Vardır?	153
D- İrşad ve Tebliğ Vazifesinin Fazîleti ve Önemi.....	154
1. Tebliğ, Peygamberlik Vazifesidir.....	154
2. Tebliğ ve İrşâd, Yaratılış Gayemizdir	155
3. Tebliğ ve İrşâd Yapan Kimse, İnsanların En Hayırlısıdır.....	159
4. İrşâd ve Tebliğ Büyük Sevaplar Kazandırır	161
5. Tebliğ ve İrşâd Umûmî Huzuru Temin Eder	165
6. Tebliğ ve İrşâd, Umûmî Helâke Karşı Paratonerdir	168
7. Tebliğ ve İrşâd, Dîne sahip Çıkmada Bir Ölçüdür.....	170
SONUÇ.....	175
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR.....	179

ÖNSÖZ

Cihad; i'lâ-yı kelimetullah Allah'ın adını ve dinini yüceltme ve herkese duyurma yolunda mücadele etmenin adıdır. Bu mücadele, insanoğlu varolduğu günden beri vardır ve kıyamete kadar da devam edecektir.

Cihad; içinde bulunulan asır ve şartlara göre değişkenlik arz eden geniş kapsamlı bir kelimedir. Gün olur, mal-mülk her şey feda edilerek bu vazife yerine getirilir. Bu açıdan, onu sadece “*düşmanlarla savaşmak*” şeklinde nitelendirmek, cihadın mânâsını daraltmak demektir.

Bilhassa asrımızda cihad, bambaşka bir keyfiyet kazanmıştır. Dünyamızın bir köy haline geldiği, iletişim vasıtalarının baş döndürücü bir hızla ilerlediği, ulaşım imkânlarının hayallerimizi aşan bir seviyeye ulaştığı ve kuvvetler dengesinin ayrı bir büyüye büründüğü günümüzde, elbette cihadın şekli de değişik olacaktır. Bu, cihadın mânâ ve içeriğinin değiştiği anlamına gelmez.

Bediüzzaman Hazretleri, “*Medenîlere galebe iknâ ile-*

dir.” diyerek cihad kavramına ayrı bir açı kazandırmıştır. Bugünün insanına İslâmî mesajların götürülmesi, yukarıda belirttiğimiz cihadın o dar kapsamı içinde, yani savaşmak şeklinde olmayacaktır.

Yeryüzünde, cihaddan daha büyük bir vazife yoktur. Zaten olsaydı, Allah (celle celâluh) peygamberlerini o vazife ile vazifelendirirdi. Cenâb-ı Hakk’ın, bu vazife ile vazifelendiği insanlar, insanların en şereflieleridir. Her şeyden evvel düşünülmelidir ki; Hazreti Âdem’den bu yana, peygamber olsun, velî olsun, Allah’ın en seçkin bütün kulları, büyük ölçüde bu seçkinliğe, kılıçların gölgesi altında ve nefis muhâsese sayesinde ulaşabilmişlerdir.

İslâmî onur ve gurur taşıyan her fert ve millet, mutlaka kendini cihad vazifesiyle vazifeli olarak görmelidir. Zaten kendinde böyle bir mesuliyet hissetmeyen fert ve milletlerin, İslâmî onur ve gururdan nasipleri olduğu da söylenemez.

Cihadı güzelleştiren, vasıta olduğu şeylerdir. Mesela; cihad “İlâ-yı kelimetullah”a, yani Allah’ın adının ve dininin dünyanın her yerinde duyulmasına vesile olması; Müslümanlığa ve Müslümanlara tecavüz edenlere karşı caydırıcı bir yanının bulunması; güçsüz ve mazlum insanların koruyuculuğunu sağlaması açısından güzeldir. Denebilir ki, cihadın güzelliği “İlâ-yı kelimetullah” şartına bağlanmıştır. Evet, mümin cihad edecek; ata, uçağa binecek, ama bütün bunları, Allah’ın yüce adını yükseltmek gayesiyle yapacaktır... Evet, işte müminin memur olduğu cihad budur.

Bizim asıl gaye ve hedefimiz, ne dünya hâkimiyeti, ne de dünya hâkimiyeti vesilesiyle iç huzur ve sükûnetin teminidir. Belki bunlar, bizim asıl gaye ve hedefimizle ilgili neti-

celeridir. Bizim asıl maksadımız, yeryüzünde Cenâb-ı Hak-
k'ın yüce ve yüksek adının duyulmasıdır. Fakat bu netice-
ye ulaşabilmek için milletçe güçlü, kuvvetli ve önüne çıkan
engelleri ortadan kaldıracabilecek kapasitede olmamız şarttır
ve zaruridir. Esasen, bu iki şeyi birbirine karıştırmamak ge-
reker. Biz, güç ve kuvveti Hakk'ın emrinde kullanmak için
isteriz. Yoksa Müslüman'ın duygu ve düşüncesinde, hiçbir
zaman başka ülkeleri işgal için güç ve kuvvet isteği olma-
mıştır ve olmaz da.

Sokaklar, müminin cihadıyla ışığa erer ve aydınlanır.
Dünyayı kana boğan anarşi, ancak müminin cihadıyla
aşılabilir. İnsanlığın huzuru, mutluluğu müminin cihadıyla
yeryüzüne iner. İşte; mümin böyle ulvî bir gaye ve ideal uğ-
runa hep yollarda olan insandır. Belki gayesine ulaşacak,
belki de ulaşamayacaktır; ama her iki halde de, Cenab-ı
Hakk'ın rahmeti onu kucaklayacak ve o dava uğrunda öl-
müş kutlularla ve de rahmetin eteklerinden tutunmuşlarla
beraber haşrolacaktır.

İnanan insanlar, gelecek adına ve endişe verici ciddi
tehlikeler karşısında daima hazırlıklı olmalı; sıhhatlerinin,
servetlerinin, gençliklerinin bir miktarını mutlaka bu işe
ayırmalı ve hayat düzenlerini ona göre dizayn edip ayarla-
malıdır ki, her türlü problem karşısında paniğe kapılma-
sın ve şaşırıp kalmasınlar.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), durmadan, dinlen-
meden hak ve hakikatin neşrini yaptığı gibi, O'nun, sâdık
arkadaşları sahâbe efendilerimiz de aynı şekilde, cihanın
dört bir yanına dağılmış ve hakkı neşretme vazifesini en
seviyeli şekilde edâ etmeye çalışmışlardı. Cihan, bu meşâ-

lelerin tutuşturduğu nurlu kalplerle aydınlandı. Şimdi sıra bizde. Hem asrımızın insanına İslâm'ı anlatmak hem de bundan sonra gelecek insanlara İslâm'ı ulaştırmak için bu vazifeyi hakkıyla eda etmeliyiz.

Yaşadığımız asırda, her yaş ve meslekten Müslüman'ın bu vazifeyi hakkıyla yerine getirebilmesi için, bu kitabı kaleme aldık. Bu işin tekniğinden de bahsettik. Çünkü her ilmin kendine göre bir tarifi, her işin de kendine göre bir tekniği vardır. Bu tarif ve bu teknik olmadan ne bir ilim dalından ne de bir iş kolundan bahsetmek mümkündür. Durum böyle olunca, işlerin en mukaddesi ve değerlisi olan cihad, tebliğ ve irşâd, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker ve dine davet vazifesinin de, kendine göre bazı usûl ve teknikleri olsa gerek. Bunlara dikkat edilmeden yapılan tebliğ, zavallı bir gayret olmaktan öte hiçbir işe yaramaz. Elde edilen geçici başarılar ise, yarını olmadığı için gizli birer mağlûbiyet demektir. Biz de, âyet ve hadislerin ışığı altında maddeler hâlinde bazı teknik hususları arz ettik.

Kitabımız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, cihadın tanımı, çeşitleri, faziletleri gibi konulardan bahsettik. İkinci bölümde ise, dil ile cihad; yani emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker, tebliğ-irşâd ve davet gibi konulara değindik.

Bu kitabın hazırlanmasında, bilgisayar içlerinde yardımcı olan Ersoy Karamustafa Bey'e ve sevgili yeğenim M. Enes Aydüz'e teşekkürlerimle.

Selman ÜNLÜ

11.09.2005-Adapazarı

BİRİNCİ BÖLÜM

CIHAD, ÇEŞİTLERİ, FAZÎLETİ,
ÖNEMİ VE ŞEHİTLİK

CİHAD, ÇEŞİTLERİ, FAZİLETİ, ÖNEMİ VE ŞEHİTLİK

A- Cihad, Anlamı, Mâhiyeti ve Hükümü

1. Cihadın Tanımı

Cihad جِهَاد “c-h-d” kökünden türemiş, Arapça bir kelime olup, “her türlü meşakkat ve zorluğa göğüs gerip, çalışmak, çabalamak ve gayret etmek” gibi mânâlara gelir.

Diğer bir açıdan o, insanın güç ve kuvvetini sonuna kadar sarf ederek her türlü meşakkati göğüsleyip belli bir hedefe yürümesi mânâsını ihtivâ eder ki, bu târif cihadın dinî mânâsına daha yakındır.¹

Diğer bir ifâdeyle cihad, Allah’la kullar arasındaki engelleri kaldırmaktır.

Allah yolunda yapılan bütün çalışmalar, Allah’ın adı/dini yükselsin, herkes duysun ve bilsin diye gösterilen gayretler, O’nun dini İslâm’ı savunmak için ortaya konan çabalar bütünüyle ‘*cihad*’ diye isimlendirilir. Bedeniyle, organlarıyla-

¹ M. F. Gülen, *İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s.13, İzmir 1996.

la, malıyla cihad edene veya manevi yönünü olgunlaştırmak için çaba sarf edene ‘mücâhid’ denilmektedir.

Mü’minin, Allah tarafından kendisine emanet olarak verilen bedenini, malını ve zihinsel imkânlarını Allah yolunda harcaması ve İslâm yolunda kullanması cihaddır.

Kelimenin sözlük anlamından da anlaşıldığı gibi ‘*cihad*’ bir saldırı değil, olabilecek bir saldırıya karşı yapılan bir savunmadır. Bu saldırıyı savabilmek üzere çaba göstermek, çalışmaktır. O, bir anlamda insanın mutluluğuna giden yoldaki engelleri kaldırmaktır. Kur’ân, ‘*cihad*’ kavramı ile, savaş mânâsındaki ‘*kıtâl*’ kavramını ayrı ayrı kullanmaktadır.²

Diğer bir tarife göre cihad; hayatın gayesi olarak Allah’a kulluk etmek, dinî emirleri öğrenip Allah ve Resûlü’nün koyduğu ölçülerin hayatımıza uygulanmasına çalışmak, İslâm’ı diğer insanlara tebliğ etmek, yani iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, başta kötülükleri emreden nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek, İslâm ülkesini ve Müslümanları her türlü tehlike ve saldırılara karşı savunmaktır. Bu konuda, cihad kapsamlı bir anlam taşımakta; kalp, dil, el gibi her vasıta ile yapılabilmektedir.

Cihadın savaştan ibâret olduğunu düşünmek, gerçeği yansıtmadığı gibi, cihada yalnız savaş anlamının verilmesi, Kur’ân ve sünnette ifâde edilen anlam ve kapsamı bakımından eksik ve yanlış sayılır.

2. Cihadın Gayesi ve Kapsamı

Cihadın gayesi;

Toplumdaki fitneyi kaldırmak,

² Hüseyin K. Ece, *İslâm’ın Temel Kavramları*, Beyan Yay., s. 110-111; Ahmet Kalkan, *İslâm Akaidi*, s. 332-333; Ahmet Kalkan, *Kur’ân Kavram Tefsiri*.

Zulümleri önlemek,
İnsanlara Allah'ın adını ulaştırabilmek,
Hakk bayrağını yüceltmek,
İnsanları baskılardan ve zulümlerden kurtarmak,
İslâm ile insanların arasındaki engelleri ortadan kaldırmak,

Onların rahat bir şekilde İslâm'ı tanımalarına fırsat vermektir.

Müslümanlar asla mal toplamak, toprak ele geçirmek, insanlara hükmetmek, onlara karşı büyüklük taslamak, onları öldürmek, malları yağmalamak, insanlardan intikam almak için cihad etmezler. Bunların hiçbiri İslâm'da yoktur. İslâm, savaşı, ekonomik, sosyal ve siyasal hâkimiyet aracı olmaktan kurtararak insanî hedeflerin gerçekleşmesinde, gerektiği zaman başvurulacak bir metot olarak kabul eder. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da şudur: Başkalarının savaşları dünyalık amaçlar uğrunda yapılırken, İslâm'ın cihadı Allah rızası için yapılır ve özünde ahirete ait boyut vardır.

Bu anlamda **cihad, bir ibâdet**dir. Çünkü cihad İslâm'ı, yani Allah'ın insanlar için seçtiği iki dünya saadetini insanlara taşıma çalışmasıdır. İnsanları zulmün ve tuğyânın karanlıklarından, İslâm'ın aydınlığına bir davettir. İnsanlara o nuru ulaştırma faaliyetidir. Bu nedenle cihada '**kalplerin fethi**' gayreti de denilir. Yani, karanlıkta kalan insanların gönüllerini İslâm'a ve onun güzelliklerine açma çabası.

Cihad faaliyeti, saadetin ta kendisi olan **İslâm'la insanlar arasına, kalpler arasına konulan engelleri,**

örülen duvarları ortadan kaldırma çalışmasıdır. İnsanları kendi gerçekleriyle, Rablerinden gelen hakla ve bunun sonucu iki dünya mutluluğu ile buluşturma, insanların yüreklerini İlahî güzelliklere açma gayretidir. Müslümanlar, cihad faaliyeti ile insanlığın eskimez değerleri olan İslâm'ın güzelliklerini insanlara, yine İslâm'ın dilini kullanarak taşırlar. Onlar, İslâm'ın getirdiği mutluluğu fiilen tadarak, başka yüreklerle de bu davayı götürmek isterler.³

Görüldüğü gibi, cihadın kapsamı ve hedefi bazılarının sandığı gibi ne saldırı ne de savaştır. Ancak, yeri gelince dış düşmana karşı fiilî cihad dediğimiz 'kıtâl/savaş' gündeme gelir. Müslümanlara yapılan saldırılara cevap vermek, zalimlerin zararlarına engel olmak; İslâm'a inananların hem hakkı hem de görevidir. Cihad faaliyeti, aynı zamanda insanların kendi istekleriyle Müslüman olmalarını sağlayacak bir ortamı da hazırlar.

Kur'ân-ı Kerim, cihad ve savaş kavramlarını tamamen *fi sebîlillâh* "Allah yolunda cihad" şeklinde kullanmaktadır. Öyleyse, Allah rızasının dışına çıkan bir savaş İslâm'ın emrettiği cihad değildir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) bütün peygamberlik hayatı, bir cihad faaliyetidir. Çünkü O'nun görevi bir peygamber olarak insanlara Allah'ın dinini tebliğ etmek, insanların İslâm ile iki dünya saadetine kavuşmalarını sağlamaktı. O'nun bu uğurdaki çabası, gayreti, çektiği sıkıntılar, hedefi ve beklentileri; cihad ibadetinin boyutlarını gösterir.

Cihadın gayesi, yeryüzünden fitneyi kaldırmak ve hak-

³ M. İslâmoğlu, *Yürek Fethi*, 36-43.

kı yüceltmektir. İslâm'da savaş; intikam, öldürme, yağma, baskı ve zulüm yapmak için değil, bunları ortadan kaldırmak için yapılır. Müslüman olmayanları, zorla İslâm'a sokmak yoktur. Cihad'dan maksat, insanları baskılardan kurtarmak, İslâm'ın yüce gerçeklerini onlara duyurmak ve kendi rızâlarıyla Müslüman olabilecekleri ortamları hazırlamaktır.

İslâm'ın gayesi, toprak ele geçirmek değildir, dedik; çünkü o yalnız bir bölge ve kıta ile yetinmez. İslâm, bütün dünyanın saadet ve refahını düşünür. Bu yüce maksadı gerçekleştirmek için, Müslümanların bütün güçlerini seferber eder. İşte; bu bitmeyen gayret ve uğraşmaya, büyük bir enerji ile çalışma işine ve dine uygun bütün yollara başvurma gayretine cihad denir.

Cihad; insanları, kula kul olmaktan kurtarıp Allah'a kul etmeye davet edişin ve bu uğurda çekilen sıkıntıların adıdır. Cihad, her ferдин, kendisini günahlardan arındırıp Allah'a istiğfar etmesi, Allah'a yönelmesi ve bunun için devamlı hareket halinde olmasıdır.

Cihad, insanları baskı ve zorlamadan korumak ve kurtarmaktır. Zorlama ve baskı olmayan İslâm'a insanları davet ederek Allah'ın adını yüceltmektir. Cihad, herkesi, mensubu olduğu inançtan zorla çıkarmaya çalışmadan, hakkın kabûlü ve yayılışına engel olmak isteyen her türlü engelin kaldırılmasıdır. Cihad, Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) yaşayıp tebliğ ettiği İslâm'a yapışarak Allah yolunda kendini ve malını fedâ etmek, orta yolu seçmek, aşırılıktan sakınmak, ilâh olarak Allah'ı tanımak, İslâm'ı din kabul ederek bu dini müdafaa için çalışmak demektir.

3. İslâm'da Cihadın Farz Kılınmasının Sebebi

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Mekke döneminde kâfirlere karşı katiyen maddi mukabele ve maddi mücadelede bulunmadı. Etrafını alan insanlara hep sükûnet ve sabır tavsiye etti. Bu dönemde sadece Kur'ân'ın elmas düsturlarını kullandı. Senelerce sinelere girip, gönülleri fethetmeye çalıştı. Evet, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), o kömürü elmas; taşı, toprağı altın yapan mübarek sözleri ile tam 13 sene, "Dövene elsiz, sövene dilsiz ve İslâm yolunda gönülsüz gerek." dedi. Kandan irinden deryaları geçmeye çalıştı. Gözünün önünde insanlar öldürülüyor, dövülüyor; O, kendi büyük sıkıntılarıyla beraber bunları da sinesine çekiyordu.

O, bu kadar sabırlı ve kararlıydı, ama kâfir bir türlü hıncını alamıyordu... Ve ondan sonra da yapmayı planladığı şeyler vardı: Müminleri bütün bütün Mekke'den uzaklaştıracak ve göçe zorlayacaklardı. Evet, doğup büyüdükleri, azîz ve şerîf olarak yaşadıkları, rahat ve huzur içinde hayatlarını sürdürdükleri yuvalarından, çocuklarından koparılıp başka yerlere hicret ettirileceklerdi ve nihayet bütün Müslümanlar, Mekke'den Medîne'ye hicret etmeye başladı.

Müslümanlar 500 km'lik bir yolu yiyecek ve içecek olmaksızın ve çölün sıcağında katetme mecburiyetinde idiler. O devirde, böyle bir yolu katetmek bir ay sürerdi. Bir ay, sırtlarındaki elbiselerle çölde yatıp kalkacaklardı.. haydi elbise ne ise.. Ne yiyip ne içecekleri de belli değildi. Medîne'ye hicret ettikten sonra da hep onuruyla yaşamış bu insanlar, Medîne'nin "Ensâr" dediğimiz topluluğuna âdeta sığınacaklardı. Bakın, azap üstüne azaba! Ne var ki onlar, hep sine hem de seslerini çıkarmadan katlanacaklardı. Niçin?

Söz Sultanı (sallallahu aleyhi ve sellem) onlara diyordu ki: “Sesinizi çıkarmayın, sabredin; zira neticede varacağınız yer cennettir.” Efendimiz, Allah’ın (celle celâluh) emirleriyle hareket ediyor ve hissiliğin zerresine dahi yer vermiyordu; ama gel gör ki, karşı tarafın hıncı bir türlü yatışmıyordu. Evet, müşrikler Müslümanları yurtlarından, yuvalarından ettikten ve hicrete tâbi tuttuktan sonra dahi, bir türlü hınçlarını alamamışlardı. Bir gün, aralarında daha vahşice bir karara vardılar: “Onların mallarına, mülklerine el koyalım ve tarlalarını aramızda taksim edelim.” Evet, herkesin malı taksim ediliyordu.

a. Cihada İzin Verilmesi

Cihada izin verileceği ana kadar Müslümanlar, kâfirlerin hiçbir saldırısına karşılık vermemişlerdi. Bu, bir bakıma pasif direniş demekti, saldıran hep küfür cephesi oluyordu.. ve Müslümanlar her zaman zulme uğruyorlardı. Maddî cihada izin verilmediği için, onlar hiç mi hiç karşılık vermeyi düşünmüyorlardı. Hicretten sonra da bir müddet böyle devam etti. Nihayet, kâfirlerle cihada izin veren âyet nâzil oldu:

“Haksızlığa uğratılarak kendilerine savaş açılan kimse-lerin de, karşı koyup savaşmasına izin verilmiştir. Allah onlara yardım etmeye elbette Kâdir’dir. Onlar haksız yere ve “Rabb’imiz Allah”tır dediler diye yurtlarından çıkarılmışlardı.” (Hac, 39-40).

Evet, zulmün katkını yapmış ve onları yaşama hakkından mahrum etmişlerdi. Şimdi de kendilerine karşı hep baskı uygulanan, her fırsatta hırpalanan ve öldürülmek istenen o insanlara hesaplaşma izni veriliyordu... Ve bu hükmün sebebi de zikrediliyordu: “Rabb’imiz Allah dedik-

lerinden dolayı, haksız olarak yurtlarından, yuvalarından çıkarıldılar.”... Yani binbir mahrumiyete maruz bırakıldılar.” Hanımları, çocukları geride kaldı... Geride kalanlar da zincire vuruldu. Pek çok insan, hayatlarının 7-8 senesini orada zincir içinde geçirdiler. İşte, bu zulme ve haksızlığa uğrayanların, kimsesizlerin hakkını korumak için bu kadar ızdırap görmüş, bu kadar sinesinden hançer yemiş Müslümanlara, kafirlerle ve müşriklerle hesaplaşmak üzere izin veriliyordu. Aynı zamanda, bu emirle Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), cihada memur ediliyordu.

Dün, kendilerine “Kılıç kullanmayacaksınız” denen insanlar, haklarını geri almak ve çıkarıldıkları yurtlarına-yuvalarına dönme maksadına yönelik bugün kafirlere karşı kılıç kullanma izni alınca âdeta şahlandılar ve bu izni kullanacak zemini sabırsızlıkla beklemeye başladılar.

b. Cihadın Emredilmesi

Bir müddet sonra cihad, izin olmaktan çıktı ve bir emir oldu. Bundan böyle müminler, müşriklere karşı kılıçlarıyla cihad etmeye mecburdular. Artık, Bedir’e giderken âdeta cennetten davetiye almış gibi sevinç içinde gidiyorlardı. Sanki biraz sonra, canları tehlikeye girecek onlar değildi. Hemen hepsi, bu uğurda ölmeyi ümitle bekliyorlardı. Bu itibarla da, cihada çağrılan hiç kimse, bu davete icabetten geri kalmadı. Sâdece münâfıklardı ki, ordu-bozanlık ediyorlardı.. zaten onlar, her zaman böyle yaptılar.. ve çok defa cepheden ayrılıp gittiler.. ayrılıp gitti ve Efendimiz’i (sallallahu aleyhi ve sellem) orada terk ettiler.. hatta bazen de hiç savaşa katılmadılar. Onlar, içte hakiki iman etmemiş, ar-

kadaşları kavga verirken bir kenara çekilip şahsî zevklerini yaşamış bir grup sefil ruh ve bir kısım nefsin esiri olmuş kimselerdi ki, karakterlerinin gereğini yerine getiriyorlardı.

Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) yüreктen inanmış insanlara gelince, onlardan, yerini terk eden bir tek insan bile gösterilemez. Diğer bir tabirle, cihad yolunda Allah'a ulaşmış olanlardan hiçbiri geriye dönmemişti. Geriye dönenler, yoldaki şaşkınlar, hakikati idrak edememiş ve ruhunda hakikatle bütünleşememiş zavallılardı.⁴

Aslında onlar da insandı; her insan ölümü çirkin görebilir. Kur'ân-ı Kerîm de insandaki bu duyguyu görmezlikten gelmemiş ve inananlara şöyle hitap etmiştir: “Hoşunuza gitmediği hâlde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu hâlde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, hâlbuki siz bilmezsiniz.” (Bakara/216).

İnsan tabiatının böyle olmasına rağmen mü'minler, kayıtsız şartsız Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) boyun eğdi ve teslim oldular. Onlardaki bu bağlılık, Cenâb-ı Hak'ın onlara art arda lütuflarda bulunmasına vesile oldu... Ve zaferler birbirini takip etti.

4. Müslümanlık Kılıç ve Kan Dini Değildir

İnsafsız bir kısım kâfirlerin ve İslâm düşmanlarının tarif ettiği gibi, Müslümanlık bir kılıç ve kan dini değildir. Doğrusu Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kılıç kullandı ve O'nun bu hususiyeti daha O gelmeden, geçmiş peygamberler tarafından haber verilmişti: Mesela, İncil'de Resûl-i Ekrem

⁴ Gülen, *Cihad*, s. 17 vd.

Sallallahü Aleyhi Vesellem'den “Kılıç kullanacak, cihada memur olacak; ümmeti de öyle olacak.” şeklinde bahsedilmektedir. Bu bahis ve zikir, tanıtma ve medih makamında yapıldığından; bir taraftan cihadın önemini ve faziletini gösterirken; diğer taraftan da mücâhitlerin fazilet dolu üstün derecelerini ve yüksek rütbelerini ifâde etmekte ve ümmet-i Muhammed’i cihada teşvik etmektedir.

Âdeta Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), o devirde yaşayanlara: “Düşünce ve fikir hürriyetini engelleyemezsiniz; insanlığa giden yolları tıkayamazsınız.” diyordu. 14 asır evvel, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) karanlıkları yırtan o aydınlık ve ışıktan eliyle zulüm ve diktatörlük ortadan kaldırılıyor, hürriyet de getirilip insanlığın önüne seriliyordu. Zulme ve haksızlığa uğrayanlara yardım edeceksiniz! Onlar orada inlerken, siz burada oturup o iniltileri ney gibi dinleyemezsiniz! Bu tıkanıklığı kuvvet sökecekse, hakkâniyet duyguları içinde onu da kullanacaksınız! Fakat biz, bugün bunu yapamıyoruz. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), yapma imkânı elde ettiği zaman oturdu ve hesaplaştı. Bununla beraber öyle aklî, öyle mantikî hesaplaşmalar oldu ki, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) döneminde İslâmî cephede ölen insanların sayısı, sadece 100 küsurdu. Dikkat ediyor musunuz, sadece İkinci Dünya Savaşı'nda, iki vahşet birbiriyle boğuşurken 40 milyonu aşkın insan ölmüştü. Rusya'da gayr-ı insanî, bâtil bir sistemin oturması için bir çırpıda yüz küsur milyon insan öldürülmüştü. Onların kanları üzerinde âdeta gemiler yürütüldü, enkazlarından binalar yapıldı ve bu binaya da “yeni sistem” denmek istendi ki, bu sistemin adı komünizm idi.

Saadet Asrı, insanlık duygusunun, düşüncesinin, insana saygı ve hürmetin geliştirildiği bir dönemdir ve günümüzde, insanlık bu noktaya henüz ulaşamamıştır. Ulaşması da mümkün değildir. Çünkü bu çığırı açan Hz. Muhammed'dir (sallallahu aleyhi ve sellem). O'nun dünyasında, mümin savaş yapar. Savaş yapar, ama hiçbir zaman barış esintileri kesilmez ve insanî değerler göz ardı edilmez. Boş yere insan öldürülmez, ülkeler işgal edilmez ve başka milletler sömürülmez.

5. İslâm Hukukunda Cihadın Anlamı ve Hükümü

İslâm hukukçuları, genel olarak cihadın anlamı ve hükümünün yanı sıra, kâfirlere karşı cihadın hukuken emredilmesinin sebepleri üzerinde de etraflıca durmuşlardır. Konunun ele alındığı Batı kaynaklarının hemen hepsinde cihadın; bütün dünya Müslüman oluncaya veya İslâm hâkimiyetine boyun eğinceye kadar Müslüman olmayanlarla savaşmayı ifade ettiği ileri sürülmüştür. Bu iddiayı ileri süren Batılı araştırmacıların, İslâm'da savaşın emredilmesi ile ilgili İslâm hukuk kaynaklarında ortaya konan görüşlere yer vermemesi ve bunlara ait tartışmaları görmezlikten gelmesi dikkat çekicidir. İslâm hukukçuları, Kur'ân'da ve sünnette belirtilen esaslara göre gerek savaş öncesi ve savaş esnasında gerekse sonrasında uyulması gereken kuralları kendi dönemlerindeki şartlar çerçevesinde en ince ayrıntılarına kadar inceleyip tespit ettikleri gibi, savaşın emredilmesi meselesini de tartışmışlardır. İslâm hukukçularının çoğunluğu, **savaşın emredilmesinin sebebinin** düşmanın saldırısı olduğunu, Müslümanlara karşı savaşmayanlarla savaşmanın ve sadece İslâm'ı benimsemediği için bir insanı öldürmenin câiz olmadığını belirtmişlerdir.

Savaşla ilgili ilk nâzil olan âyetlerde, savaşın emredilmesinin sebebinin kâfirlerin saldırı ve zulümleri olduğu açıkça belirtilmiştir. (Hac, 39-40; Bakara, 190; Nisa, 75; Tövbe, 13) Son âyetlerde ise, sebebi bir kere daha tekrar etmeye gerek görülmeyip savaşta uygulanacak stratejiden söz edilmektedir.

İslâmiyet dinde baskıyı kesinlikle yasaklamış, zor ve baskı altında gerçekleşecek imanın geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır. Kin ve nefrete yol açan savaş bir tebliğ vasıtası olarak düşünmek mümkün değildir. Öyle ise, Müslümanlara silahlı saldırıda bulunmayan gayrimüslimlere karşı öncelikle yapılması gereken şey, onlarla savaşmak değil, barışçı davet yollarına başvurmaktır.

Tarih boyunca Müslüman devletler, gayrimüslim ülkelerdeki insanları zorla İslâm'a sokmak amacıyla savaşmışlardır. Savaşlar; bu ülkelerdeki herkesin dilediği inancı serbestçe seçebileceği şekilde **tebliğe açmak gayesiyle** yapılmıştır. Nitekim İslâm'da emredilen savaş için cihad kelimesi kullanıldığı gibi, bu hareketleri işgal ve sömürü savaşlarından ayırmak için de özellikle **fetih** (açmak) tabiri kullanılmıştır.

6. Allah Rızasını Kazanma Yolundaki Bütün Gayretler Cihaddır

Cihad, Müslüman'ın; Allah'a kulluk etmek ve O'nun rızasını kazanmak için İslâm esaslarını öğrenme, öğretme, ferdî ve içtimaî planda yaşama, yaşanmasına çalışma, İslâm'ı tebliğ ve bu hususlarda içte ve dışta karşılaşıcağı engelleri aşma konusunda içinde bulunması gereken şuurlu

ve sürekli gayret ve aksiyon hâlini ifade eder. Müslüman'ın bütün hayat ve faaliyetinin Allah rızasını kazanmaya yönelik olması gerektiğinden ve bu anlamdaki bütün gayretler cihad kavramı içinde değerlendirildiğinden, Allah rızasına ulaşmak için başvurulmuş bir savaş da cihad sayılır.

İslâm dini, izin verdiği savaşı diğerlerinden ayırmak için de ona **cihad** adını vermiştir. Bunun yanında Kur'ân-ı Kerim'in, Müslümanların sadece en güzel şekilde tebliğ yapmakla mükellef olduklarını (Ankebût, 46), birine dini kabul ettirmek için baskı yapılmayacağını ve baskı altında gerçekleşecek imanın geçersiz olduğunu açıkça belirten hükümlerini göz ardı ederek, cihadı gayrimüslimleri Müslüman yapmanın bir vasıtası olarak takdim etmek ve "Ey İnsanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan afiyet (esenlik ve barış) dileyin. Fakat düşmanla karşılaşınca da sabredin ve bilin ki cennet kılıçların gölgesi altındadır." diyen Rahmet Peygamberini (sallallahu aleyhi ve sellem) dünyaya savaş ilan etmiş gibi göstermek, ilmî gerçeklerin yanında ahlakî ölçülerle de bağdaşmaz.

7. İslâm'da, Cihad Yapmanın Sebepleri ve Cihadın Hedefleri

Umûmî mânâda cihadın anlaşılması ve maddî cihadın (savaş vs.) başlama tarihinin bilinmesi çok önemlidir. Din düşmanları cihadın mânâsını çarpıtarak, vefasız dostlar da zaman ve mevsimleri birbirine karıştırarak sürekli zihin bulandırıyorlar; her iki cepheye de bazı şeylerin anlatılmasının lâzım geldiğine inanıyoruz.

İslâm'da, cihad yapmanın sebepleri şunlardır:

a. Müdafaa

İslâm, bir millet veya ferdin, kendi varlığını tehdit eden, onu yok etmeye, öldürmeye çalışan karşı güce karşı nefis müdafaasına, karşı koymasına izin verir; hatta bâzı durumlarda bunu emreder. Meselâ biri sizin varlığınızı, malınızı, canınızı, dininizi, ırzınızı tehdit ediyorsa, onunla göğüs göğüse gelir, bu işin kavgasını verir ve kendisiyle hesaplaşırsınız. Diyelim ki, düşman bir komşu ülke, kendisiyle sizin aranızdaki sınırları deldi ve içeriye girdi, ne yaparsınız? Ülkenizdeki bazı kimseleri yılan-çıyan haline getirip üzerinize saldırsa ne düşünürsünüz? Bir yerde, soydaşlarınız zulme uğratıldığı zaman nasıl davranırsınız? Herhalde bu sorulara “hiç” deyip geçemezsiniz! İşte, bu noktadan hareketle, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) tam 14 asır evvel cihadı da bir disiplin olarak kabul etmiş ve Müslüman’ın, Müslümanca yaşayabilmesi için, hikmetin yanında kuvvetin, irşâdın yanında caydırıcı gücün bulunması zaruretine de parmak basmış ve onurlu, haysiyetli yaşama yollarını göstermiştir.

b. Zulmü Durdurmak

Dünyada zulme ve haksızlığa uğrayanlar, aldatılanlar vardır. Bugün biz, bunları korumamız altına almakla veya politika platformunda bazı başarılarla meseleyi halledebileceğimizi düşünüyoruz.. bir ölçüde bu akıllı bir çözüm de olabilir. Evet, soydaşlarımıza, dindaşlarımıza bağrımızı açıyor ve civanmertliğimizle bir kısım problemleri çözmeye çalışıyoruz; ama bununla, bilmem ki, problemin kaçta kaçını hallediyoruz?

Büyük bir caydırıcı gücü sürekli elde tutmak, zulme uğ-

rayanın, aldatılanın imdâdına koşmak ve hak sâhibine hakkını vermek için mutlak lâzımdır. Bu da, o büyük güç ve aktivitenin yer yer bizzat gösterilmesiyle kolaylaşacak ve mümkün olacaktır. Ve geçmişte de öyle olmuştur. Biz, dünyaya dengesinde bize düşen vazifeyi temsil ettiğimiz günlerde, bir devlet, haksız yere başka bir ülkeyi işgale yeltendiğinde: “Osmanlı donanması, şimdi denize açılıyor.” dediğimizde, o zâlimler tıpkı çapulcular gibi hemen kaçıyorlardı. Evet, o dönemde, dünyada bu kadar ağırlığımız vardı.. vardı.. ve dünyanın büyük bir kısmında, o müthiş hakemlik konumuzla zulme ve haksızlığa uğrayanlar, hak sahibine hakkını vermemiz için bizim kapımıza koşuyorlardı.

Evet, İslâm’da, zulme ve haksızlığa uğrayanların, sahipsiz ve garibin imdadına koşmak için savaş emredilmiştir. Zaten müminler imdada koşmazlarsa başka kim koşacak? Allah (celle celâluh) bizi yeryüzünde hak sahibine hakkını vermekle vazifelendirmiştir. O noktayı tutmayı varlığımızın gâyesi bilmeli ve elde etmeye çalışmalıyız. Yoksa zulümler devam edecektir.

c. *İrşâd Hürriyeti*

Hak ve hakîkati, doğruluk ve istikameti neşretme, başkalarına anlatma hürriyeti engelliyorlarsa, o hürriyeti muhafaza etmek ve sağlama almak için mücadele edilir. Dikkat etmek gerekir ki; hak ve hakikati neşretmek için savaş yapılmaz! Hak ve hakikati neşretme hürriyeti engelleniyorsa, onun için savaş yapılır. Dünyanın dört bir yanında, ilim-irfâna açık mürşidler varsa, onlar harekete geçecek ve herkese İslâm mesajını ulaştıracaktır. Şayet bunu başkaları

engellerse, o zaman da engelleri ortadan kaldırmaya çalışmak gerekir. Çünkü onların böyle davranışları, insanların hür iradeleriyle cennete gitmelerine engeldir. Düşünce hürriyetini korumak ve muhafaza etmek için çalışmalı ve sertliklerin, karşı koymaların ortadan kaldırıldığı ölçüde dini neşretmelidir.

d. İslâm'da Sulh-Barış Esastır

Batı, yakın tarihte hep ülkeleri istila etti, o ülkelerin yeraltı-yerüstü servetlerine el koydu, insanların köleleştirdi ve sömürgeler kurdu. Bunlar için harp etti, bunlar için kan döktü ve Balkan Harbi'nin, Birinci Dünya Savaşı'nın, İkinci Dünya Savaşı'nın, Körfez İşgali'nin, Somali Çıkartması'nın arkasında hep bunlar vardır. İslâm'da harp ise, yüce bir dava uğruna, fikir hürriyeti, düşünce hürriyeti adına, insanlığa giden yolları açma uğrunda yapılmıştır. Bununla beraber gerektiğinde barışa gitmeyi de ihmal etmemişlerdir. Çünkü sulh/barış esas, savaş ise ikinci derecededir.

“Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de yaş ve Allah'a güven. O şüphesiz işittir, bilir.” (Enfâl, 61).

“Ey iman edenler! Hep birden barışa girin, şeytana ayak uydurmayın, o sizin apaçık düşmanınızdır.” (Bakara, 208). İşte bu ve benzeri âyetler, Müslümanları sulha/barışa davet etmiştir.

Bazen müminler de müminlerle savaşabilirler, yine sulh, yine barış!

“Eğer müminlerden iki topluluk birbiriyle savaşır, aralarını düzeltiniz; eğer biri diğeri üzerine saldırırsa, saldırganlarla, Allah'ın emrine dönecekleri ana kadar savaşınız; eğer

hizaya gelirlirse, aralarını adaletle bulunuz, âdil davranınız. Şüphesiz Allah âdil davrananları sever.” (Hucurât, 9).

İki cemaat birbiriyle yaka paça olur.. olur da vatan, millet parçalanma durumuna gelir ve iç kargaşa başlarsa, işte o zaman, vuruşanlar mümin de olsa, İslâm birliği için onların yakasından tutulup hesabı sorulmalı ve ne pahasına olursa olsun, vatan ve milletin bölünmezliği temin edilmelidir.

Şartlar ve hadiseler Müslümanları maddî cihada çekerse, yani;

* Dinlerini neşrederken, neşretme hürriyetleri engellenir.. veya

* Yeryüzünde zulme uğrayanların, aldatılanların, mahkûmların iniltilerini durduracak kimse olmazsa.. yahut

* Hakkı neşretmek/yaymak isterlerken birileri buna karşı güç kullanırsa.. ya da

* Vatan ve topraklarına tecavüz edilir ve hayatları tehdit edilirse, işte o zaman, cihadın sebebi gelmiş demektir.

8. Günümüzde Cihad

a. Cihadı Yanlış Anlama ve Anlatma

Tarih boyunca, İslâm'ın; Emevîler, Abbasîler, Selçuklular ve en son olarak da Osmanlılar eliyle, dünyada hâkim rol oynamasını bir türlü hazmedemeyen bir hayli millet vardır. Hakikate karşı gözleri kapalı bu insanların, başka türlü düşünmelerini veya davranmalarını beklemek boşunadır. Şimdilerde daha net görüldüğü gibi onlar bu düşmanlıklarını, aradan asırlar geçmiş olmasına rağmen hâlâ sürdür-

mekte, çifte standart uygulamakta ve bütün olumsuzlukları da İslâm'a fatura etmekte. Batı dünyasının, bu fikirlerini dünyaya duyurmak, inandırmak için çevirdiği filmlerin, yayınladığı kitapların haddi hesabı yok... Onlara göre, Müslümanlar barbardır, cânîdir, kâtildir, sömürgecidir... vs. Ve ne acıdır ki, bizim dünyamız içinde sayıları az da olsa, bu yalanlara inanan bir sürü aydın vardır.⁵

b. Cihad, Kutsal Savaş-Holy War Değildir

“Cihad” kelimesi, Batı dillerinde genelde “kutsal savaş” (holy war) şeklinde tercüme edilmiş. Bu şekilde bir tercüme, İslâmiyet’i silah zoruyla yayılan bir din olarak gösterme gayretinden kaynaklanmaktadır. Halbuki, “cihad” kelimesinin karşılığı “savaş” değildir. Allah yolunda savaşmak da bir tür cihad olmakla beraber; cihad kelimesi, Allah’ın dinini her tarafa ulaştırmak için yapılan her türlü faaliyet ve hareketi içine alır.

Bir Müslüman, yaptığı her şeyi Allah’ın rızasını kazanmak için yapar. Savaş da böyledir ve yalnız Allah rızası için yapılır. İslâm’ın bu hayat anlayışı Kur’ân-ı Kerim’de; “De ki şüphesiz benim namazım da, ibâdetlerim de, hayatım da, ölümüm de Âlemlerin Rabb’i olan Allah içindir.” (Enam, 12) şeklinde dile getirildiği gibi, bir başka âyette de, “İman edenler Allah yolunda savaşırılar, inkâr edenler ise şeytanın (tağütun) yolunda savaşırılar.” (Nisa, 76) denilmiştir.

Müslümanlar, bu yüce gaye için cihad ederken, gayri-

⁵ İslâm’ın bu anlamdaki cihad anlayışını, Asr-ı Saadet ağırlıklı olmak üzere cihadın uygulanışını, Batı dünyasının yönelttiği itirazlara karşı cevap mahiyetini taşıyan düşünceleri M. F. Gülen Hocaefendi’nin “*Sonsuz Nur*” adlı kitabında detaylı bir biçimde bulmak mümkündür. Arzu edenler oraya müracaat edebilirler. (Gülen, *Cihad*, s. 8).

müslimler ve özellikle sömürgeci ülkeler, “Kutsal olmayan savaşlar” yapmış, Asya, Afrika, Avrupa ve Amerika’yı kana bulamışlardır. Tarih, bunun örnekleriyle doludur. “Coğrafi Keşifler” adı altında Asya, Afrika ve Amerika’daki ham madde kaynaklarının keşfedilmesi ve bu verimli ülkelere seferler düzenleyip o ülke insanlarını köleleştirilmesi, bazıların savaş felsefesini ortaya koymaktadır.

Bunlar, kendi ayıplarını örtbas etmek için yoğun bir propaganda faaliyeti içindedirler. Onların bu propagandalarının etkisiyle olsa gerek, *cihad* denildiğinde bazılarının ilk hatırına gelen, İslâm’ı reddeden her kâfiri boğazlamaya hazır, elinde kılıç bir “barbar Türk” veya elinde kaleşnikoflu bir “Arap terörist!”tir.

Cihad konusunu bahane edip İslâm’a hücum eden Batılı yazarlar, “hem suçlu hem güçlü” deyiimiyle özetlenebilecek bir hâldedirler. Şu olay, onların durumunu net bir şekilde ortaya koyar: Afrika’yı istila eden bir ülkenin askeri, arkadaşına der: “Bunlar çok vahşi insanlar! Birisini öldürürken beni ısırıldı!”⁶

c. Günümüzde Cihad Ne Anlama Gelir?

Cihad, çok geniş kapsamlı bir ibadettir. İnsanın bütün hayatını kuşattığı gibi, günün hemen her anına da yayılabilir. Kâfir, müşrik ve münâfıklara, fâsık ve zâlimlere karşı cihad olduğu gibi, şeytana ve onun içimizdeki temsilcisi olan kötü arzulara, hevâya, klasik deyimle nefse karşı da cihad olur. Kötü âdet ve çirkin alışkanlıklara karşı cihad olduğu gibi, cehâlete karşı da, hak ve hakikate çağrı, iyilikleri

⁶ Muhammed Gazali, *Fıkhü's-Sîre, Dâru'l-Kalem, Dimeşk, 1989, s. 214.*

tavsiye şeklinde de cihad söz konusudur. Hangi sebeple olursa olsun, cihad ibadeti müminler için günlük ibâdetler kadar sık tekrarlanabilen, sebepleri ortadan hemen hemen hiç kalkmayan bir ibadettir.

“Kıtâl/Savaş” şeklindeki dış düşmanlarla cihad için, Kur’ân’da daha çok “*malla ve canla cihad*” emredilmektedir. Öncelikle maddî imkânlardan fedakârlık yapma, para ile cihad etme emredilmektedir. Buradan, bunun canla cihad için bir altyapı oluşturacağı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte geniş anlamıyla cihad için geniş anlamda araçlar kullanılabilir, kişi meşrû/mubah her aracı Allah yolunda değerlendirebilir. Cihad için devrin gerektirdiği ve kullanılması meşrû/câiz olan her çeşit ve en üstün (düşmanları korkutacak) donanıma sahip olmak gerektiği Kur’ân’da bildirilir. (Enfâl, 60)

Günümüzdeki savaşların sadece harp cephelerinde olmadığını bilmek, evlere kadar yayılan savaş araçlarını iyi değerlendirmek gerekmektedir. Çağımızdaki silahların içinde bilim kadar filmin, silah kadar kalemin, bomba kadar iletişimin önemli olduğunu unutmamak gerekir. Mümin, hangi imkân ve nimetlere sahipse, onları Allah yolunda kullanarak cihad yapabilir. İlim sahibi ilmiyle zengin parasıyla, bileği kuvvetli olan gücü ve alın teriyle, lisanı veya kalemi güçlü olanlar bu araçlarla cihad yapabilir/yapmalıdır. Savaş meydanlarında cihad yapıldığı gibi, evlerde, işyerlerinde, okullarda, sokaklarda ve hemen her yerde de cihad yapılabilir. Allah, verdiği nimetleri nerede kullandığımızı bir gün soracaktır. Dolayısıyla bunu idrak edip bu nimetleri esas sahibinin istediği alanda kullanmak gerekir.

Cihad, kendini ve imkânlarını Allah’a adamak, O’nun

yolunda kullanmaktır. Allah yolunda bitmeyen mücadele ve çabanın, soğuk ve sıcak savaşın, meşrû her yola başvuru olarak yapılan çalışmanın adıdır cihad. Hakkı tebliğin ve bâtılla mücadele çabalarının ortak kavramıdır cihad. Mukaddes bir gaye uğruna ortaya konulan fiilî, fikrî ve kalbî her tür gayretin ortak ismidir cihad. Bir insanın başkalarına huzuru, mutluluğu, kurtuluşu taşıma gayretidir cihad.

B- Cihadın Çeşitleri

Cihad, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) kutlu beyanlarında “büyük cihad” ve “küçük cihad” olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Tebük Seferi'nden dönüşte Ashabi'na şöyle buyurmuştu: “*Küçük cihaddan büyük cihada dönüyoruz.*” Büyük cihadın ne olduğunu soran sahabeye de “*Nefisle mücadele.*” cevabını vermişlerdir.⁷ Bu hadisinde Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), en kalabalık bir ordu ile katıldığı Tebük Seferi'ni “küçük cihad” olarak isimlendirirken; nefse karşı verilecek mücadeleyi “büyük cihad” olarak nitelendirmektedir.

Bu ifade, aslında bir hakikatin iki ayrı yüzünü göstermektedir. Her iki yönünde de, insanlığın temizlenmesi, safliğe ermesi, Allah katında istenilen şekli kazanması düşünülür ki, bu durumda cihadın büyüğü de küçüğü de aynı hakikatin ayrı ayrı yüzleri sayılır.

Büyük cihad ile kastedilen, insanın kalbî ve ruhî hayatı itibariyle insanlığa yükselmesi yerken, içerken, gezerken...

⁷ *Feyzü'l-Kadir, Dâru'l-Fikr, ts., 4/511; Keşfü'l-Hafâ, Kâhire, ts., 1/511.*

yani hayatının hemen her anında Rabb'in rızası dışındaki isteklere baş kaldırması demektir.

Küçük cihada gelince; insanın, malı ve canı ile Allah yolunda olması, dinini ve dinin önem verdiği şeyleri koruması ve gerektiğinde düşmanlarıyla yaka-paça olmasıdır.

1. Cihad-ı Ekber, Büyük Cihad veya Mânevî Cihad

Bir kimsenin haramları terk edip farzları işlemek sûretiyile nefsinin terbiye etmeye çalışmasına, İslâm'ın çirkin gördüğü büyük-küçük her türlü kötülüğü terk edip sünnet-i seniyyeye uygun hareket etmekle hâl ve hareketlerini düzeltmeye uğraşmasına, duyup öğrendiği hak ve hakikatleri gerek aile efrâdına gerekse çevresindekilere duyurmak için çırpınmasına, tanıdıklarının ileri geri konuşmalarına ve gıybetlerine kulak asmadan, doğru ve hak olarak bildiği yolda sarsılmadan sebat etmesine cihad-ı ekber denir.

Aslında, küçük cihadın etrafta kabul görmesinin temel şartı da yine, onu gerçekleştirecek insanların, büyük cihad diye nitelendirilen nefis ile mücadelede kararlı ve şuurlu olmalarıyla yakından alakalıdır. Evet insan, kavgasını verdiği ve her platformda mücadelesini yaptığı hakikatleri, nefsinde yaşamıyorsa, böyle bir şahsın başarılı olması düşünülemez. Onun için, cihad erleri önce kendi nefisleri ile olan cihadlarını tamamlama gayreti içinde olmalı ve dünya hayatını yaşarken âdeta, ahiret menzillerine seyahat ediyormuşçasına uhrevîleşmeli, sonra da hak ve hakikate muhtaç gönüllerin imdadına koşmalıdır.⁸

Şüphesiz en güç cihad, insanın nefsiyle ve nefsinin arzu-

⁸ Gülen, *Cihad*, s. 6-7.

larına karşı yaptığı cihaddır. Müslüman, gerçek cihadı nefsi-
ne karşı verir. Nefsine karşı cihadı kazanamayan, düşmanın
karşısına çıkmak için kendisinde güç ve cesaret bulamaz.

“Hakikî mücâhid nefsi-ne karşı cihad açan kimsedir.”⁹
hadisi de aynı mânâyı ifâde etmektedir.

Aynı mânâda başka hadîs-i şerîfler de vardır. Bütün
bunlar bize, insanın nefsi ile, nefsinin boş ve mânâsız, hatta
gayr-ı meşrû istekleri ile mücadele etmesinin cihad olarak
değerlendirildiğini göstermektedir.¹⁰

Müslüman’ın kendi aşırı isteklerini sınırlamak için çaba
göstermesi, Allah’ın emrettiği şeyleri yerine getirip, yasak-
ladığı şeylerden kaçınması, nefse karşı yapılan cihaddır.¹¹

2. Cihad-ı Asgar, Küçük Cihad veya Maddî Cihad

Büyük cihadda muvaffak olan bir kimsenin, lüzûmu ha-
linde din ve mukaddesat düşmanlarına karşı koyması, on-
lara hadlerini bildirmesi ve İslâm’ı yüceltmek için cepheye
koşması ve düşmanla savaşmasına da cihad-ı asgar denir.

Fakat cihad-ı asgar yani küçük cihad, sadece cepheler-
de yapılan bir cihad şekli değildir. Bu şekilde bir anlayış,
cihad ufkunu daraltmak olur. Hâlbuki cihadın yelpâzesi
şarktan garba kadar geniştir:

Bazen bir kelime,
bazen bir susma,
bazen sadece yüzünü ekşitme,
bazen bir tebessüm,

⁹ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 2.

¹⁰ *Şamil İslâm Ansiklopedisi*, Cihad md.

¹¹ Hüseyin K. Ece, *İslâm’ın Temel Kavramları*, Beyan Yay., s. 115.

bazen o meclisten ayrılma,
 bazen de meclise sadece girme ve orada bulunma,
 sevgi ve öfkeyi O'nun rızasına göre ayarlama,

kısacası, yaptığı her işi Allah için yapma, bütünüyle bu cihadın içine girer. Böyle bir tabandan başlayarak hayatın her sahasında, cemiyetin her kesiminde onu iyileştirme adına sürdürülen her türlü gayret yine cihad cümlesindedir. Aile, yakın ve uzak akraba, komşu ve belde, derken dâire dâire bütün dünyaya uzanan hacmiyle yapılan ve yapılacak olan bir cihad, cihad-ı asgardır.

Bu cihad, bir mânâda maddîdir. Mânevî cepheyi teşkil eden **büyük cihad** (Cihad-ı Ekber) o da insanın iç âlemiyle, nefsiyle olan cihadıdır ki, bunların ikisi birden yerine getirildiği zaman denge korunmuş olur. Aksine, bunlardan biri eksik olduğu zaman hakikatteki denge bozulmuş olur.

Mümin, bu denge içerisinde yapacağı cihadla canlılığını bulan insandır. Ve o, cihadı bıraktığı anda öleceğini bilir. Evet, mümin ağaç gibidir; meyve verdiği sürece canlılığını korur; meyve vermediği zaman da kurur gider.

Biz, her şeyi olduğu gibi, cihadı da her iki şekliyle Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) öğreniyoruz. O hakkı neşretmiş ve bunu yaparken de sistemli bir şekilde ve kıyamete kadar tatbiki mümkün sağlam kâideler üzerine oturttarak o vazifeyi ifâ etmiştir.

Evet, peygamberlik, insanları billurlaştırma, olgunlaştırma, özlerine ulaştırma ve Rabb'in hoşnut olacağı bir duruma kavuşturma vazifesini yüklenen ve kendinden sonra gelen dava adamlarına da aynı yükü miras olarak bırakan

bir meslektir. Bu neticeyi elde edebilmek de ancak cihadla mümkündür.

3. Cihad-ı Asgar ile Cihad-ı Ekber Arasındaki Fark

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi cihad, Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) ifadeleri ile küçük cihad ve büyük cihad diye ikiye ayrılmıştır. Diğer bir ifâdeyle Allah yolunda verilen kavga, içe doğru ve dışa doğru olmak üzere iki cephede cereyan eder. İçe doğru verilen mücadele, insanın kendi özüne erme gayreti; dışa doğru verilen mücadele de başkalarını özlerine erdirmeye ameliyesi olarak tarif edilebilir. Birincisiyle insanın kendi özünüle arasındaki engelleri aşip nefsinin tanıması ve neticede Allah'ı bilmesi, sevmesi ve rûhanî zevklere ermesi; ikincisiyle de imanla insanlar arasındaki engeller kaldırılarak her isteyen Allah'ı tanıması ve imana ulaşmasını sağlayacak bir ortam oluşturulması hedeflenmektedir. Bunların ikisi birden yerine getirildiği zaman, istenen denge tesis edilmiş; birisi eksik olduğu zaman cihadın esprisi bozulmuş olur.

Büyük cihaddan kastedilen, insanın kalbî ve ruhî hayatı itibarıyla insanlığa yükselmesidir. Böyle bir cihad insanın hayat boyunca nefsiyle mücadele içinde olması; yerken, içerken, gezerken... Yani hayatının hemen her faslında Allah'ın rızası dışındaki isteklere karşı koyması demektir.

Küçük cihad ise, insanın malı ve canı ile Allah yolunda olması, mukaddeslerini koruması ve gerektiğinde düşmanlarıyla savaş dahil her türlü mücadeleye girişmesidir.

Buna göre büyük cihad, insan nerede, ne zaman ve hangi şart altında olursa olsun, hayat boyu devam etmesi-

ne karşılık, küçük cihad, belirli zamanlarda ve ara sıra, yani şartlar gerektirdiği zaman başvurulabilen bir yoldur.

Cihad-ı asgar'ın, yani küçük cihadın *küçük* olması, *büyük cihada* nispetlidir; yoksa cihadın küçük hiçbir tarafı yoktur ve kazandırdığı netice ise pek büyüktür. Nasıl olmasın ki; bu yolda gazi olup cennete namzet olma, şehit olup berzah hayatını dipdiri geçirme ve her ikisinin sonunda da Allah'ın rızasına erme söz konusudur. Evet, böyle bir neticeyi sonuç veren cihad nasıl küçük olabilir ki?

Cihad-ı ekber ise, dinin emirlerini ihlâslı ve şuurlu olarak yapma ve daima kendi kendiyile kavga içinde bulunmadır. Kin, nefret, haset, enâniyet, gurur, kendini beğenme, övünme, nefis-i emmâre gibi varlığında ne kadar yıkıcı ve tahrip edici his ve duygu varsa bütününe birden cihad ilan etme, hakikaten zor ve çetin bir cihaddır ki, buna en büyük cihad denilmiştir.

İnsan, küçük ve maddî cihadda bulunduğu zaman çok kere kendini düşünmeye vakit bulamaz. Bu bir tehlikedir. Bir ikinci tehlike de, insan bu küçük cihadı terk ettiği zaman, bütün kötü düşünceler tarafından dört bir yanı sarılması ve manevî hayatının felce uğramasıdır. Bu bakımdan, maddî cihad yapmadan insanın kendini koruyup kollayabilmesi gerçekten zordur. İşte zorlardan zor bu duruma, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bir savaştan dönerken büyük cihada döndüğüne aşağıdaki ifâdeleriyle işaret buyurmuşlardır:

- Küçük cihaddan Büyük cihada dönüyoruz. Sahâbe:
- Büyük cihad nedir yâ Resûlallah! deyince Efendimiz:
- Nefis ile olan cihaddır.¹² buyurmuştur. Bunun mânâsı

¹² Feyzü'l-Kadir, 4/511; Keşfü'l-Hafâ, 1/511.

şudur: *İmân* ettik. Cihad da yaptık. Gazâ şerefiyle şerefledik. Belki biraz da ganimet aldık. Bundan böyle üzerimize bir rahat ve rehâvetin çökme ihtimâli vardır. Belki, bazılarınin içine kendini beğenmişlik gelecektir. Belki de nefsi emmâre başka yollardan ruha girip onu ifsât edecektir. Demek ki, bizi bir sürü tehlike beklemektedir. Onun için bundan sonra verilecek kavga bir öncekinden daha çetin ve daha büyük olacaktır.

Bu sözün muhâtabı sahâbe'den ziyade, onlardan sonra gelenler ve bizleriz. Onun için, bu ölçüye çok iyi dikkat etmemiz gerekmektedir. Eğer bir insan, cihadı bütünüyle dışı karşı yapılan davranışlara bağlıyor ve bir iç murâkabesinden uzak bulunuyorsa, o tehlike mıntikasına girmiş sayılır.

4. Cihad-ı Asgar/Küçük Cihad ile Cihad-ı Ekber/ Büyük Cihad Arasındaki Denge

Asr-ı saadetin insanı, harp meydanlarında kavga verirken aslanlar gibi dövüşür, gece olunca da bunların hepsi birer derviş kesilir ve sabahlara kadar ibadet ve zikirle Cenâb-ı Hakk'a kullukta bulunurdu. Sanki onlar gündüzleri, gözleri hiçbir şey görmeyen o cengâverler değil de, bir köşede inzivâya çekilmiş, yani kendisini ibâdete vermiş zâhitlerdi. İş böyle olunca, maddî cihadı, yani küçük cihadı her şey sayıp, cihad-ı ekberi/büyük cihadı görmezden gelmek veya büyük cihad diye diye dinin en önemli bir tarafını yıkıp onu ruhbanlığa, sadece ibadetlerle meşgûl olmaya çevirmek, onun ruhuna hıyânetten başka bir şey değildir.

Efendimizde (sallallahu aleyhi ve sellem) her iki cihadı da, en uç ve ufuk noktada bütünleşmiş olarak görüyoruz. O, harp

meydanlarında bir cesaret âbidesi olurdu. Hatta Hz. Ali (radıyallahu anh) gibi kahramanlık örneği birisinin itirafıyla, harp meydanında endişe ve korkuya kapılan bütün sahâbe O'nun arkasına saklanır ve kendilerini emniyete alırlardı.

Cesaret ve kahramanlık âbidesi Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), ibadetlerinde de âdeta bir kulluk âbidesi haline geliyordu. Hadisin ifâdesiyle, onun namaz kılışı, fokur fokur kaynayan bir tencereyi andırırdı; ağlayıp gözyaşı döktüğü zaman O'nu görüp dinleyenleri duygulanmaya sevk ederdi. Bazen günlerce oruç tutardı. Bazen sabaha kadar namaz kılar ve ayakları şişerdi. Hatta Hz. Âişe Validemiz, bu gayreti çok görerek; “Gelmiş geçmiş günahları affedilen Sen, niçin bu kadar kendini yoruyorsun?” diye sormuş, O da: “Allah’a şükreden bir kul olmayayım mı?” cevabını vermişti.¹³

O, maddî cihadda da, manevî cihadda da bir kalp ve gönül insanıydı. O, ümmetini istiğfara teşvik ediyor ve “Ben her gün yetmişden fazla istiğfar ediyorum.”¹⁴ diyordu.

Büyük cihadda başarılı olan bir insanın, genellikle küçük cihadı da kazanması muhakkaktır. Fakat, büyük cihadda kaybeden insanın küçük cihadda kazandığı hiç görülmemiştir. Öylelerinin, iş ve hizmeti bir yere kadar götürseleler bile neticeye varmaları mümkün değildir.

Ruhen olgunluğa ermiş, ruhuyla bütünleşmiş, pâklaşmış temiz kimselerin cihadı, Allah rızâsı için olacağından başarılı da olur. Hâlbuki, kendi iç meselelerini halledememiş, riyadan, kendini beğenmeden, gurur ve kibirden ken-

¹³ Buhârî, *Tefsîru Sûre* (48) 2; Müslim, *Münâfikûn* 81.

¹⁴ Buhârî, *Daavât* 3.

dini kurtaramamış, sağda solda çalım satmak için iş gören insanların cihad adına yaptıkları şeyler ise büyük ölçüde yıkım olacaktır. Böylesinin, bir devrede belli bir seviyeye kadar ulaşmaları mümkündür; ancak neticeye varmaları mümkün değildir. Asıl olan insanın yaşadığı müddetçe yapma mecburiyetinde olduğu cihaddır ki, bu cihad, cihad-ı ekber olup devamlı ve süreklidir. Cihad-ı asgar ise zamana ve şartlara göre gerçekleşen cihaddır.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hadislerinde yine bu iki cihadı bir arada zikreder: “İki göz vardır ki cehennem ateşi görmez: Harp meydanları ve cephelelerde nöbet tutan askerinin gözü ve bir de Allah korkusundan ağlayan göz.”¹⁵, “Allah korkusundan ağlayan bir kimse, sağılan süt tekrar memeye girmedikçe cehenneme girmez. Allah yolundaki cihadın tozu ile cehennem dumanı bir kulun üzerinde birleşmez.”¹⁶

Günümüze kadar İslâmî cihadı yapanlar ve onu bize devredenler cihad-ı asgar ile cihad-ı ekberi birleştirerek yapıyor ve yaşıyorlardı. Evet, onların Yüce Rabble irtibatları gayet güçlü idi. Hayatlarını ahireti ön planda tutarak tanzim ediyorlardı. Günümüzde de neslimiz, lafazan ve di-yalektik yapan kişiler değil; iç-dış bütünlüğü-birliğine eren mücahidler beklemektedir.

5. Sadece Büyük Cihad veya Sadece Küçük Cihad Yapmak

Sağda-solda işin lâfını yapıp, millete bir şey anlatma şeklinde cihad yapıyorum zannedenler, anlattıklarını ne

¹⁵ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 12.

¹⁶ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 8; Nesâî, *Cihad* 8.

ölçüde tatbik ettiklerini kontrol etmeyenler, sadece vakit öldürüyor ve bir de kendilerini aldatıyorlar, demektir. İçlerini zabt u rabt altına alamamış, riyânın burnunu kıramamış, gururu ayaklar altına alıp ezememiş, başkalarına iş buyurmayı ve gösteriş yapmayı omuzlarından silkip atamamış insanların yaptığı dış müdahaleler, sadece huzursuzluk kaynağı olacak ve gürültüden başka hiçbir şey meydana getirmeyecektir.

Meseleyi yalnız manevî cihad şeklinde ele alan ve kendi kavgamı vermeden başkalarıyla uğraşmam doğru olmaz deyip, bir köşeye çekilenler, çekilip nefesine mânevî derece kazandırmayı her şeyin üstünde görenler ve dışa karşı verilen kavgaya iştirâk etmeyenlerde, en hafif ifâdeyle İslâm'ı yogileşme gayreti seviyesine düşürmüşler demektir. Bunların bazılarında da şöyle bir düşünce hâkimdir: Koyunu kendi ayağından, keçiyi de yine kendi ayağından asarlar. Nefsini kurtaramayan, başkasını da kurtaramaz. Öyleyse, insan önce kendini kurtarmaya bakmalı...

Evvelâ böyle düşünen kimseler bakmalıdırlar ki bir insan, kendini kurtardığını zannettiği gün çukurların en içinden çıkılmazına kendini kaptırılmış sayılır. Aslında, kim kendini kurtardığını söyleyebilir ki? Kur'ân, Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hitâben: "Yakîn sana gelinceye kadar Rabb'ine kulluk et." (Hicr, 99) demektedir. Yani perde açılıp sana öbür âlemden artık buyur deninceye kadar, kulluk mâ-nâsına giren hiçbir işten uzak kalamazsın. İnsan, ömrünün son nefesini verinceye kadar kullukla mükelleftir.

Durum böyle olunca, insanın kendini kurtardığını söy-

lemesi nasıl mümkün olabilir ki! Hâlbuki onun mükellefiyetleri devam etmektedir. Öyleyse insanın nefsiyle mücadelesi, içindeki fenâ huylarla yaka paça olması ve kendini islâha çalışması hayatının sonuna kadar devam edecektir.

Konuyu şöyle özetlemek mümkündür:

Aslında küçük cihadın başarılı olması da onu gerçekleştirecek insanların büyük cihad diye nitelendirilen nefis ile mücadelede kararlı ve şuurlu olmalarıyla yakından ilgilidir. Kavgasını verdiği ve her platformda mücadelesini yaptığı hakikatleri nefsinde yaşamayan insanın, bu konuda başarılı olması mümkün değildir. Onun için cihad erleri önce kendi nefisleri ile olan cihadlarını tamamlama gayreti içinde olmalı ve dünya hayatını yaşarken âdeta bir mâneviyat insanı olmalı, sonra da İslâm'ın gerçeklerini ve güzelliklerini etrafa yaymaya çalışmalıdırlar.

Tarihe dikkatlice bakıldığında, tebliğ ve irşâd görevini hakkıyla yapan insanların, hep bu çizgide yol aldıkları görülecektir. Peygamberlerden velilere ve diğer din büyüklere kadar hemen herkes bu yolda yürümüştür. Allah da onların bu samimiyetlerine binaen sözlerine üstün bir tesir gücü vermiş, gayretlerini başarıyla neticelendirmiş ve onları yaşadıkları dönemden günümüze, tatlı bir hatıra ve örnek alınan kişiler olarak tarih sayfalarına geçirmiştir.

6. İlim, Mal, Dil ve Beden ile Cihad

Ne ile cihad yapılacağı konusundaki âyet ve hadisler göz önüne alındığında, cihadın başlıca şu çeşitlere ayrıldığını görürüz:

a. İlim İle Cihad

Dünyadaki bütün kötülüklerin sebebi cehalettir. Hakk'a ulaşmak isteyen herkesin cehaletten kurtulması, ondan uzaklaşması gerekir.

Bilginin ortaya koyduğu delillerin gönüller üzerinde icra ettiği tesiri, silah gücü ile temin etmek mümkün değildir. Temeli ilim yoluyla tebliğ ve davete dayanan İslâmiyet'te, bu tebliğ faaliyetinin adı "ilim ile cihad"dır. Bu usûle "Kur'ân ile cihad" da denilir. En güzel mücadele şekli Kur'ân'ın mücadele şeklidir. Bunun için Cenâb-ı Hakk: "O halde sen asla kâfirlere itaat etme ve Kur'ân'a dayanarak onlarla büyük bir mücâhede gerçekleştir." (Furkan, 52) buyurmuştur. Âyet-i kerîmede Kur'ân ile cihadın "büyük cihad" olarak belirtilmesi, Kur'ân'ın ilim ile cihad konusuna ne kadar önem verdiğini göstermektedir.

Cahillik, kötülüklerin kaynağıdır. Hakk'ı ve O'nun güzel yolunu tanıyan, kötülüklere düşmez. Kötü insanlara ve zâlimlere doğru bilgi ve Kur'ân'ın hikmetleri, güzellikleri ulaştırılırsa, onların kötülüğü azaltılabilir.

b. Mal İle Cihad

Mal ile cihad, Yüce Allah'ın insana ihsan etmiş bulunduğu mal ve servetin yine Allah (celle celâluh) yolunda harcanması demektir.

Bilindiği gibi, dünyada pek çok iş para ile yapılmaktadır. Allah'ın dininin korunması ve zafere ulaşılması da yine paraya bağlıdır. Bunun için mal ile cihadın önemi büyüktür. Müslümanların; İslâm'ın yücelmesi ve hakkın muzaffer

olması için her türlü mal, servet ve paralarını bu yolda feda etmeleri mal ile cihaddır.

Sevgili Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), mal ile cihad hususundaki teşvik edici sözleri Ashâb-ı Kirâm'ı harekete geçirmiş ve kendileri yoksulluk içinde sıkıntılı bir hayat geçirirken, mal ile cihad farzını eda edebilmek için elde avuçta ne varsa getirip Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) vermişlerdir. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm'de de pek çok âyet-i kerîme vardır. Cenâb-ı Hakk şöyle buyurmuştur:

“İman edip Allah yolunda hicret edenler, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenlerle onları barındıran ve onlara yardım eden Ensar var ya, işte bunlar birbirlerinin velileridir. (malda da birbirlerinin mirasçılardır).” (Enfal, 72)

“Ey müminler!... Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad ediniz. Eğer anlıyorsanız, sizin için hayırlı olan budur.” (Tövbe, 41)

“Özür sahibi olmaksızın cihaddan geri kalan müminlerle, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden müminler elbette bir olmaz. Allah, malları ve canları ile mücâhede edenleri, derece bakımından, cihada gitmeyenlerden üstün kılmıştır.” (Nisâ, 95)

c. Dil İle Cihad

Mümin elinden geldiği kadar günah ve kötü olan işleri ortadan kaldırmak, kötü insanları kötülüklerden vazgeçirmek için diliyle anlatır, insanlara öğüt verir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: “Müşriklere karşı mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad edin.”¹⁷

¹⁷ Ebû Davud, *Cihad* 18; Nesâî, *Cihad* 1.

Dil ile cihad; her türlü ilmî ve edebî çalışmaları, tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini, karşı tez geliştirmeyi, zararlı propagandalara cevap vermeyi, ilmî ve bilimsel alanda yetkin bir mücadeleyi de kapsar. Bunun metodu ve araçları zamana ve şartlara göre değişebilir. Allah'ın diniyle mücadele edenlerin şeytanî hileleri bilinip ona göre çalışma yapılmalıdır. Günümüzde çok yaygın hâl gelen eğitim ve iletişim araçları, insanların gönüllerini İslâm'a ısıdırmak, onların yüreklerine İslâm'ın diriltici soluğunu ulaştırmak amacıyla kullanılmalıdır.

Dil ile cihada; tebliğ ve irşâd, davet ve emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker de diyebiliriz. Bu konuya daha sonra değineceğiz.

d. Beden İle Cihad

Her Müslüman'ın nefsi ile, ilim ve malı ile sürekli cihad yapması, böylece dinin korunması, herkese duyurulması için çalışması gerekir. Bazen "İ'lâ-yı kelimetullah" yani Allah'ın adının yüceltilmesi, dinin korunması için de elde silah düşmanla savaşmak gerekebilir. Bu –biraz önce de söylediğimiz gibi- küçük cihaddır ve Müslümanlara farzdır.

Cenâb-ı Hakk şöyle buyurmuştur: "Sizinle savaşanlarla; Allah yolunda siz de savaşın. Fakat haksız yere saldırmayın." (Bakara, 190) Bu ilâhî emir Allah yolunda, İslâm uğruna savaşmanın ve İslâm yurdunu düşmana karşı korumanın cihad olduğunu bize ifâde etmektedir.

Mümin gerekirse bedeniyle, canıyla Allah yoluna çıkar, çalışır, çaba sarfeder, Allah adını yüceltmek için gayret eder. Canını Allah yolunda vermekten çekinmez.

Müminler İslâm'a aykırı olmayan bütün araçları kullanarak; bugün özelde Müslümanları, genelde bütün insanlığı tehdit eden, onların mutluluğuna engel olan kötülüklerle mücadele etmeli ve insanlara İslâm'ın güzelliklerini ulaştırmalıdır. İnsanlığın gerçekten bu çabaya, bu çalışmaya her zamankinden daha fazla ihtiyacı bulunmaktadır.¹⁸

7. *İnancımızı Yaşamak ve Anlatmak* *Anlamında Cihadın Kısımları*

a. *Ferdî Cihad*

İlk görevimiz, inandığımız İslâm dininin emir ve yasaklarına göre hayatımızı düzenlemektir. Arzularını putlaştırmak isteyen nefsimizi, Allah'a ve Peygamberi'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) itaat ettirmektir. Bu uğurdaki mücadelemiz mukaddestir ve gerçek cihaddır. Bunun içindir ki, Yüce Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); "Mücâhid, kendi nefsiyle cihad eden kimsedir."¹⁹ buyurmuşlardır.

Kur'ân-ı Kerim'de, kötülükleri emredici olduğu Yusuf Peygamber'in (aleyhisselâm) diliyle ifade edilen ve temize çıkarılmaması Rabb'imizin emri olan **nefse**, Allah'ın emirlerini kabul ettirme gayretini ruhunda duymayan mümin için, elbette ki cihadın hiçbir çeşidi olamaz. Daima; "Allah'ım! Göz açıp kapayıncaya kadar olsun beni nefsimin eline bırakma."²⁰ diyerek dua eden Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), "Küçük cihaddan, büyük cihada döndünüz."²¹

¹⁸ *Şamil İslâm Ansiklopedisi, Cihad md;* Hüseyin K. Ece, *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yay., s.115-116.

¹⁹ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 2.

²⁰ Hâkim, *Müstedrek*, 1/545.

²¹ *Fezû'l-Kadir*, 4/511; *Keşfü'l-Hafâ*, 1/511.

şeklindeki ifâdeleriyle dikkatimizi çektiği nefis mücadelesi, elbette ki en zor cihaddır. Biz İslâm'ı yaşamazsak, bu dinin uğrunda nasıl çalışabiliriz?

Cihadın en büyüğü, en büyük düşmana karşı yapılanıdır. “Senin en zararlı düşmanın nefisindir.” hadîs-i şerîfi bu büyük düşmanı “nefis” olarak belirler. Savaşa gitmek gibi, tebliğ yapmak için de öncelikle nefsin mağlûp edilmesi gerekir. Nefisle cihad, gerçekten en önemli cihaddır. Her anımız bu cihadla geçer. Bir anlık gafletimiz bize çok pahalıya mâl olabilir. Maddî cihad ise, sürekli değildir. Sulh/barış zamanında müminler bu cihadla mükellef tutulmazlar. Harici düşmana mağlûp olmak, insana ya şehitlik ya gazilik kazandırır. Nefisle mücadele ise öyle değildir; bu savaşta yara alanlar fâsık, ölenler dinsiz olurlar.²²

b. Âilevî Cihad

Her mümin için cihad, ikinci derecede aile yuvasında başlar. Devrimizde eşlerimiz, çocuklarımız ve öz kardeşlerimiz İslâm dışı hayatın yıkıcı tesirleri altındadır. Çünkü dinî eğitim yetersiz olup, İslâm'ın emrettiği biçimde insan yetiştirme imkânları da kısıtlıdır. Sinema, tiyatro, radyo, televizyon ve basın gibi kurumlar ise, genellikle Hakk'a yönlendirici olmak bir tarafa, bâtıla sevk edicidir.

Âilevî hayatımızda; eşimize, çocuklarımıza ve yakın akrabalarımıza İslâm'ı gerçekten yaşayan bir Müslüman olarak örnek olmalıyız. Onlara, Hak dinimizi anlatmak için her türlü müspet usûlü denemeliyiz. Çocuklarımızı ve yakınlarımızı ısrarla ve gönül alıcı bir telkin edâsıyla irşad etmeli-

²² Alâaddin Başar, *Nur'dan Kelimeler*, 2/160-163.

yiz. Özellikle beş vakit namaz kılmalarına ve kızlarımızın iyi bir dinî ve ahlâkî terbiye ile yetişmelerine dikkat etmeliyiz. Gerekli kitap ve dergileri okutmaya çalışmalı, okuyacakları yerleri istişâre ile tespit etmeliyiz. Onlar için bol bol fiilî ve kavlî dualar etmeli ve onlara da bu duaları öğretmeliyiz. Hanımlarımızın bilgilerini arttırmaya çalışmalı, inançlı, namazlı, örtülü, tutumlu bir anne olarak çocuklarına örnek olmaları zarûretini anlatmaya gayret göstermeliyiz. Bütün bunlar için evlerimizi bir okul, kurs ve mescit haline getirmeye çalışmalıyız. Çünkü Yüce Allah, sadece kendimizi değil, aynı zamanda ailemizi de cehennemden kurtarmamız hususunda bizi uyarmaktadır:

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.” (Tahrîm, 6). Elbette ki, bu koruma faaliyetiyle görevimiz olan cihadı yapmaya çalışacağız.

“Ailene ve ümmetine namaz kılmalarını emret, kendin de namaza devam et. Biz senden rızık istemiyoruz, bilâkis senin rızkın Bize aittir.” (Tâhâ, 132).

“Önce en yakın akrabalarını uyar.” (Şuarâ, 214).

Bu ve benzeri âyetlerde Peygamberimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) aziz şahsında müminler zümresine mükellefiyet yükleyen emirler, bu çeşit cihadın en mukaddes görevimiz olduğunu bildirmektedir.

“Hepiniz çobansınız; hepiniz güttüğünüz sürüden sorumlusunuz. Devlet reisi de bir çobandır ve sürüsünden sorumludur. Erkek, ailesinin çobanıdır ve sürüsünden sorumludur. Kadın, kocasının evinin çobanıdır ve sürüsün-

den sorumludur. Hizmetçi, efendisinin malının çobanıdır; o da sürüsünden sorumludur. Netice itibariyle hepiniz çobansınız ve güttüğünüz sürüden sorumlusunuz.”²³

c. Sosyal Cihad

Müminler, İslâm'ı öğrenip öğretmekle görevlidir. Hak'k'a çağırarak, bâtıldan sakındırmakla, yani emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker ile vazifelidir. Sosyal hayattaki cihad çalışması, yukarıda açıklanan nefisle ve aile bünyesindeki cihadla başlayacaktır.

İçinde bulunduğumuz ortam ve şartlara göre cihad görevlerimizi yapabilmek için de, kültürlü insanlar ve İslâm bilginleri yetiştirmeye çalışmak, çeşitli dergiler ve gazeteler çıkarmak ve bunları yaşatmak, İslâm'ı güzel bir şekilde anlatan eserler yayınlamak, kütüphaneler açmak, sohbet, ders, seminer ve konferanslar vermek mecburiyetindeyiz. Çeşitli hayır teşkilâtlarında görev almak, çalışmalarımızla çevremizi bu çeşit faaliyetlere iştirâk ettirmek, toplumda etkinlik kazanabilmek için gerekli kurumlar tesis etmek ve bu kurumları maddî ve mânevî bakımdan desteklemek zorundayız. Bu tür görevlerimizin yanı sıra, bir sosyal cihad görevimiz daha vardır ki, o da şu hadisin çizdiği doğrultuda atılımlar yapmaktır: “Sizden her kim bir münker görürse eliyle değiştirip düzeltsin; buna gücü yetmezse diliyle, buna da gücü yetmezse kalbiyle buğzetsin ki bu, imanın en zayıfıdır.”²⁴ Yani, “sizden biriniz çirkin bir davranış, zararlı bir iş görürse onu bizzat düzeltsin. Buna güç yetiremezse (sözlü ve yazılı olarak) mücadele versin. Buna da gücü yetmezse

²³ Buhârî, *Cum'a* 11; Müslim, *İmâre* 20; Tirmizî, *Cihad* 27.

²⁴ Müslim, *İman* 78.

kalbiyle (nefret beslesin, güç yetireceği zaman nasıl karşı çıkacağına dair tasarımlar hazırlasın). Kişinin kalbiyle mücadele görevini yapması ise imanın en zayıf haline belgedir.”

“İşin başı İslâm, direği namaz, zirvesi cihaddır.”²⁵

Biz nefsimizle cihad yapmadığımız, ailevî hayatımızı toplumun yıkıcı etkilerine açık bıraktığımız ve insanları Hakk’a çağırıp batılla mücadele etmediğimiz için zillete mahkûm; bitmeyen kriz, sıkıntı ve bunalımların muhâtabı olduk. Amellerimiz; böyle inançsız, faziletsiz, bâtil bir hayatı davet ettiği için, câhilî bir yaşayışın içine düştük. Suçlu teşhis etmeye, hatalarımızı sadece dinimize inanmayan zümrelere yüklemeye çalıştık. Aslında esas suçlu, inandığını yaşamak ve yaşatmakla mükellef olan bizleriz.²⁶

C- Cihad ile İlgili Soru ve Cevaplar

1. Cihadın Hükmü Nedir ve Cihad Kime Farzdır?

Cihadın hükmü, İslâmî kâidelere göre, içinde bulunulan şartlar itibariyle değişkenlik arz eder. Cihad, bazı hâllerde farz-ı ayn; bazı hâllerde ise farz-ı kifâyedir. Müslümanlar içinden sadece bir grup, cihadın gayesini gerçekleştirebiliyor; Müslümanların yurt, mal, ırz, namus ve haysiyetlerini düşmanlara karşı koruyabiliyorsa o takdirde cihad farz-ı kifâye olmuş olur ve diğer Müslümanların üzerinden sorumluluk kalkar.

Eğer, bir yerde Allah’ın adı unutulmuş, emir ve yasakları ayaklar altında çiğneniyor ise, orada iman adına mü-

²⁵ Tirmizî, *İman* 8; İbn Mâce, *Fiten* 12.

²⁶ A. Rıza Demircan, *İslâm Nizami*, 1/104-109.

cadele etmek, fert fert gücü yeten her Müslüman'ın üzerine farzdır, herkesin bizzat cihad etmesi icap eder.

Cihad, sadece erkeklerin üzerine farz olan bir görev değildir. O, İslâm'a inanan ve mükellefiyet şartlarını taşıyan kadın-erkek herkesin üzerine düşen bir sorumluluktur. Cihad ile ilgili âyet-i kerime ve hadîs-i şerîflere bakıldığında, bu hakikati bütün açıklığı ile görmemiz mümkündür. Kaldı ki, hem Asr-ı Saâdet hem de sonrası uygulamalar bunun örnekleriyle doludur. Bu maddî cihad açısından da böyledir. Çok uzaklara gitmesek bile, Anadolu'nun dört bir yanında ve Çanakkale mücadelesinde kadın-erkek, yaşlı-geç bütünü insanımızın seferber olması bunun en canlı misallerindedir.²⁷

2. Cihad Her Mü'minin Vazifesi midir?

Dünya hayatında herkese düşen bir vazife vardır; hiçbir şeyin kararında kalmadığı, servetlerin yok olduğu, şehirlerin harabeye döndüğü ve insanlara ötede, ancak buradan götürdüklerinin fayda vereceği şu dünyada herkes, kendi durumuna göre mutlaka bir şey yapmalı ve gitmeden ötelere bir şeyler göndermelidir. Şu katiyen bilinmelidir ki, ölümle herkesin amel defteri kapanacak ve herkes, yaptığıyla kalacak; ancak dinine, milletine, ırzına, namusuna ve diğer korunması gereken şeylere zarar gelmesin diye kendini Allah yoluna adayanların ve her şeyleriyle yüce İslâm davasına hizmet edenlerin defterleri asla kapanmayacaktır. Bir hadîs-i şerîf bunu ne güzel izah eder: "İnsanın ölmesiyle her ameli kesilir; ancak Allah yolunda mücadele edenin

²⁷ M. F. Gülen, *İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s. 6, İzmir 1996.

ameli, bundan müstesnadır: Onun ameli, kıyamet gününe kadar artar ve kabir fitnesinden de emin kılınır.”²⁸ Çünkü o bir çığır açmıştır ve dolayısıyla, kendisinden sonra o yolu takip edenlerin iyiliklerinin bir misli de ona yazılacaktır. Hem o, kabrin fitnesinden ve dehşetinden de emin olacaktır; zira o, gerçekten ölmemiştir ki kabir azabına maruz kalsın. Sadece vücudu itibarıyla yer değiştirmiştir. Geride bıraktıklarıyla da hâlâ insanların gönlünde yaşamaktadır.

Yine cihadla alâkalı Fahr-i Kâinat Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), şöyle buyururlar:

“Kişinin kendisini bir gece Allah’a adaması; gündüzünde oruç tutulan, gecesinde de ibadet edilen bin günden daha hayırlıdır.”²⁹ Bir tarafta bin gün oruç tutacak ve bin geceyi ibadetle geçireceksiniz; beri tarafta ise, memleket ve milletinizin içine sızmak ve kötülük yapmak isteyen düşman karşısında silahınız omzunuzda nöbet bekleyeceksiniz; işte bu, öncekinden daha hayırlı ve Allah katında daha makbuldür.

Bir kısım müminler, cihad vazifelerini doğrudan doğruya ve fiilen yerine getirir ve neticede, yukarıdan beri arzettiğimiz faziletlere ererler. Bir kısım kimseler de vardır ki, onların cihada fiilen sahip çıkması söz konusu değildir. Fakat onlar da, yaptıklarının karşılığını Cenab-ı Hakk’ın bir lütfu olarak diğerleri ölçüsünde alırlar. Yani, imana ve Kur’ân’a hizmet istikametinde, hatta sırtına bir kerpiç alıp taşıyan insanın dahi çalışması boşa gitmez. Görüş alışverişi planında meseleye sahip çıkandan, bizzat çalışana, ondan bu hiz-

²⁸ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 2; Ebû Dâvûd, *Cihad* 16.

²⁹ İbn Mâce, *Cihad* 7.

mette ayakçılık yapana kadar herkes niyetine göre mutlaka mükâfatını alır. Kalemiyle cihada iştirak eden yazardan, onun yazdığı şeyleri basıp dağıtan kimseye kadar herkes dolu dolu hissesini alır. Öyle ise herkes, bu Allah'ın dinine hizmete, Rabb'in kendisine bahşettiği imkânlarla iştirâk etmeli ve neticeye ortak olmaya çalışmalıdır.

Bu konu ile alâkalı Resûl-i Ekrem'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadisinde şöyle buyrulmaktadır:

“Gaziye savaşa hazırlayıp gönderen, aynen gazaya/savaşa gitmiş gibidir. Gazinin ailesine bakıp gözetene de gaza yapmış gibidir.”³⁰ Bir insanın kendisi bizzat ve fiilen mücadeleye katılmıyor, fakat mücadelede bulunana omuz veriyor.. kurduğu müesseseleriyle mücâhitleri kucaklıyor ve onları koruyup kolluyorsa, o da fiilen mücadelede bulunmuş gibidir. Bedir'de kılıç çalanlarla onlara destek verenler; Uhud'da savaşanlarla, onları hazırlayıp gönderenler; Tebük'e çıkanlarla, çıkamayıp servetiyle o yola koyulanlar; Allah'ın huzuruna beraber yürüyecek ve beraber haşrolacaklardır. Zira Resûl-i Ekrem'in (sallallahu aleyhi ve sellem): “Seferber olunuz!” emrine onlar da icâbet etmiş ve her ne kadar birtakım geçerli engeller sebebiyle fiilen harbe iştirak edememişlerse de, harp için seferber olmaktan geri kalmamışlardır.

Evet, bizzat Tebük Savaşı'na gidenler, ahirette kadınları, yaşlıları ve çocukları da yanlarında göreceklidir. Çocuklar, bıçak veya kamalarını harpte kullanılsın diye, Resûl-i Ekrem'e getirmiş, gelinler kulağından küpeyi çıkarıp Allah Resûlü'ne vermiş... Bir başkası kolundan bileziğini sıyrıp cömertlik yarışına iştirâk etmiş... Yaşlılar, koltuk değnekle-

³⁰ Buhârî, *Cihad* 38; Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 6.

riyle sürünerek gelmiş, ellerindeki avuçlarındaki şeyleri oraya dökmüş ve “Benim de bir katkım bulunsun.” demiş...³¹ Evet, işte bütün bunlar, bizzat sefere iştirak etmiş gibi muamele göreceklerdir. Bunu da Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem), bir başka hadislerinde ifade buyuruyorlar.

“Medine’de kalan öyle insanlar vardır ki, geçtiğiniz her vadi, yürüdüğünüz her mesafede sizinle beraberdirler. Hastalık onları Medine’de hapsetmiştir.” Bir diğer rivâyette ise, “Mükâfatta sizin ortağınızdırlar.”³² buyurmuştur. Demek ki, âcizlik, fakirlik, yaşlılık ve kadın olma gibi mazeretler, onların ayaklarına bağ olup, kendilerini fiilen sefere çıkmaktan alıkoymuşsada; onlar cihad sevabından mahrum kalmayacakları gibi, mükâfatından da mahrum bırakılmayacaklardır ve Cenâb-ı Hakk, niyetleri sebebiyle onları aynen gazaya çıkanlar gibi kabul buyuracaktır. Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) müjde yüklü bu ifadesinden anladığımız budur...

Buhârî’de gördüğümüz bir hadîs-i şerifte Ebû Hureyre’den şunu dinliyoruz: “Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) Mi’rac’a çıkarken, çeşitli manzaraları müşahede etmiş, çeşitli olayları görmüştü. Bu arada şunu da gördüler: Bir anda tohum toprağa ekiliyor ve aynı anda hasat edilip hasatlar ambarlara gidiyor ve bu, durmadan peş peşe devam edip gidiyor. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Bunlar kimdir?” diye Cibril’e sorduğunda, şu cevabı alıyorlar:

“Bunlar, kendilerini Allah yoluna adanmış mücahidlerdir. Onlar için iyilik yedi yüz kere katlanır. Ve ne infak etseler

³¹ Vâkidi, *Mağâzi* 3/991-992; Yusuf Kandehevî, *Hayâtü’s-Sahâbe*, 1/421-422.

³² Buhârî, *Mağâzi*, 81; Müslim, *İmâret* 159.

eksilmez; Allah, onun yerine başkasını ihsan eder.”³³ Yani, onların verdikleri hiçbir şey heder olmaz, boşa gitmez...

3. Cihad Edenlerin Etmeyenlere Üstünlüğü Var mıdır?

Oturduğu yerde imandan ve İslâmiyet'ten bahseden Müslüman, Allah yolunda canıyla, malıyla cihad edenlerle; dünya zevkini nefislerine haram kılanlarla; sıcak döşekte yatma zevkini terk edenlerle; zindan zindan dolaştırılıp hapsedilenlerle; İslâm için ızdırap ve çile çekenlerle bir olmaz. İsterse kerametler gösterebilir, havada uçsun, cennet ve cehennem manzaraları gösterebilir... Dünyevî imkânlarla, makamlara, mal ve mülklere sahip olduğu hâlde hepsine bir tekme vurup bunları Allah yolunda harcayan; tahkîkî imanın kalplere yerleşmesi için canıyla, malıyla cihad eden; bu uğurda ızdırap ve çilelere katlanan insan, elbette oturup kendi işi gücüyle uğraşmış kalbî, rûhî ve bedenî zevklerle meşgûl olan Müslümanlardan kat kat faziletlidir.

4. Cihad Saldırı mıdır?

İslâm'ın yanlış anlaşılan emirlerinden biri de cihaddır. Özellikle Batılı araştırmacılar cihadın bir saldırı olduğunu, İslâm'ın bu saldırı yoluyla yayıldığını, Müslümanların saldırı anlamındaki cihad emrine uyararak başka ülkeleri işgal ettiklerini ısrarlı bir şekilde iddia ederler. Müslümanlar söz konusu olunca, yerli-yersiz ve doğru-yanlış tezler ileri süren Batılılar, “cihad”ın Müslümanlar tarafından saldırı amacıyla kullanıldığını ve bunu da “**Holy War**” yani “**kutsal savaş**” şeklinde anladıklarını ileri sürerler.

³³ İbn Kesîr, *Tefsir*, 1/8, 5/31, Dâru Kahraman, İstanbul 1992.

Cihadın anlamı ve işleyiş şekli yakından incelense, cihada izin verilen şartlara yeniden bakılsa, durumun iddia edildiği gibi olmadığı görülecektir. Cihad kavramının karşılığı ‘savaş’ kelimesi değildir. Çünkü **cihadla savaş** sözcüğü arasında fark vardır. Savaş, askerî bir harekât olup güce dayanır. ‘Cihad’ ise askerî operasyon da dâhil, İlâhî hedefler uğruna gösterilen bütün çabaları içerisine alır. Bu demektir ki cihad; kutsal bir gâye uğruna ortaya konulan her türlü fikrî, fiilî ve kalbî çalışmanın ortak adıdır.

Bazı insanlar, kendi hallerinde bir din seçmekle yetinmeyip başkalarına da kendi dinlerini zorla benimsetmeye çalışırlar. Kimileri, insanlar üzerinde hâkimiyet kurmak isterler. Kimileri İslâm’ın davetinin önünü kesmeye, insanların İslâm’a ulaşmasını engellemeye çalışırlar. Kurdukları tuzak ve düzenlerle insanları kandırmaya, hak yoldan saptırmaya, halkın gönüllerini işgal etmeye çaba gösterirler. Bazıları da, Müslümanlara ve onların yaşadıkları yerlere saldırıp topraklarını işgal etmek, yönetimleri altına almak isterler. İşte; bu gibi durumlarda “savaş” gündeme gelmektedir.

Müslümanlara veya onların yaşadıkları topraklara düşmanları saldırdığı zaman, Müslümanlar sessiz mi kalsın? Allah’ın dinine hakaret edilirken, insanlar zorla veya hile ile İslâm’dan uzaklaştırılırken; Müslümanlar hiçbir şey yapmasın mı? Birtakım zalimler, halka zulmederken, Müslümanlar başlarını kuma mı gömsünler? Güçlüler ve zenginler yeryüzüne istedikleri gibi yön versinler, fitneyi arttırsınlar, insanları sömürsünler, onların zenginliklerini yağmalasınlar, ama Müslümanlar aldırmasınlar mı? Allah’a kul olmak isteyen nice iyi niyetli insanın önüne şeytanî tuzaklar ku-

rulsun da, Müslümanlar kıllarını kıpırdatmasınlar, bu doğru olur mu?

Cihadı kasıtlı olarak dillerine dolayıp çarpıtanların, onu İslâm'ın kan dökme, sömürme aracı olarak görenlerin -ki, bunu yapanlar Batılılardır- hâline bir bakalım: İslâm âlemini tam bir asır haçlı seferleriyle yakıp yıkan onlardır. Almanya'da insanları fırınlarda yakanlar onlardır. Fransız devriminde binlerce insanı idam edenler onlardır. Nagazaki ve Hiroşima'da seksen bin insanı birden öldüren, onun katbe katını sakat bırakanlar yine onlardır. Bir bahaneyle, Bosna'ya, Irak'a, Çeçenistan'a saldıran onlardır.

Halbuki, İslâm'ın savaş kuralları vardır. Mecbur kalınmadıkça, keyif olsun diye savaşılmaz. Müdafaaada bulunmak, bir mazlûma yardım etmek, irşâd hürriyetini kısıtlayanları bertaraf etmek ve sulhu/barışı temin etmek gibi gayelerle savaşa mecbur kalınırsa, o zaman da sadece savaşanlarla savaşılır, savaşmayanlara, yani silah kullanmayanlara, kadınlara, çocuklara, ibâdethanelere, ağaçlara vs. dokunulmaz.

5. Cihad, Kâfirleri Ortadan Kaldırmak İçin Açılmış Genel Bir Savaş mıdır?

Arapça "cihad" kelimesi, bir amaca ulaşmak için kişinin elinden gelen çabayı sarf etmesi anlamına gelir. Mücâhid, yani cihad eden ise her zaman idealini elde etmeye çalışan, onu dili ile, kalemi ile tebliğ eden ve onun yolunda bütün kalbi ve bedeni ile çalışan kimsedir. Kısacası o, bütün gücünü ve kaynaklarını bu ideali elde etmek için harcar ve önüne çıkan engelleri kaldırmaya çalışır; o kadar ki hayatını bile bu yolda feda etmekten kaçınmaz. Böyle

bir kimsenin çabası ve gayreti teknik olarak cihaddır. Buna karşı, bir Müslüman bütün bunları Allah'ın ismini ve dinini yüceltmek için belli ahlâkî sınırlamalar dahilinde, Allah yolunda yapmak zorundadır. Müslüman, cihad ederken bundan başka bir gayeye sahip olmamalıdır. İşte bu şekilde, Müslüman'ın cihadının “kâfirleri ortadan kaldırmak için açılmış genel bir savaş” olmadığı açıklığa kavuşur.³⁴

Cihad, İslâm'ın yükselmesi, korunması ve yayılması için her türlü çalışmada bulunmak, uğraşmak, gayret sarf etmek ve bu yolda sıcak ve soğuk savaşa girmektir. Daha açık bir ifâde ile, Allah (celle celâluh) tarafından kullarına verilmiş olan bedenî, mâlî ve zihnî kuvvetleri Allah yolunda kullanmak, gerektiğinde o yolda feda etmektir.

6. Cihadı Engelleyen Hususlar Nelerdir?

Her hayır gibi, cihadın da birtakım engelleri vardır. Bunlardan birincisi nefsimiz, ikincisi şeytan, üçüncüsü de düşmanlarımızdır. Nefsin süflî/kötü arzularına karşı çıkmak cihaddır. Şeytanın telkinlerine kapılmayarak istikâmet çizgisinde yürümek cihaddır. İman ve hidâyet yolunu kapamaya çalışan düşmanlarla savaş yapmak da cihaddır. Her üçünde de niyet “Allah rızası” olacaktır.

İnsanları cihad vazifesinden alıkoyan, hayata ve hayatın lezzetlerine bağlılıktır. Rahatını terk edemeyen, şahsî zevklerinden fedakârlıkta bulunamayan bir insandan cihad gibi büyük vazifeler beklenemez. Beklense de boşunadır. Zira büyük vazifeleri, ancak maddî-manevî zevklerinden fedakârlıkta bulunan insanlar yapabilir.

³⁴ Mevdûdi, *Tefhimu'l-Kur'an*, 1/149, İnsan yay., İstanbul 1986.

Maddî-manevî fedakârlıkta bulunamayan ve bu mevzuda daha baştan verilmiş herhangi bir kararı olmayan insana gelince, biz ondan hiçbir şey bekleyemeyiz. Beklemek bir yana, sahnede görüldüğü andan itibaren başımıza getireceği problemlerden endişe ederiz. Dünyevî zevklerini terk edememiş, Cenab-ı Hakk'a yönelip: "Senin yolunda ölmek bile ne tatlı" diyemeyen bir insanın mücadele vereceğine, mücadelesinin bir işe yarayacağına, onun Müslümanlık hesabına kurtarıcı bir rol oynayacağına inanmıyoruz; inanamayız da. Biz, ancak, kendi şahsını, şahsî zevklerini, hatta yurdunu-yuvasını terk etmişlerin; sahâbe gibi kapısına kilit vurup evinden ayrılmışların, bedenî ve cismânî zevkleri aşmışların mücadelesine, kavga ve cihadına inanıyoruz ve beklediklerimizi de, Allah'ın yardımına sebep saydığımız o insanlardan bekliyoruz.

İnsanımız, vereceği mücadeleyi Kur'ân'ın ön gördüğü şekilde ele almalıdır. Kur'ân-ı Kerîm bu konuda şöyle der:

"Ey imân edenler! Size ne oldu da "Allah yolunda savaşın" dediği zaman yere çakılıp kaldınız? Âhireti bırakıp, dünya hayatına razı mı oldunuz? Oysa dünya hayatının geçimliliği, ahirete nazaran pek az bir şeydir. Eğer (Allah yolunda) seferber olmazsanız, bu takdirde Allah size can yakıcı azap eder ve yerinize başka bir millet getirir. O'na bir şey de yapamazsınız. Allah her şeye kâdirdir." (Tövbe, 38-39)

Kur'ân, bütün müminleri cihada çağırılmaktadır. Bu çağrıya icabet edip etmememize göre ya kazanacak veya (Allah korusun) kaybedenlerden olacağız. Ya, münâfıklar gibi, "Bu rahat hayatın zevklerini terk etmek bize ağır geliyor." diyecek ya da Sahâbe'nin yaptığını yapacak ve varımızı,

yoğumuzu, her şeyimizi ortaya dökmek sûretiyle seferber olacağız.³⁵

7. Cihadı Terk Etmenin Neticesi/Cezası Nedir?

Kur'ân; müminlerin birtakım mal, evlat, kazanç ve dünya hayatı endişeleriyle cihadı terk ettiklerinde başına büyük felâketlerin geleceğini haber verir. Cihad, mümini sürekli tette tutan ve onu yere çakılıp kalmaktan alıkoyan terk edilemez bir aksiyondur. Cihaddan kaçma veya cihad etmeme düşüncesi münâfıklık alâmetidir. Müminlerin toptan cihadı terk etmeleri, yavaş yavaş kendilerinden imanın da gitmesi sonucunu doğurur. Bunun neticesinde, yeryüzünde büyük bir fitne baş gösterir ve bu da artık kıyamet olayıdır.

Cihadı, hatta cihad niyetini terk eden bir kimsenin, nifak üzere ölme ihtimali vardır. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bu hususta şöyle buyurmuşlardır:

“Kim Allah yolunda cihad etmeden ve cihadı arzu etmeden, bunu konuşmadan ölürse, münâfıklığın bir bölümü üzerinde (münâfıkların bir grubundanmış gibi) ölür.”³⁶

“Kim bizzat bir savaşa çıkmaz veya gazâyâ çıkan bir mücâhidi techiz etmez ya da cihada çıkan gazinin aile fertlerini hayırla himâyeye etmezse, Allah Teâlâ o kimseyi kıyâmet gününden önce büyük bir belâyâ uğratar.”³⁷

Cihad, aynı zamanda yıkılışları önlemenin çaresidir. Mümin, ancak nefsinde ve nefsinin dışında vereceği bu mukaddes kavgayla aziz olacaktır. Ama onun, kendisine terettüp eden vazifeyi yapmayıp, yaşama ve hayattan kâm

³⁵ M. F. Gülen, *İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s. 121vd.

³⁶ Müslim, *İmâre* 158; Ebû Dâvûd, *Cihad* 18; Nesâî, *Cihad* 2.

³⁷ Ebû Dâvûd, *Cihad* 18; İbni Mâce, *Cihad* 5.

alma sevdasına düştüğü, şahsî zevklerine takılıp kaldığı zaman ise, onuru ve izzeti de gidecek, dolayısıyla da sefil ve perişan olacaktır. Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Cihadı terk ettiğinizde, Allah üzerinize öyle bir mezellet verir ki, dininize tekrar dönene kadar o mezelletten kurtulamazsınız.”³⁸ buyurmaktadır. Bu itibarla denebilir ki, izzetli yaşamak, ancak cihad adına bir kısım meşakkatlere katlanmakla mümkündür. Millet, bu meşakkatlere topluca göğüs gerdiği sürece aziz olarak yaşamaya hak kazanacaktır. Ve tabii, fertler kendi hayatlarını yaşamak için cihadı terk ederlerse, o zaman da Allah’ın umûmî azabı gelir ve masumu mütecâviziyle, mazlumu da zalimiyle beraber derbeder eder. Öyleyse umûmî bir belaya maruz kalmamak için topluca cihada sarılmak şarttır.

Hadîste anlatılan: “Cihadı terk ettiğiniz zaman” yani rahata daldığınız, kendi işlerinize kapanıp onlarda boğulduğunuz zaman sizin için başınızın ucunda bir zillet hazır demektir. Evet, havanız maddeten karardığı gibi, manevî havanız da kararmış, ruh semânının yıldızları dökülmüş demektir. Yeniden dine dönünceye kadar, siz ısrarla istesenez de, dua dua yalvarsanız da, maruz kaldığınız o zilleti Allah başınızdan atmayacaktır.³⁹

8. “Dinde Zorlama Yoktur.”⁴⁰ Âyeti Nasıl Anlaşılmalıdır?

Dinin özünde zorlama yoktur. Çünkü zorlama dinin ruhuna aykırıdır. İslâm, insanların rızasını esas alır ve bütün

³⁸ Ebû Dâvûd, *Buyû’* 56; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 2/42.

³⁹ Gülen, *Cihad*, s.106 vd.

⁴⁰ Bkz. Bakara, 2/256.

muamelelerini bu esas üzerine kurar. Zorlama ile yapılan bütün amel ve fiiller ister inanç ister ibâdet ve isterse muamele açısından olsun, katiyen makbul ve mûteber kabul edilemez. Zaten böyle bir durum, “ameller niyetlere göre- dir” prensibine de uygun düşmez.

Din, kendi meseleleri için zorlamayı câiz görmediği gibi başkalarının İslâm’a girmelerini de zorlama esasına dayan- dırmayı hoş karşılamaz. O, muhatabını tamamen serbest bı- rakır. Meselâ İslâm toplumunda yaşayan Müslüman olma- yanlar vergiyi kabul ettikten sonra, İslâm onların hayatlarını garanti eder. Evet, İslâm’da hoşgörü ufku bu derece geniştir.

Zaten din, zorla kabul edilebilecek veya zorla kabul etti- rilebilecek bir sistem değildir. Onda her şeyden önce iman esastır. İman ise, tamamen vicdânî ve kalbe ait bir mese- ledir. Hiçbir zorlama teşebbüsü kalp ve vicdana tesir ede- mez. Dolayısıyla, insan ancak içinden geliyorsa ve gönü- lü imana yatkınsa imân edebilir. Bu mânâda da dinde zorla- ma yoktur.

Hız. Adem’den (aleyhisselâm) günümüze kadar din, hiç kimseyi dine girmeye zorlamamıştır. Bu konuda zorlama, daimâ küfür cephesinin ahlâkı olmuştur. Onlar insanları dinlerinden çıkarmak için zorlamışlardır; fakat hiçbir mü- min bir kâfiri zorla Müslüman yapmaya çalışmamıştır.

Burada akla şöyle bir soru daha gelebilir: Kur’ân-ı Ke- rim’de cihadın farz oluşu ile ilgili birçok âyet vardır. Bunlar, bir mânâda zorlama değil midir?

Hayır, değildir. Çünkü, cihad, din düşmanı cepheye ait zorlamayı bertaraf içindir. Böylece insanlar, İslâm’ın değiş- meyen bir kâidesiyle girdikleri İslâm’a kendi arzu ve irade-

leriyle dâhil olacaktırlar. İşte İslâm'ın farz kıldığı cihadla, böyle bir anlayışa zemin hazırlanmış olacaktır. İnsanların kendi istekleriyle karar verme hürriyetleri, İslâm'ın cihad emriyle yerleşmiştir.

Meselâ, İslâm diyarında yaşayan azınlıklar İslâm dinine girme konusunda zorlanmaz. Herkes kendi dinî inancında serbesttir.

Tarihe bir göz attığımızda açıkça görürüz ki, bizim aramızda daima Yahudi ve Hıristiyanlar bulunmuştur. Batılıların bu konudaki itiraflarına göre, Hıristiyan ve Yahudiler kendi devletlerinde bile, bizim içimizde yaşadıkları kadar aziz yaşayamamışlardır. Onlar idaremizi kabul ederek vergi ödemişler; Müslümanlar da onları garanti altına alıp korumuşlardır. Fakat hiçbir zaman onları İslâm'a girmeye zorlamamışlardır. Düne kadar bunların özel okulları vardı ve kendilerine ait özelliklerin hepsini, dinî âyin ve yortularına varıncaya kadar muhâfaza ediyorlardı. Bizim en muhteşem devirlerimizde dahî onların yaşadığı mahalleye girenler, kendilerini Avrupa'da zannederlerdi. Hürriyetleri bu kadar genişti. Sadece bizi aldatmalarına imkân ve fırsat verilmemiştir. Evet, gençlerimizi ve kadınlarımızı saptırmalarına göz yumulmamıştır. Bu da bizim kendi toplumumuzu korumamızın gereğidir.⁴¹

9. Cihad Ruhunun Diriltiip Ayakta Tutulması Nasıl Mümkün Olur?

Din düşmanlarına karşı manevi muhafazayı devam ettirmek için cihad ruhunun diriltiip yerleştirilmesi şarttır.

⁴¹ M. F. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 4*, s. 164-167, İzmir 1998.

Cihad ve hamleci ruhun diriltilip ayakta durması ise bazı teşvik edici tedbirlere bağlıdır:

a- Her gün değişik metotlarla gelişmekte olan küfrü göz önüne getirip bunun üzerinde düşünmek gerekir. Ehl-i küfür bâtil davası için canıyla malıyla ölesiye gayret ederken, bir Müslüman'ın hak din olan İslâm için her şeyiyle seferber olmaması kabul edilemez.

b- Herkesin belli bir sahada vazife alması gerekir. Diğer bir ifade ile, herkesin belli bir hizmeti omuzlaması şarttır. Hiç kimse boşta kalmamalıdır. Zira boş durma da ve işsizlikte kokuşma olduğu gibi, kişi bilmediğinin ve yetişemediğinin düşmanıdır. Dine hizmette hiç nasibi olmayanlar hem kokuşmaya hem de hizmet edenlere karşı düşmanlık vaziyetini almaya ve fâsîd dâire oluşturmaya başlarlar.

c- Hayatı, maddî-manevî cihad yapmakla geçen bazı büyüklerin hayat hikayelerini okuyup ibret almalı. Asr-ı Saadet ve ondan sonraki asır bunun açık misâli oluşu gibi, daha sonraki asırlar da hep böyle misâllerle doludur. Zâten İslâmiyet zamanımıza kadar bozulmadan geldiyse; bu ruhen zinde olan kimselerin gayretleriyle olmuştur.

10. Bazıları Cihadın Sadece Savaştan İbaret Olduğunu Söylüyorlar, Doğru mudur?

Bazı Batılı yazarlar cihad kavramını, kasıtlı olarak ve yanlış biçimde, ele almakta; pek çok mânâyı içinde top-layan cihada sadece “savaş” mânâsını yükleyerek diğer mânâlarını göz ardı etmektedirler. Hâlbuki, cihad kavramı, çok kapsamlıdır ve oldukça geniş anlamlıdır. Bu konuda cihad ile ilgili değişik âyet ve hadîslerin çerçevelediği an-

lamlar ve bizzat Peygamber Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) cihad ile ilgili uygulamaları dikkate alındığında cihadın sadece savaş anlamına gelmediği ortaya çıkmaktadır.

Mesela, Hz. Aişe'nin (radiyallahu anh):

“Ey Allah'ın Resûlü! (sallallahu aleyhi ve sellem) Görüyoruz ki cihad amellerin en faziletlisidir; öyleyse biz de cihad etmeli değil miyiz?” diye sorması üzerine, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Sizin için cihadın en faziletlisi makbul haktır.” buyurmuştur.⁴²

Bir başka hadiste: “Cihadın en faziletlisi zâlim sultanın yanında hakkı söylemektir.”⁴³ buyurmuştur.

Bir başka örnek: İslâm ordusuna katılmak isteyen birisine, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) anne ve babasının hayatta olup olmadığını sorması ve hayatta olduklarını öğrenmesi üzerine “O hâlde onlara hizmet yolunda -nefsinle cihad et.”⁴⁴ buyurmuştur.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), ümmetin içinde “yaşamadıkları şeyleri anlatan ve kendilerine emredilen şeyleri yapmayan” nesillerin ortaya çıkacağını haber vererek, onlara karşı “Kim onlarla eliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla diliyle cihad ederse o mümindir, kim onlarla kalbiyle cihad ederse o mümindir.”⁴⁵ buyurmuştur.

Bu hadisler değerlendirildiğinde cihadın gerek kapsam gerekse yöntem bakımından çok geniş bir yelpazeyi içine aldığı ortaya çıkmaktadır.

⁴² Buhârî, *Cihad* 1.

⁴³ Tirmizî, *Fiten* 13; Ebû Davud, *Melahim* 17.

⁴⁴ Buhârî, *Cihad* 138; Müslim, *Birr* 5.

⁴⁵ Müslim, “*İman*”, 80.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi **cihad** kelimesi Arapça'da "güç ve gayret sarf etmek, bir işi başarmak için elinden gelen bütün imkânları kullanmak" mânâsına gelen cehd kökünden gelmektedir.

En geniş anlamıyla cihad; Allah yolunda bir ömür boyu istikamet çizgisinde yaşamak, kulluk şuur ve görevini hakıyla yapma hususunda ciddi gayret göstermek, nefis ve şeytanı ile çarpışmak, Allah ve Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) koyduğu ölçüleri nefsinde yaşamak ve yansıtmak, İslâm'ın güzelliğini diğer insanlara ulaştırmak için dini tebliğ etmek, ilâhî mesajı bütün insanlığa duyurmak, İslâm ülkesini ve Müslümanları düşmanların her türlü tehlike ve saldırılarına karşı savunmak ve gerekirse onlarla savaşmak" demektir. Bu anlam çerçevesinde, cihad'ın bir "mânevî cephesi" bir de "maddî cephesi" bulunmaktadır. Bu iki anlamda cihad ile ilgili gerekli teçhizat ve vasıtaların ne olacağı ve özellikle hangi yöntemlerin kullanılacağı konusu, günümüzde, fevkalâde önem arz etmektedir.

"Mânevî cephe"; dinde tam bir iman ve teslimiyet, ihlas ve samîmiyet, fedakârlık ve hamiyet işidir. Bu mânevî cephe, müminlerin ilim ve iman ile donatılmasını, bilinçli ve basiretli olmasını, İslâm'ı nefsinde ihlâsla yaşayan örnek bir Müslüman modelini gün ışığına çıkarmalarını gerektirir.

"Maddî cephe" ise; maddî yönden ilerlemek, ekonomik anlamda güçlü olmak, ilim ve teknolojide yol katetmek ve düşmanların saldırı ve ihanetlerine karşı kültür mücadelesinde ve diğer pekçok sahada güçlü olabilmek için her türlü donanımda en ileride olmaktır.⁴⁶

⁴⁶ Şener Dilek (Prof. Dr.), bilgi@sorularlaislamiyet.com

11. İslâm'ın Yayılması ve Yerleşmesinde En Etkili Yöntem Savaş mıdır, Tebliğ midir?

Ahir zaman peygamberinin (sallallahu aleyhi ve sellem), bütün semavî kitaplarda sözü edilen önemli bir özelliği “sâhibü-’s-seyf” (kılıç sahibi) olması, yani tebliğ-irşâd yanında, gerektiğinde (tebliğine engel olduğunda) harp etmesine de izin verilmiş bulunmasıdır. Geçmiş peygamberlerden, mesela, Hz. Davut (aleyhisselâm) ve Hz. Süleyman (aleyhisselâm) da manevî cihatlarını, gerektiğinde, kılıçla desteklemişlerdir.

Tarih tarafsız bir gözle incelendiğinde görülür ki, İslâm'ın kalp ve ruhlara hâkim olmasında temel faktör, savaş değil tebliğdir, yani Kur’ân hakikatlerini insanlara anlatmak ve Kur’ân’ın güzelliklerini gözler önüne sermektir. Tarihiçiler, İslâm'ın yayılmasında iki gurup insanın büyük payları olduğunda birleşirler. Birisi, ömürlerini İslâm’ı anlatmaya vakfeden ve gerektiğinde çok uzak ülkelere hicret eden âlimler ve müşidler, diğeri ise ticaret maksadıyla gittikleri ülkelere İslâm’ın güzelliklerini de taşıyan tüccarlardır.

İslâm'ın tebliğ yoluyla yayıldığına dair deliller pek çoktur. Bunlardan birkaçını nazara vermeye yetineceğiz: Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), İslâm’ı Mekke’de tebliğe ilk başladığında hiçbir maddî gücü ve kuvveti yoktu. Bütün müşrikler de kendisine düşman olduğu halde, sadece tebliğ ve ikna yoluyla insanların kalplerini ve akıllarını fethetti. Hz. Ebû Bekir’den Hz. Ömer’e kadar birçok insan bu yolla Müslüman oldu ve imanın yenilmez bir kuvvet olduğunu herkese ilan ettiler. Sahabe isteselerdi, bir gecede, başta Ebû Cehil olmak üzere bütün Kureyş müşriklerini öldürebilirlerdi. Ama öyle yapmadılar. Teröre ve anarşiye girmeksini-

zin, bütün sıkıntılara ve zorluklara katlanarak, İslâm'ı tebliğ etmeye devam ettiler.

Peygamberimizden önce Medine'ye hicret eden Müslümanlar da, o beldede İslâm'ı yine tebliğ ve davet yoluyla insanlara kabul ettirdiler. Böylece İslâm'ın temeli, hem Mekke'de hem de Medine'de tebliğ üzerine atılmış oldu.

İlerleyen yıllarda, İslâmiyet Medîne'de iyice kökleşti. Mekke müşrikleri, Müslümanları artık bir güç olarak kabul etmişler ve Hudeybiye'de onlarla bir anlaşma imzalamışlardı. Anlaşma on yıllığına imzalanmışken iki yıl sürdü ve sonunda Mekke müşriklerince bozuldu. Ama bu iki yıl içerisinde İslâm'a girenlerin sayısı, İslâm'ın ilk tebliğinden itibaren geçen yirmi yıllık sürede Müslüman olanlardan daha fazla oldu.

Sonraki asırlarda, Moğollar, Abbasi hilâfetine son verdiler, bütün İslâmî kaynakları yaktı ve yıktılar. Ama aradan çok geçmeden, kendileri Müslüman olmaya başladılar. Moğolların İslâm'a girmesinde, kılıcın hiçbir rolünün olmadığı da tarihî bir gerçektir.

İslâm'ın Endonezya, Malezya ve Afrika'da yayılması da yine kılıçla değil tebliğle gerçekleşmiştir.

Tarihe bu kısa bakıştan sonra günümüze gelelim: Müslümanlar son asırda madde planında eski güçlerini kaybetmişler, fakat mânâ planında İslâm, genişlemesini ve büyümesini aralıksız sürdürmüştür. Bugün, başta Almanya ve İngiltere olmak üzere, bütün Avrupa ülkelerinde ve Amerika'da İslâm'ı kabul edenler, çoğunlukla bilim adamlarıdır ve bunların büyük kısmı, kendilerine doğrudan bir tebliğ

de yapılmaksızın, sadece İslâm'ı incelemek sûretiyle Müslüman olmuşlardır.⁴⁷

12. Cihadın Şekli Nasıl Olmalıdır?

Her devrin kendine göre bir cihad şekli vardır. Bir zaman cihad, kılıçla kalkanla, daha sonra topla, tüfekle, tankla savaşmak, bir zaman da kalemle, yazıyla, nasihatle, diyar diyar dolaşmakla gerçekleşiyordu. Bunların beraber olması da mümkündür. Zira hiçbir zaman, bir taraftan kılıçla mücadele verilirken, diğer taraftan, İslâm'ı dille, yazıyla, eğitimle anlatma ihmal edilmemiştir. Meseleye, kelimenin Arapça'daki anlamı açısından bakacak olursak, **cihad, Allah yolunda gösterilen her türlü cehdin, gayretin, çabanın, çekilen meşakkatin adıdır.** Bu açıdan bakıldığında cihad denilince sadece kılıçla, topla, tankla yapılan savaş akla gelmemelidir. **Bu şekilde bir savaş, cihadın sadece bir şubesidir ki, bu da mecbur kalındığında kullanılan bir metottur.**

Şurası kat'iyen unutulmamalıdır ki, müslüman iktiza ettiği zaman, dahilî ve haricî her türlü tecavüze karşı devletin askeriyle ve devletin emniyet güçleriyle birleşip bütünleşecektir. Bu, onun için bir vecibedir. Onun böyle bir vecibeyi terketmesi asla söz konusu olamaz. Yeter ki, devletten ona böyle bir davet gelsin ve devlet onu böyle bir vazife ile vazifelendirsinsin.. Elbette o bunu devletle bir bütünlük içinde yapacaktır. Aksi halde yapılacak her ferdî hareket, bir başka anarşiye zemin hazırlayacaktır. Mü'minler, bu mevzûda da çok dikkatli olmalıdırlar. Anarşi ve

⁴⁷ Mehmet Kırkinci, bilgi@sorularlaislamiyet.com

terörün hiçbir meşrû yönü yoktur ve mutlaka köklerinden kazınmalıdır.⁴⁸

D- Cihadın Fazileti, Önemi ve Şehitlik

Dinimizin Müslümanlara farz kıldığı cihadın fazileti ve bu emri yerine getirenlerin Allah katında ulaşacakları yücelikler, Kur'ân-ı Kerîm ve Peygamber Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) hadislerinde haber verilmiştir. Biz önce Kur'ân'da, daha sonra da hadis-i şerîflerde, cihadın fazileti konusunu ele alacağız. Daha sonra da cihadın öneminden ve şehitlikten bahsedeceğiz

1. Kur'ân-ı Kerim'de Cihadın Fazileti

Cihad kelimesi Kur'ân'da farklı şekillerde kırk bir yerde geçmektedir. Bu âyetlerin bir kısmında cihad kelimesinden doğrudan savaş kastedildiği anlaşılmakta, bir kısmında da cihad, Allah'ın rızasına uygun bir şekilde yaşama gayreti şeklinde özetlenebilecek olan genel anlamıyla geçmektedir.

Cihadı emreden ve cihad edenlerin fazileti ile ilgili âyetlerin mealleri:

“İman edenler Allah yolunda savaşırlar. Kâfirler ise şeytan yolunda savaşırlar. Öyle ise ey müminler haydi, şeytanın taraftarlarıyla muharebe edin.” (Nisâ, 76)

“Ey müminler! Sizler gerek hafif, gerek ağırlıklı olarak hep birlikte seferber olunuz, Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla cihad ediniz. Eğer anlıyorsanız, sizin için hayırlı olan budur.” (Tövbe, 41)

⁴⁸ M. Fethullah Gülen, *İlâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, s. 103, İzmir, 1998.

“Nice peygamberler gelip geçti ki onlarla beraber, kendisini Allah’a adanmış birçok rabbânîler savaştı. Onlar, Allah yolunda başlarına gelen zorluklar sebebiyle asla yılmadılar, zayıflık göstermediler, düşmanlarına boyun da eğmediler. Allah böyle sabırlı insanları sever.” (Âl-i İmrân, 146)

“Allah, sizin içinizden cihad edenlerle sabır gösterenleri ayırt edip meydana çıkarmadan, kolayca cennete girivereceğinizi mi zannettiniz?” (Âl-i İmrân, 142)

“Allah yolunda öldürülenler hakkında “ölü” demeyin. Bilâkis, onlar diridirler, fakat siz bunun farkında değilsiniz.” (Bakara, 154; Âl-i İmrân, 169)

“Hoşlanmasanız da savaş size farz kılındı. Olur ki hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olur. Olur ki sevip arzu ettiğiniz bir şey sizin için şerli (kötü) olur. Gerçeği Allah bilir, siz bilmezsiniz...” (Bakara, 216).

“... müşrikler nasıl sizinle topyekûn savaşıyorlarsa siz de onlarla topyekûn savaşın...” (Tövbe, 36)

“Sizinle savaşanlarla siz de Allah yolunda savaşın. Fakat haksız yere saldırmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez.”, (Bakara, 190)

2. Peygamber Efendimiz’in Hadislerinde Cihadın, Allah Yolunda Çaba Harcamanın Fazileti

Genel anlamda cihad ve cihad edenlerin faziletinden bahseden hadisler yanında, kime karşı ve nasıl cihad yapılacağına dâir çeşitli hadisler de vardır:

“Allah yolunda cihad ve Allah’a iman etmek, amellerin en faziletlisidir...”⁴⁹

⁴⁹ Müslim, *İmâre* 117; Tirmizî, *Cihad* 32.

“Hudut ve İslâm diyarının muhâfazası için bir gün, bir gece nöbet beklemek, bir ay (nafile olarak) gündüz oruç tutup gece namaz kılmaktan daha hayırlıdır.”⁵⁰

“İki gözü, cehennem ateşi yakmaz: Biri Allah korkusundan ağlayan göz; diğeri Allah yolunda nöbet beklerken uyumayan göz.”⁵¹

“Müşriklere karşı mallarınızla, canlarınızla ve dillerinizle cihad edin.”⁵²

“Cihad kıyamete kadar devam edecek bir farzdır.”⁵³

“Bu din, daima ayakta duracak, Kıyamet kopuncaya kadar da müminlerden bir grup onun yolunda cihad edip savaşmaktan asla vazgeçmeyecektir.”⁵⁴

“İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihad etmeyi temenni eden kimse, sonra yatağında ölse de, öldürülse de şehit sevabı kazanır.”⁵⁵

“Şüphesiz ki mümin kılıcı ve dili ile cihad eder.”⁵⁶

“Gerçek mücahid, nefsiyle cihad edendir.”⁵⁷

“Zalim bir hükümdar/yönetici karşısında hak ve adaleti açıkça söylemek, büyük bir cihaddır.”⁵⁸

“Kim Allah yolunda (cihad için) bir şey infâk edip harcarsa, ona (verdiğinin) yedi yüz misli (ecir/sevap) verilir.”⁵⁹

⁵⁰ Müslim, *İmâre* 163.

⁵¹ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 12.

⁵² Ebû Davud, *Cihad* 18; Nesâî, *Cihad* 1.

⁵³ Buhârî, *Cihad* 44.

⁵⁴ Müslim, *İmâre* 172.

⁵⁵ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 19; Ebû Dâvûd, *Cihad* 42.

⁵⁶ Ahmed İbn Hanbel, 6/387.

⁵⁷ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 2.

⁵⁸ İbn Mâce, *Fiten* 20.

⁵⁹ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 4.

Ebû Hureyre (radiyallahu anh) şöyle dedi: “Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ahabından bir kişi, içinde tatlı su gözesi bulunan bir dağ yolundan geçmişti. Burası çok hoşuna gitti ve:

“Keşke insanlardan ayrılıp şu dağ kısığında otursam. Ama Resûlullah’dan (sallallahu aleyhi ve sellem) izin almadan bunu asla yapmam.” dedi. Sonra arzusunu Resûlullah’a anlattı. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Böyle bir şey yapma. Çünkü sizden birinizin Allah yolunda cihad etmesi/çalışıp gayret sarfetmesi, evinde oturup yetmiş sene namaz kılmasından daha faziletlidir. Allah’ın sizi bağışlamasını ve cennete koymasını istemez misiniz? O hâlde Allah yolunda cihada çıkınız. Kim devenin sağılacağı kadar bir süre Allah yolunda cihad ederse, mutlaka cennete girer.” buyurdu.”⁶⁰

“Allah yolunda (cihad için) ayakları tozlanan kula cehennem ateşi dokunmaz.”⁶¹

“Allah korkusundan ağlayan bir kimse, sağılan süt tekrar memeye girmedikçe cehenneme girmez. Allah yolundaki cihadın tozu ile cehennem dumanı bir kulun üzerinde birleşmez.”⁶²

“Kim Allah yolunda cihada gidecek bir gâziyi donatır, cihad için gerekli olan ihtiyaçlarını karşılarsa, bizzat cihada gitmiş gibi sevap kazanır. Cihada giden gazinin arkada bıraktığı ailesine güzelce bakıp onların ihtiyaçlarını karşılayan da bizzat cihad yapmış gibi sevap kazanır.”⁶³

⁶⁰ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 17.

⁶¹ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 8; Nesâî, *Cihad* 8.

⁶² Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 8; Nesâî, *Cihad* 8.

⁶³ Buhârî, *Cihad* 38; Müslim, *Îmâre* 135-136.

“Kim Allah’a gerçekten iman ederek ve vaadine gönülden bağlanarak O’nun yolunda cihad etmek için at beslerse, o atın yediği, içtiği, gübresi ve idrarı kıyamet gününde o kimsenin sevapları arasında olacaktır.”⁶⁴

“İşin başı İslâm, direği namaz, zirvesi cihaddır.”⁶⁵

“İçinden samimi şekilde Allah yolunda cihad yapmayı temenni eden bir kimse, bilâhare ölse de, öldürülse de şehit sevabı kazanır. Kim de Allah yolunda yara alsın veya Allah yolunda -düşmanın sebep olmadığı- bir musibetle bile yaralansa bu yara, kıyâmet günü, ilk günkü hâli içinde rengi za’ferân renginde, kokusu da misk kokusunda olarak gelir. Kimin vücudunda, Allah yolunda iken çıkan, iltihap gibi bir yara açılacak olsa bu da onun için şehitlik mührü olur.”⁶⁶

3. Cihadın Önemi

Yeryüzünde, cihaddan daha büyük bir vazife yoktur. Zaten olsaydı, Allah (celle celâluh) peygamberlerini o vazife ile vazifelendirirdi. Cenâb-ı Hakk’ın, bu vazife ile vazifelendiği insanlar, insanların en şerefli ve onlara bu vazifeleri getirip intikâl ettiren melekler de, meleklerin en şerefli ve onlara bu vazifeleri veren meleklerdir. Her şeyden evvel düşünölmelidir ki, Hazreti Âdem’den bu yana, Peygamber olsun, velî olsun, Allah’ın en seçkin kulları, büyük ölçüde bu seçkinliğe, kılıçların gölgesi altında ve nefis muhâsbesi sayesinde ulaşabilmişlerdir.

Cihad, insanın kendi özüne ermesi veya insanların öze erdirilmesi amelîyesidir. Bir bakıma cihad, insanın

⁶⁴ Buhârî, *Cihad* 45.

⁶⁵ Tirmizî, *İman* 8; İbn Mâce, *Fiten* 12.

⁶⁶ Tirmizî, *Fezâilü'l-Cihad*, 21; Ebû Dâvûd, *Cihad* 42.

yaratılış gayesidir. Onun içindir ki, Cenâb-ı Hakk katında cihad çok mühimdir, çok mukaddes bir değere sahiptir.

Hiçbir mazereti olmadığı halde cihaddan geri duranlarla, durmadan cihad eden ve ömrünü bu uğurda bitiren insanlar arasında başka amellerle kapatılması mümkün olmayan büyük derece farkları vardır. Bu mânâyı ifade eden âyette, meal olarak şöyle denilmektedir:

“Özür sahibi olmaksızın cihaddan geri kalan müminlerle, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad eden müminler elbette bir olmaz. Allah malları ve canları ile mücâhede edenleri, derece bakımından, cihada gitmeyenlerden üstün kılmıştır...” (Nisâ, 95)

Allah yolunda mücadele eden ve davasını anlatmayı kendine yol edinen, katıyyen diğerleriyle aynı seviyede değerlendirilemez.

Ve yine cihadın önemindedir ki, cihad için söz vermiş cemaatin durumu Kur’ân-ı Kerim’de şöyle anlatılmaktadır:

“Muhakkak ki, sana biat edenler/söz verenler ancak Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhinde bozmuş olur. Kim de Allah’a verdiği ahde vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.” (Fetih, 10)

Bir başka âyette mealen şöyle deniliyor:

“Allah, karşılık olarak cenneti verip müminlerden canlarını ve mallarını satın almıştır. Onlar Allah yolunda mücadele ederler, öldürürler ve öldürülürler. Bu Allah’ın Tevrat’ta da, İncil’de de, Kur’ân’da da üstlendiği gerçek bir vaattir.” (Tövbe, 111).

Nefislerini, bedenlerini, cismânî varlıklarını Allah'a satan insanlar, bunun karşılığında cenneti ve Cenâb-ı Hakk'ın rızasını kazanıyorlar ve Kur'ân-ı Kerîm bunu ifade ederken alışveriş tabirini kullanıyor. Bu böyle bir makam ki, insan bu sayede Cenâb-ı Hakk'a muhatap olacak seviyeye yükseliyor.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de bir hadislerinde şöyle buyuruyorlar:

“Ah ne kadar arzu eder ve isterdim ki; Allah yolunda öldürüleyim, sonra diriltileyim, sonra yine öldürüleyim, sonra yine diriltileyim ve sonra yine öldürüleyim...”⁶⁷ Eğer sözün uzaması mevzubahis olmasaydı Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), bu ifadeyi kim bilir kaç kere tekrar edeceklerdi. Esasen bu ifadeyle kastedilen de sonsuzluk mânâsıdır ki bu, öldürülüp diriltilmeyi arzu etmek, demektir. Düşünün ki, bunu talep eden, Nebîler Sultanı Aleyhisselâm Efendimiz'dir. Cihadın kıymetini, biz ancak Allah'tan ve O'nun Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) öğreniriz. Resûl ü Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) buyuruyor ki:

“Allah yolunda bir gün hudut nöbeti tutmak, dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır. Sizden birinizin kamçısının cennetteki yeri, dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır. Kulun Allah Teâlâ'nın yolunda akşamleyin veya sabah erken vakitteki yürüyüşü de dünyadan ve dünya üzerindeki şeylerden daha hayırlıdır.”⁶⁸

Dikkat buyurun! Bir tek gün, memleketi saran tehlikeler karşısında hangi gedikten ve delikten memlekete felâket ve

⁶⁷ Buhârî, *Îmân* 26; Müslim, *Îmâre* 103.

⁶⁸ Buhârî, *Cihad* 73; Müslim, *Îmâre* 113-114.

tehlike sızacak, işte bunu gözetlemek için orada duran ve kuracağı bir sistemle o gediği kapamaya çalışan bir insan, Kâbe'den daha hayırlı bir iş yaptığını söylese ve yemin etse yemininde yalancı değildir. Zira “Dünyanın içinde bulunan her şeyden” tâbirine Kâbe de dahildir.

a. Kurtulmak ve Kurtarmak İçin Cihad Gereklidir ve Cihad En Kârlı Ticarettir

“Ey iman edenler! Sizi gayet acı bir azaptan kurtaracak, üstelik size çok kârlı bir ticaret sağlayacak bir iş bildireyim mi? Allah’a ve Elçisi’ne inanır, Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla mücadele edersiniz. Eğer bilerseniz bunu yapmak sizin için çok hayırlıdır. Böyle yaparsanız sizin günahlarınızı affeder ve içinden ırmaklar akan cennetlere ve özellikle Adn cennetlerinde çok güzel saraylara yerleştirir. İşte en büyük başarı, en büyük mutluluk budur. Memnun olacağınız bir şey daha var: Allah’tan bir yardım ve yakında gerçekleşecek bir zafer! Müminlere bunları müjdele!” (Saf, 11-13).

Yani, “Ey iman edenler! Sizi öyle bir ticarete çağırıyorum ki, siz o ticareti yapmakla, canınızı yakacak azaplardan kurtulmuş olacaksınız. Allah’a ve Resûlü’ne (sallallahu aleyhi ve sellem) gönülden inanın ve Allah yolunda malınızla canınızla mücadele edin. Bu, ticaretin en büyüğüdür. Sizi dünya ve ahirette azaptan kurtaracak tek ticâret de budur. Bu yolda sizin soluklarınız ibadet, nefesleriniz tesbihattir. Attığınız her adımda cihad sevabı alırsınız. Zira, kendinizi Rabb’inize adanmış ve Allah’a bağlanmışsınız.”

Demek ki cihadda birinci gaye, ahiretimiz için bir ticaret yapmak. Cihadın bazı külfet ve meşakkatleri olsa da bun-

lar insanın o acıklı azaptan kurtulmasının yanında hafif kalırlar. Yolumuzu aydınlatmak için malımızı yakmak, cehennemde yanmamak için canımızı incitmek, birtakım zorluklara, sıkıntılara katlanmak gerek. Demek ki cihad, başkalarını öldürüp cehenneme göndermek için değil; nefsimizi ve diğer nefisleri cehennemden kurtarmak için yapılır.

b. Günümüz İnsanına Düşen Vazife: Cihad

Günümüzün insanı Cenab-ı Hakk'ı hoşnut edecek bir cihad yapmak istiyorsa -ki öyle yapması lâzımdır- başkalarına hak ve hakikati anlatmanın, neşretmenin yanı sıra, kendisini ve arzularını da kontrol altına alıp, ciddi bir iç muhasebe yapmalıdır. Yoksa kendi kendini aldatma ihtimali çok kuvvetlidir ve yaptığı şeylerin de ne kendine ne de başkalarına yararı olacaktır.

Cihad eri, Allah'ı her şeye tercih edecek şekilde, ihlâslı, samimi, yürekten ve gönül insanı olmalıdır. O zaman, verilen mücadele faydalı olacaktır. O, başkalarına karşı felsefe yapıp onların kafalarına faydalı faydasız bir sürü bilgi yığını aktarma yerine; kalp ve kafalara, mümkün olduğunca, samimiyet, iyi niyet, içtenlik ve gönül adamı olma şuurunu yerleştirmeye çalışmalıdır.⁶⁹

c. Cihad Hayat Kaynağıdır

Cihad, Müslüman milletleri canlı tutan bir hayat kaynağıdır. Maddî-manevî cihaddan mahrum bırakılan bir milletin arasında iç sürtüşmeler baş gösterir ve o millet, içten içe kokuşmaya başlar. Osmanlı gibi... Elbette Osmanlı'nın kokuşması bir kaderdir. Ama, buna sebep olanlar vardır.

⁶⁹ Gülen, *Cihad*, s. 33-34.

Hükümdarlar, saraylarda sefil zevklerini yaşamaya koyuldular ve i'lâ-yı kelimetullah, Allah'ın adının dünyanın dört bir tarafında duyulması için savaşa gitmediler. Onların bu gevşekliği, orduya da sirayet etti. Bu ise, ruh sefaletini doğurdu ve neticede Osmanlı, dünya devletlerinin üstündeki yüksek yerini kaybetti. En sonunda iç sürtüşmeler, koskoca bir devleti yedi, bitirdi.

Cihad, bir müminin uğruna canını feda edebileceği en güzel arzu ve en tatlı idealidir. Zira mümin, kendi teri içinde boğulma veya kendi kanıyla abdest alma zevkini ancak cihadla tadacaktır.⁷⁰

d. Cihad Kıyamete Kadar Devam Edecektir

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Cihad kıyamete kadar devam edecek bir farzdır.”⁷¹ buyurmuştur. Zira biz, ne denli insancıl davranırsak davranalım mutlaka küfründe ısrar eden kâfirler bulunacaktır. Onların mevcudiyeti ise, bizim cihadımızın devam etmesi demektir. Biz, herkese Rabb'imizi anlatmakla mükellefiz ve dünyaya karşı hem mânevî cihad hem de maddî cihadda muvaffak olmak zorundayız. Aksi hâlde insanca yaşama hak ve imkânlarını kaybederiz.

İslâm tarihinde, her zaman bütün dünyaya “Lâ ilâhe illallah, Muhammedü'r- Resûlullah”ı haykırma devam etmiştir. Bizde, başka ülkeleri haksız yere işgal yoktur. Hz. Fatih'in, Hz. Yavuz'un ve daha nice büyük hükümdarların bir müezzin gibi devlet minaresinin başında, dünyanın

⁷⁰ Gülen, *Cihad*, s. 45.

⁷¹ Buhârî, *Cihad* 44.

karanlık noktalarına, “Allah’tan başka ilâh yoktur” diye kükremeleri öyle müthiş bir müezzinliktir ki, siz her zaman bu müezzinliğin şahitlerini, Belgrad ormanlarından Himalaya eteklerine kadar çok geniş bir sahaya yayılmış bulacak; okyanusların dalgalarının bile bununla dalgalandığını göreceksiniz. Evet, bütün karanlık noktaları aydınlatmak, karanlık yerlere Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) adının ışığını götürmek ve dört bir yanı Kur’ân’ın nurlarıyla nurlandırmak için cihad, kıyamete kadar devam edecektir. Ve müminler, devletler, milletler arası dengede önemli bir yerde olmanın hakkını vermek uğruna, maddî cihadı da sonuza kadar devam ettireceklerdir.

e. Cihad Yüce Bir Duygudur

Şüphesiz müminde uyarılması gereken en yüce duygu, cihad duygusudur. Cihad duygusuna sahip olmayan insanlar, mezar taşlarından farksız sayılırlar. Evet onlar, başkasının değil, sadece ölülerin temsilcileridirler. Böylelerine, Allah’ın katiben merhametle bakması düşünülemez. Kendini Cenâb-ı Hakk’ın yüce adını anlatmaya adanmış bir insan, hedefsiz sayılır ve cansızlardan farkı yoktur. İnsan, cihad ruhu ve mücadelesi nispetinde canlılık kazanır. Zira o, ancak cihadla kendini, âilesini ve milletini diriltip koruyabilir. Gerçek diriliş, ancak cihadla gerçekleşir. Ve insanın attığı en büyük, en kudsî, en verimli adım, mücadele istikametinde attığı adımdır.

f. Cihada Her An Hazır Olunmalıdır

İnanan insanlar, gelecek adına ve endişe verici ciddi tehlikeler karşısında daima hazırlıklı olmalı, sıhhatlerinin,

servetlerinin, gençliklerinin bir miktarını mutlaka bu işe ayırmalı ve hayat düzenlerini ona göre dizayn edip ayarlamalıdır ki, her türlü problem karşısında paniğe kapılmayın ve şaşırıp kalmayın.

Kur'ân-ı Kerîm'in bu konuda teşviki vardır:

“(Ey inananlar!) Onlara karşı, Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanlarınızı ve bunların dışında Allah'ın bilip sizin bilmediğinizi yıldırımak üzere, gücünüzün yettiğince kuvvet ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda sarfettiğiniz her şey size haksızlık yapılmadan, tamamen ödenecektir.” (Enfal, 60)

Resûl-i Ekrem (sallallahu aleyhi ve sellem) de, o günün şartları çerçevesinde şöyle buyurmaktadır:

“Kim atını Allah yoluna adar ve bir yerde beslerse; muhakkak onun doyması, suya kanması, pisliği ve idrarı kıyâmet günü sevap kefesine konulacaktır.” Hadis, maddi cihad adına hazırlıklı olmayı bu şekilde teşvik etmektedir. Başka bir hadislerinde de Efendimiz, sahabenin “Atlar hakkında ne buyurursunuz yâ Resûlallah?” sorusuna şöyle cevap vermişlerdir:

“At, üç çeşittir. Biri vizir (günah), birisi sitir (örtü), biri ecir (sevap)dır. Kişinin riya, gurur veya Ehl-i İslâm'a düşmanlık için bağlayıp beslediği at, kendisi için vizirdir, günahdır. Sitir olan at şudur: Kişi Allah yolunda at besler ve (yerinde onu kendi ihtiyaçları için kullanmakla birlikte) onun sırtında ve boynunda Allah'ın hakkı olduğunu da unutmaz; işte bu at, onun için sitirdir. (Yani kişi, hem kendisinin hem de aile fertlerinin izzet, haysiyet ve onurunu onunla korur ve başkalarına el açmaktan kurtulur ki, bu yönüyle o at, bir sitir ve bir perdedir.) Ecir olan ata gelince: Kişi onu sırf Allah

için, İslâm adına yaylalarda veya bahçelerde besler. Bu at, bahçe veya yayladan ne yerse, yedikleri adedince sahibine sevap yazılır. Ayrıca pisliğinin her zerresi, idrarının her damlası için de sevap yazılır.”

At, belli bir dönemin en süratli nakil ve harp vasıtası olduğundan, hadiste mesele at bazında ele alınmıştır. Günümüzde ise bu tablo değişmiştir. Şu anda insanımız, at yerine taksiye, otomobile binmektedir. Öyleyse, at ile ilgili hüküm aynen günümüzün modern vasıtaları için de geçerlidir.

Araba vardır, sahibi için vizirdir; çünkü sefâhet ve günahlarda kullanılmakta, bazen de İslâm düşmanlığına vasıta yapılmaktadır.

Araba vardır, sahibi için sitirdir. Kişi, onunla hem meşrû işlerini görür, icabında gelir kaynağı olarak kullanır, fakat hiçbir zaman onun boynunda ve üzerinde Allah'ın hakkı olduğunu da unutmaz.

Araba da vardır, Allah yoluna adanmıştır. Onunla köy köy dolaşılır, içine mürşidler konulur ve va'z u nasihate muhtaç yerlere gidilir. İşte bu arabanın yaktığı her damla benzin, ona harcanan her kuruş para, ekzos borusundan çıkan gazlar, insanı rahatsız eden gürültü ve tekerleklerin temas ettiği çamur bile bütünüyle kişinin defter-i hasenâtına, iyiliklerinin yazıldığı defterine kaydedilir. Tekerlekler, onun hasenâtı, sevapları hesabına çalışan fabrika çarkları gibi devamlı hasenât üretir. Bu da, kişi için ecir, mükâfat olacaktır. Arabanın içine giren de, dışına çıkan da ve arabanın yolda bıraktığı iz de, sahibi hesâbına geçtiği yollar da âdeta, devamlı sevap yazan bir kalem vazifesi görür. Bu sebeple,

aldığı arabayı hizmete vakfeden, hiç olmazsa ayda bir-iki defa sağa sola gitme vazifesini onun sırtına yükleyen ve “Bu arabanın alınmasının asıl gayesi, Allah’ın dinini yaymaktır.” diyen kutlu insanı, cidden takdir ve tebrik ederiz.⁷²

g. Anarşi ve Terör, Müminin Cihadiyla Aşılabilir

Sokaklar, müminin cihadiyla ışığa erer ve aydınlanır. Dünyayı kana boğan anarşi ve terör ancak müminin cihadiyle aşılabilir. İnsanlığın huzuru, mutluluğu müminin cihadiyle yeryüzüne iner. İşte mümin böyle ulvî bir gaye ve ideal uğruna hep yollarda olan insandır. Belki gayesine ulaşacak, belki de ulaşamayacaktır, ama her iki halde de, Cenab-ı Hakk’ın rahmeti onu kucaklayacak ve o dava uğrunda ölmüş kutlularla ve de Allah’ın rahmetine ulaşanlarla beraber haşrolacaktır.

Allah yolunda yapılan işlerin küçüğü büyüğü olmaz. Binâenaleyh, “İyiliği emredip fenalıktan alıkoyma gibi bir iş, bir aksiyonda bulunamam, irşâd ve tebliğde anlatılan meseleleri anlatamam, ciddî mâlî yükler altına giremem, bu işin altından kalkamam” gibi mazeret ileri sürenler bilsinler ki, bir kaşıkla da olsa bu hayırlı hizmetlere katılan bir insan, hiç farkına varmadan belki deryalarla, ummanlarla iştirak etmiş gibi sevap kazanacaktır.

Evet, Hakk’ın rızası istikametinde amelin küçüğüne-büyüğüne bakılmaz. Belki o istikamette zerre, batmanlara üstün gelir. Bazen o yolda atılan bir adım, insana öyle bereket getirir ki insan onunla ebedi hayatını kurtarır. Onun için hâlis bir niyetle siz kendinizi Allah yoluna veriniz. Eli-

⁷² Gülen, *Cihad*, s. 70-72.

nizden geleni yapınız. Allah'ın inayeti mutlaka sizinle beraberdir; bunda şüphemiz olmasın.

4. Şehitlik

Kur'ân-ı Kerim, şehitlerin makamının yüceliğini, birçok âyette belirtir, “onların diğer ölüler gibi olmayıp diri olduklarını” haber verir ve onlara “ölü” demememizi emreder (Bakara 154). Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) da, cennette, sadece şehitlerin tekrar yeryüzüne geri dönüp, on kere daha şehit olmayı temenni edeceklerini belirtir, kendisi de, peygamberlik gibi yüce bir mertebeye sahip olmasına rağmen tekrar tekrar yeryüzüne gelip şehit olmayı temenni eder.⁷³

Şehitliğin Fazîleti

“Allah Teâlâ'dan bütün kalbiyle şehitlik dileyen bir kimse, yatağında ölse bile, Allah onu şehitlik mertebesine ulaştırır.”⁷⁴

“Şehitliği gönülden arzu eden bir kimse, şehit olmasa bile sevabına nâil olur.”⁷⁵

Tepeden tırnağa silâhlı bir adam Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi:

–Yâ Resûlallah! Sizinle birlikte önce savaşa mı katılıyım, yoksa Müslüman mı olayım, dedi. Resûl-i Ekrem:

–Önce Müslüman ol, sonra savaş, buyurdu. Bunun üzerine adam Müslüman oldu, sonra savaştı ve biraz sonra şehit oldu. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu ki:

⁷³ Buhârî, *Cihad* 21; Müslim, *İmâre* 109.

⁷⁴ Müslim, *İmâre* 157; İbn Mâce, *Cihad* 15.

⁷⁵ Müslim, *İmâre* 156.

– Az çalıştı, çok kazandı.⁷⁶

“Şehidin kul borcu dışındaki bütün günahlarını Allah bağışlar.”⁷⁷

“Sizden biriniz karıncanın ısırmasından ne kadar acı duyarsa, şehit olan kimse de ölümden ancak o kadar acı duyar.”⁷⁸

“Kim Allah yolunda evinden ayrılır, sonra da öldürülür, yahut atı veya devesi (yere atıp) boynunu kırar veya zehirli bir hayvan sokar veya yatağında ölür ise, Allah’ın dilediği hangi musibetle ölmüş olursa olsun şehit olarak ölür.”⁷⁹

⁷⁶ Buhârî, *Cihad* 13; Müslim, *İmâre* 144.

⁷⁷ Müslim, *İmâre* 119.

⁷⁸ Tirmizî, *Fezâilu'l-Cihad* 26; İbn Mâce, *Cihad* 16.

⁷⁹ Ebû Davud, *Cihad* 15.

İKİNCİ BÖLÜM

TEBLİĞ VE İRŞAD'IN MÂNÂSİ, USÛLÜ,
FAZİLETİ VE ÖNEMİ

TEBLİĞ VE İRŞAD'IN MÂNÂSİ, USÛLÜ, FAZİLETİ VE ÖNEMİ

A- Tebliğ ve İrşâd'ın Anlamı ve Kapsamı

1. *Tebliğ, Emr-i Bi'l-Ma'rûf, Nehy-i Ani'l-Münker, İrşâd ve Davet*

Bir mümin, diliyle de cihad etmelidir.

Emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker, tebliğ-irşâd ve davet; evet bunların hepsi dil ile cihaddir.

Biz bu bölümde, dil ile cihadın, -yaklaşık hepsi aynı mânâya geldiğinden dolayı- sadece tebliğ ve irşâd kısmından bahsedeceğiz. Fakat yeri geldiğinde, hem emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker'den hem tebliğ-irşâddan hem de davetten bahsedecek ve bunları birbirinin yerine kullanacağız. Şimdi kısaca bunların tanımını yapacak, daha sonra da tebliğ ve irşadın gerekliliği, tekniği ve faziletinden bahsedeceğiz.

a. *Tebliğ*

Tebliğ'in kelime anlamı, haber ulaştırmaktır. Dindeki anlamı ise iyi olduğu kabul edilen bir şeyi bildirmek, iyi şeyle-

rin iyiliğini, temizliğini ve hayırlı olduğunu diğer insanlara, memleket ve milletlere ulaştırmak, yetiştirmek, onları bunu kabul etmeye davet etmektir.” Diğer bir ifadeyle tebliğ; İslâm’ın bildirdiği hakikatleri anlatmaya ve insanları doğru yola, sırât-ı müstakîme sevk etmek demektir.

Peygamberlerin bir sıfatı da **dini tebliğdir** ve tebliğ, her peygamberin varlık gayesidir. Allah, insanlara olan lütûf ve keremini peygamberlerle canlandırmış ve onların hayatlarıyla Rahmân ve Rahîm olduğunu göstermiştir. Bunun diğer insanlara aksetmesi ise, ancak tebliğ ile olacaktır.

Aynı şekilde sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamber olarak gönderiliş gayesi de **tebliğdir**. Tebliğin özü de, “**emr-i bi’l-ma’rûf, nehy-ani’l-münker**”dir. Yani iyi şeyleri emretmek, kötü şeyleri yasaklamak.

Ümmet, özellikle âlimler bu konuda peygamberin vârisleridir. Değişen zaman ve şartlar, farklı coğrafyalar, dinin tebliğine engel teşkil etmez. Ancak her asrın, her mekânın kendine has özellikleri tebliğde nazar-ı itibâra alınır. Çünkü bütün peygamberler böyle hareket etmiştir.

İslâm’ın tebliğinde bütün halklar, bütün milletler eşittir ve aynı haklara sahiptirler. Irk, renk, cins, coğrafya, zaman, mekân vs. farklar gözetilmeksizin, İslâm’ı diğer insanlara ulaştırmak bütün Müslümanların üzerine vazifedir. Çünkü, İslâm’a davet ve onu tebliğ vazifesi sadece Hz. Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) ve ashâbına has değildir. Üstelik, Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) son peygamberdir ve yeni bir peygamberin gelmeyeceği

de muhakkaktır. O halde, bugün, kıyamete kadar devam edecek bir dinin mensuplarına düşen vazife nedir? En kısa cevabı: “Resûlullah’ın ve ashabının yolunda yürümektir. Günümüzün gerekleri, imkânları içinde, onların yaşadıkları çağda yaptıkları vazifelere eş vazifeler yapmaktır.”

b. Emr-i Bi'l-Ma'rûf Nehy-i Ani'l-Münker

Emr-i Bi'l-Ma'rûf, Nehy-i Ani'l-Münker, iyiliği emretme, kötülükten alıkoyma demektir. Ma'rûf, dinin emrettiği; münker, dinin yasakladığı şey demektir. Başka bir deyimle Kur'ân ve sünnete uygun düşen şeye ma'ruf; Allah'ın razı olmadığı, inkâr edilmiş, haram ve günah olan şeye de münker denilir.⁸⁰

Kur'ân-ı Kerîm'de, “Ey müminler! İçinizden hayra çağıran, iyiliği yayıp kötülükleri önlemeye çalışan bir topluluk bulunsun. İşte selâmet ve felâhi bulanlar bunlar olacaktır.” (Âl-i İmrân, 104) buyurulmaktadır. **Bu âyetle ma'rufun emredilmesi ve münkerden menedilmesi işi, bütün İslâm ümmetine farz kılınmıştır.** İslâm bilginleri bu görevi ümmet içinden bir grubun yapmasıyla diğerlerinden sorumluluğun kalkacağını, ancak hiç kimsenin yapmaması halinde bütün Müslümanların sorumlu ve günahkâr olacağını söylemişlerdir.⁸¹

Başka bir âyet-i kerîme'de Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: “Ey Ümmet-i Muhammed! Siz insanların iyiliği için meydana çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz: İyiliği yayar, kötülüğü önlersiniz, çünkü Allah'a inanırsınız.” (Âl-i İmrân, 110)

⁸⁰ Râğib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, s. 505; M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul 1971, 4/2357-2358; 5/3118.

⁸¹ Yazır, *a.g.e.*, 2/1155.

Bu ümmeti en hayırlı yapan; iyiliği emretme, kötülükten sakındırmaya çalışma görevini îfâ etme özelliğidir.

Müminler, dünyadaki en hayırlı toplumdur ve iyiliği emreden, kötülükten alıkoyan en güzel ahlâkla yetişmişlerdir. Bu toplumun korunması için bu âyetlerle dinin en önemli ilkeleri olan iyiliğe, doğruluğa, güzelliğe çağırarak emredilmiştir. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Sizden kim bir kötülük görürse onu eliyle değiştirsin; buna gücü yetmezse diliyle onun kötülüğünü söylesin; buna da gücü yetmezse kalbiyle ona buğzetsin. Bu ise imanın en zayıf derecesidir.”⁸²

c. İrşâd

İrşâd, bu işe ehil kimseler tarafından insanları, dünya ve ahiret saadetine ermeleri için hak ve hakikate, doğru yola, sâlih amele ve her çeşit iyiliklere çağırarak, her türlü kötülükten kaçınmalarını telkin etmek, demektir.

İrşâd edilecek kimseler hem gayrimüslimler hem de Müslümanlardır. Müslüman olmayanları irşâd; onları iman ve İslâm’a davet etmek demektir. Müslümanları irşâd ise; onlara imanın gereği olan sâlih amel ve güzel ahlâkı telkin etmektir. İrşâdı yapacak kimseler ise peygamberlerden sonra, sâlih müminler ve din bilginleridir.

İnsanları irşâd edecek mürşidleri, din bilginlerini yetiştirmek Müslümanlar üzerine farzdır. İnsanları irşâdda bulunmak, onların dünya ve ahirette saadet ve selâmetleri için çalışmak demektir. Bu nedenle, insanları irşâd önemli bir görevdir. Bu görevi toplumda belli bir grubun üstlenme-

⁸² Müslim, *İman* 78; Ebû Dâvûd; *Salât* 248; Tirmizî, *Fiten* 11.

mesi, toplumun hepsinin sorumluluğuna sebep olur. Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Günah işleyenlerin bulunduğu bir toplumda, önlemeye gücü yeten kimseler olduğu halde bunu engellemezlerse, Allah’ın kendi nezdinden, onların hepsini kapsayan bir azabın gelmesi pek yakındır.”⁸³

d. Davet

İslâmî bir kavram olarak ‘davet’; İslâm’a, Allah’a çağırma ve İslâm’ı insanlara anlatarak benimsetmek ve İslâm’ın uygulanmasını sağlamaktır. Bu anlamda dâvet, insanları Hakk’a, hidâyete, Allah’a ve O’na kulluğa bir çağrı ve Allah’a yakarıştır.

İslâm’a dâvet, İslâm’ın ele aldığı bütün konularda geçerlidir. İslâm davetinin geniş bir tatbikat alanı ve geniş bir muhatap kitlesi vardır. Dâvetin yapılacağı bu kitle, sadece Müslüman olmayan kimselerden ibaret değildir. Kâfirlerin yanı sıra, münâfıklar ve Müslümanlar da kendilerine İslâm davetinin sunulacağı zümreyi oluştururlar; kısaca bütün bir insanlık, davet faaliyeti ile karşı karşıyadır. Her ne kadar bazı araştırmacılar dâvet kelimesinden, sadece Müslüman olmayanları Müslüman olmaya çağırma işini anlamakta ve o şahsın zâhiren Müslüman olması veya “Müslüman oldum” demesi ile davet faaliyetinin tamam olduğunu zannetmekte; Müslüman olan kişiye İslâm’ın anlatılması işini, tebliğ, vaaz, irşad gibi kelimelerle karşılamakta iseler de, bu ayırım doğru değildir. Çünkü Kur’ân-ı Kerim’de dâvet, tebliğ, irşad, vaaz, nasihat, emr bi’l ma’rûf (iyiliği emretmek),

⁸³ İbn Mâce, *Fiten* 20; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4/361.

nehy ani'l-münker (kötülükten sakındırmak), inzar (korkutma-sakındırma), tebşir (müjdeleme) gibi terimler, tabirler sözlük anlamları farklı olsa da faaliyet alanları ve amaçları yönünden bazen aynı, bazen yakın anlamlarda kullanılır.⁸⁴

Kur'ân'da olduğu gibi hadîs-i şerîflerde de davet lâfzı ile sadece gayrimüslimlerin İslâm'a çağrılması; tebliğ lâfzı ile de Müslümanlara İslâm'ın anlatılması kastedilmemiş, aksine dâvet ve tebliğ kelimeleri, hem Müslümanlar, hem de Müslüman olmayanlara İslâm'ın aksettirilmesi mânâsında geçmiştir.

2. İnsan ve Mümin Olmanın Gereği Tebliğ Yapma

Hemen her dönemde toplumlar ve milletler içinde tebliğ ve irşâda muhtaç insanlar olagelmıştır. Evet, dalâlet vadilerinde dolaşan, kurtuluş yolları arayan, hayatlarını bir hiç uğruna zâyi eden bu insanlara karşı inananlar, onlarla aynı gemide yolculuk yapmanın hakkını vermek zorundadırlar. Bu bir taraftan insan olma adına bir görev, diğer taraftan da Allah'ın onlara yüklediği bir sorumluluk ve bir vazifedir. Herkes kendi bulunduğu konum, sahip olduğu imkân ve şartlar çerçevesinde bu vazifeyi yerine getirmekle mükelleftir. Yoksa âhîret gününde bunun hesabını vermek çok zor olsa gerek!..

Tarihe biraz dikkatlice baktığımızda, tebliğ ve irşâd görevini hakkıyla yapan insanların, hep bu çizgide yol aldıklarını görürüz. Peygamberlerden evliyaya kadar, ya da, isim verecek olursak, Hz. Muhammed'den (sallallahu aleyhi ve sellem), İmam-ı Rabbânî, Şâh-ı Geylânî, Mevlânâ Hâlid ve

⁸⁴ Hüseyin K. Ece, *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yayınları, 132-133.

Bedüzzaman'a kadar hemen herkes bu yolda yürümüştür. Cenâb-ı Hakk da onların bu samimiyetlerine binâen sözlerine üstün bir tesir gücü vermiş ve onları günümüze kadar, isimleri, eserleri ve hatıraları ile yaşatmış, inanan insanların sinelerini onlara açmış ve defter-i hasenâtları ile onları âdetâ ebedîleştirmiştir.⁸⁵

3. Allah Resûlü'nde Tebliğ

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), bu ulvî vazife-yi yüklendikten sonraki bütün hayatı dini tebliğle geçti. O, kapı kapı dolaşıyor ve mesajını kendilerine tebliğde bulunabileceği âşına yüzler ve gönüller arıyordu.

Karşı cephenin tepkisi evvelâ, ilgisizlik ve boykot şeklinde oldu. Daha sonra alayla devam etti. Son safhada ise işkencenin her çeşidiyle sürüp gitti. Allah Resûlü'nün geçeceği yollara dikenler serpiliyor, namaz kılarken başına işkembe konuyor ve kendisine her türlü hakaret revâ görülüyordu. Ne var ki, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bunlara rağmen hiç yılmadı ve usanmadı. Çünkü O'nun dünyaya geliş gayesi buydu. Can alıcı düşmanları dâhil herkese defalarca uğradı. Ve ilâhî mesajı sundu. Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi din ve iman düşmanlarına bile kim bilir kaç defâ gitti, hak ve hakikati anlattı..! O panayırları dolaşıyor, bir kişinin hidâyetine vesile olabilmek için çadır çadır geziyor; gittiği her kapı yüzüne kapanıyor; fakat O bir başka sefer yine aynı kapıya varıyor, aynı şeyleri tekrar ediyordu...

Mekke artık, Allah Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) barındıramayınca O da Medîne'ye hicret etti. Orada nurunu

⁸⁵ Gülen, *Cihad*, s. 7.

yaymaya devam edecekti...

Evet, O tebliğ vazifesinden bir an dahi geri durmadı. Dinin en küçük meselesine kadar her şeyi izah etti, anlattı, tebliğde bulundu. Medîne’de ikâmet buyurduğu veya devletlerle kapıştığı devirlerde dahi fertleri irşâd etmeyi asla ihmâl etmedi.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yirmi üç sene, peygamberlik gibi çok ağır bir yükü omuzlarında taşımış ve hiçbir dava adamına nasip olmayacak şekilde de mükellefiyetlerini yerine getirmiş müstesna bir insandı.

Veda haccında, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) cemaatine **أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ** “Dikkat edin! tebliğ ettim mi?” diye sordu. Her defasında cemaatinden: “Evet, tebliğ ettin.” karşılığını alınca da, Cenâb-ı Hakk’ı şahit tutarak: **اللَّهُمَّ اشْهَدْ** “Allah’ım, şahit ol!”⁸⁶ buyurdu.⁸⁷

4. Sahabede Tebliğ Aşkı ve Sahabenin Tebliğ Hizmetindeki Fedakârlıkları

Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem), durmadan, dinlenmeden hak ve hakikatin neşrini yaptığı gibi, O’nun, sâdık çırak ve tilmizleri de aynı şekilde, cihanın dört bir yanına dağılmış ve hakkı neşretme vazifesini en seviyeli şekilde edâ etmeye çalışmışlardı. Cihan, bu meşalelerin tutuşturduğu nurlu kalplerle aydınlandı.

Bu âlemşümûl din ve âlemşümûl davanın ilk temsilcileri Sahâbe Efendilerimiz İslâm’ı dünyanın dört bir yanına taşıırken, vazifelerinin şuurunda ve mesûliyetlerini de müdrük

⁸⁶ İbn Mace, *Menasık* 84; Ebû Davud, *Menasık* 57.

⁸⁷ Gülen, *Sonsuz Nur*, 1/61-62.

bulunuyorlardı. Bu hususta cepheden cepheye koşuyor, Allah yolunda cihad ediyor, cennete girmeye ve Cemâ-lullah'ı görmeye liyâkatlerini ortaya koyuyorlardı... Gönül verdikleri dava uğrunda hayatı istihkâr ediyor; en az başkalarının yaşama arzusu kadar, Allah'a kavuşma iştihâkıyla yanıp tutuşuyorlardı. Bu hususta o kadar hâhişkâr idilerdi ki, Bizans komutanına: “Kralım! Bu adamlarla savaşılmaz. Biz ölümden korkup kaçtığımız kadar, onlar ölüme koşuyorlar!” dedirtmişti.

Sahâbe Efendilerimizin Allah'a ve Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) bağlılıkları, İslâm'a maddî ve mânevî, mâlî ve şahsî yardımları akıllara durgunluk verecek derecededir. İşte bu sebeple Allah, Kitabı'nda onları daima önce zikretmiş ve lâıyk olup hak ettikleri övgüsüne mazhar edip, onlardan razı olduğunu bildirmiştir.

Müslüman kadınların bu yolda gösterdikleri fedakârlıklar da takdire şayandı. Boyunlarında, el ve kulaklarında ne kadar ziynet eşyası varsa, Allah yolunda cihada çıkacak olan ordunun hazırlığı için getirip onları Peygamber Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) seve seve teslim etmekte asla tereddüt göstermemişlerdi.⁸⁸

5. Herkese ve Her Zaman Tebliğ

Tebliğ ile meşgûl olanlar, insanlar arasında ayırım yapmadan, genç ihtiyar, kadın erkek, herkese tebliğde bulunmalıdır. Ölüm döşeğinde olan insana bile, İslâm tebliğ edilmelidir. Çünkü onun, iman ettikten sonra vefat ederse, ahireti kurtarılmış olur.

⁸⁸ Davut Aydıöz, *Tebliğ Hizmetinde Ashâbın Fedakârlıkları*, Yeni Ümit, sayı: 66, yıl: 2004.

Her hususta olduğu gibi, bu hususta da en güzel örnek, Allah Resûlü'dür (sallallahu aleyhi ve sellem). Ebû Tâlib'in ölüm zamanı gelince, Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onun yanına geldi. Orada Ebû Cehil ve Abdullah b. Ebî Ümeyye de vardı. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebû Talib'e: "Ey amcacığım, 'Lâ-İlâhe İllallah' de, bununla Allah katında sana şehâdet edeyim." buyurdu. Ebû Cehil: "Ey Ebû Talib, Abdülmuttalib'in dininden vaz mı geçeceksin?" dedi. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) amcasına tebliğde bulunmaya devam etti. Fakat Ebû Talib, ona son söz olarak Abdülmuttalib'in dini üzerinde olduğunu söyledi ve 'Lâ İlâhe İllallah' demekten çekindi. O zaman Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Allah beni menetmediği müddetçe, senin için dua edeceğim." dedi. Bunun üzerine şu âyet nâzil oldu: "Kâfir olarak ölüp cehennemlik oldukları kendilerine belli olduktan sonra, akraba bile olsalar, müşriklerin affedilmelerini istemek, Peygamberin de, müminlerin de yapacağı bir iş değildir." (Tevbe, 113). Ebû Talib hakkında da: "(Ey Muhammed), Sen dilediğin kimseyi doğru yola eriştiremezsin! Lâkin Allah dilediğini doğruya hidâyet eder. O, hidâyete gelecek olanları pek iyi bilir." (Kasas, 56) âyeti nâzil oldu.⁸⁹

Ayrıca Kur'ân, Allah'ın en büyük düşmanlarına bile tebliğin götürülmesini emreder. Hem de onları kırmadan, ezmeden, lânetlemeden ve onlara öfkelenmeden bu vazifenin yerine getirilmesi gerektiğini vurgular: "(Ey Mûsâ ve Hârûn) Gidin, Firavun'a, zira o iyice azdı. Ona tatlı, yumuşak bir tarzda hitap edin. Olur ki aklını başına alır, yahut hiç değilse biraz çekinir." (Tâhâ, 43-44)

⁸⁹ Müslim, *İman* 39; İbn İshâk, *a.g.e.*, 222.

Yüce Allah, Firavun'un iman etmeyeceğini elbette biliyordu. Ama yine ona tebliğin yapılmasını emretmiştir. Bunda çeşitli hikmetler vardır. İnanan insanların tebliğ vazifelerini yerine getirmeleri ve kendisine tebliğin ulaşmadığı hiç kimsenin kalmaması gerekir. Bu durum, tebliğcileri de mesûliyetten kurtarır.

B- Tebliğ ve İrşâd Vazifesinin Usûl ve Teknikleri

Her ilmin kendine göre bir tarifi, her işin de kendine göre bir tekniği vardır. Bu tarif ve bu teknik olmadan ne bir ilim dalından ne de bir iş kolundan bahsetmek mümkündür. Durum böyle olunca, işlerin en mukaddesi ve değerlisi olan; tebliğ ve irşâd, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker ve dine davet vazifesinin de, kendine göre bazı usûl ve teknikleri olsa gerek. Bunlara dikkat edilmeden yapılan tebliğ, zavallı bir gayretçik olmaktan öte hiçbir işe yaramaz. Elde edilen geçici başarılar ise, yarını olmadığı için gizli birer mağlûbiyet demektir.

Biz bu başlık altında, maddeler hâlinde bazı teknik hususları arz etmeyi düşünüyoruz. Ancak peşinen söyleyelim ki, âyet ve hadîslerin ışığı altında tespit etmeye çalıştığımız bu prensip ve usûller, sadece bizim bu saydıklarımızdan ibaret değildir.

1. Tebliğ Edilecek Şeyler İyi Bilinmeli

Tebliğ ve irşâd, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yapacak insanların ilim sâhibi olmaları esastır. Tebliğ insanını, mensup olduğu dini, o dinin ihtivâ ettiği gerçekleri baş-

kalarına anlatmadan önce, kendisini iyice yetiştirmek zorundadır. Aksi hâlde, din uğruna birçok falsolar yaşayabilir ve karşısındaki kimseleri kendinden de, dinden de ürkütüp kaçırabilir. Hâlbuki böyle bir sonuç, bir bakıma hem kendisinin hem de başkalarının dünyevî ve uhrevî hukûkuna tecavüzdür. Öyleyse Allah'ın dinini başkalarına anlatma davasında bulunan bir kimse; başta Allah'ın Kitâbı Kur'ân'ı çok iyi bilmelidir. Onu tecvidli okumasını öğrendikten sonra, başta meali ve daha sonra tefsîrini okumalıdır. Sevgili Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatı, hadîsleri, Sahâbeleri ve İslâm Tarihi kısaca bilinmelidir. Daha sonra ilmi hâl bilgileri ve anlatacağı hakikatleri öğrenebileceği kitapları okumalıdır.

2. İslâmî Hakikatler ve Yaşanılan Devir Bilinmeli

Devrimizde dünyaya bakış, eşya ve hadiseleri değerlendirme tamamen değişmiştir. Günümüzde mantık ve akliyecilik daha bir ağır basmaktadır. Küfür; fen ve felsefe adıyla konuşmaktadır. Bunun karşısında Müslüman aynı teknikle mukâbelede bulunmak zorundadır. Bu da kendi devrinin kültürünü bilmekle yakından alâkalıdır. Zaten bir bakıma gerçek ilim ve irfan da budur. Ayrıca ilim ve irfan da müminin ayrılmaz birer vasfıdır.

Günümüzün mürşid ve mübelliğleri ansiklopedik dahi olsa, asrımızın ilim ve tekniğini takip etmek zorundadırlar. Yoksa onların irşâdı, umumî ve herkesi içine alan bir irşâd olmaktan çıkar, hususî bir konuşma olur.

Devrini bilmeyen insan, karanlık bir dehlizde yaşıyor demektir. Böyle bir insanın diğer insanlara din, iman adına bir

şeyler anlatmaya çalışması ise boşunadır. Zira, zaman ve hadiselerin çarkları, onu, bugün olmazsa yarın dermansız ve tesirsiz hâle getirecektir. Onun için Müslüman, yaşadığı asrın ilim ve kültür seviyesine uygun ve denk bir paralellik içinde meseleleri anlatmalıdır. Günümüzde arz ettiğimiz bu noktayı tutabilen bir tebliğci ve mürşid, âhirette büyük velîleri aşarak nebîlerin arkasında yer alabilecektir. Evet bu vazife, o kadar mukaddes ve yücedir. Bu noktayı yakalamak da, bir o kadar zor ve zor olduğu kadar da lüzumludur.

3. Meşrû/Dîne Uygun Yollar Kullanılmalı

Tebliğ adamı, tebliğ yaparken kullandığı bütün yolların dinimize uygun olmasına son derece dikkat etmelidir. Dinin emrettiği bir hedefe ancak dine uygun yollarla gidilir. Gayri meşrû, yani dine uygun olmayan vasıta ve vesileler kullanılarak dinî bir hedefe varılamaz. Bizim hedefimiz haklıdır. Biz bâtılın düşmanıyız. Öyleyse hak olan bu hedefe ulaşmak için, düşman olduğumuz bâtılı kullanamayız. Aksi hâlde, kendimizi ve bütün yaptıklarımızı, bizzat kendimiz yalanlamış oluruz. Hâlbuki, hiçbir dava, yalan üzerine bina edilemez, bina edilenler de uzun süre yaşayamaz. Zaten Allah (celle celâluh) da, her zaman İslâmî hizmette bu yola başvuranların yaptıkları işlerden bereketi kaldırmıştır. Onlar bazen, meydanlarda binlerce insanı toplayıp nutuk atabilirler; ancak onların, bu zâhiren çok büyük gibi görünen kalabalıklarının, özü sözü doğru üç Allah erinin, gayet mütevâzı bir evde, küçük bir gruba yaptıkları irşâd ve tebliğ kadar bereketi olamaz. Zira birisi bin iken bir olmaya; diğeri ise bir iken bin olmaya namzettir.

4. Maddî-Mânevî Karşılık Beklememeli

Tebliğ insanı, yaptığı bu kudsî vazife karşılığında hiçbir ücret istememelidir. Bu ücret, ister maddî ister manevî ve ruhî olsun, mutlaka ihlâs ve samîmiyete gölge düşürür. İhlas ve samîmiyete gölge düştüğü zaman da, o işin tesiri kırılır. Hatta değil maddî ücret karşılığında tebliğ yapılması, yapılmakta olan tebliğden mânevî bir zevk ve lezzet alınmasının dahi, tebliği samimi olmaktan çıkaracağı endişesi taşınmalıdır. Hele bir de o işin içine maddî menfaat girerse, samimiyet tamamen ortadan kalkar ve artık yapılan bu işe de asla tebliğ denmez, denemez. Kur'ân-ı Kerim'in, bütün peygamberlerin dilinden naklettiği:

“Ben sizden bir ücret beklemiyorum, benim ücretim Âlemlerin Rabb'i Allah'a aittir.” (Şuarâ, 109) mealindeki âyeti, sözünü ettiğimiz hususa en açık bir delildir.⁹⁰

Tebliğ neticesinde beklenen, sadece Cenâb-ı Hakk'ın rızası olmalıdır. Cennet dahi, tebliğe gaye olmamalıdır. Bu da maddî-mânevî fedakârlık yapmak demektir.

Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem), yaptığı tebliğ vazifesi karşılığında dünyevî veya uhrevî herhangi bir talepte bulunmayışı da, O'nun peygamberliğine ayrı bir delildir. Zîrâ böyle davranmak, bir peygamber ahlâkıdır. Kendisinden sonra bu ahlâk üzere hareket edenlere gelince, işte asıl tebliğci ve dava adamı onlardır. Kur'ân, kimseden bir ücret beklemeyen bu insanlara tâbi olmayı emretmekte ve “Onlara uyun!”⁹¹ demektedir.

⁹⁰ M. F. Gülen, *İrşad Ekseni*, 1998, s. 92vd.

⁹¹ “Sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyun, Onlar doğru yoldadırlar.” (Yâsin, 21)

5. Muhâtap Tanınmalı

a. Muhâtabın Durumu İyi Bilinmeli

Tebliğ insanı, muhâtabının durumunu yakından takip etmeli ve onun hatalarına karşı anlayışlı davranmalıdır. Böylece muhâtabının gönlüne ve mantığına seslenerek, anlatmak istediği meseleleri bir taraftan sevdirep, bir taraftan da kabul ettirebilir.

Evet, irşâd ve tebliğde bulunan kimseler, muhâtaplarının durumlarını çok iyi bilmeli ve onları kaçırıcı, nefret ettirici tutum ve davranışlardan fevkalâde sakınmalıdırlar. Bir kere tebliğcinin anlattığı şeyler hep kudsî hakikatlerdir. Allah'ı, Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem), Kitabı'nı ve Âhîret Günü'nü insanlara sevdirmek durumunda olan bir insan, herhâlde vazifesinin ne olduğunu bilmeli ve davranışlarını da ona göre ayarlamalıdır. Çünkü muhâtabın -Allah korusun- ona karşı duyacağı bir rahatsızlık, sevdirmekle sorumlu olduğu şeylerden nefret edilmesine sebebiyet verebilir. Böyle bir sebebiyet verme, zararın ve tehlikenin en büyüğüdür. Böyle bir sebebiyet verme, bizim şahsî durumumuzdan kaynaklanıyorsa, bunun sorumluluğunu da ötede biz çekeriz.

b. Tartışmadan Sakınmalı

Zarûretler, muhâtapla ikili konuşmayı gerektiriyorsa, bu durumda meselenin tartışma zeminine çekilmemesine çok dikkat edilmelidir. Zîrâ tartışmada konuşan, haktan ziyade enâniyet ve benliklerdir. Dolayısıyla öyle bir zemin, hak adına şeytana teslim edilmiş olmaktan farklı değildir. Bu sebeple konuştuğumuz ve konuşacaklarımız ne denli ik-

nâ edici ve edebî olursa olsun, muhâtabımızda zerre kadar tesiri olmayacak ve hüsn-ü kabul de görmeyecektir. Meseleye psikolojik açıdan baktığımızda, tartışmanın yersiz ve yetersizliği ortaya çıkacaktır. Zira, biz tartışmaya hazırlanırken nasıl düşmanımızı mağlûp edecek fikir ve düşüncelerle kendimizi hazırlamışsak, muhâtabımız da en az bizim kadar aynı hazırlık içindedir. Bizim getireceğimiz delillere muhakkak o da karşı bir delille mukâbele edecek ve konuşma öyle bir kısır döngüye girecektir ki, günlerce konuşulsa dahi hiçbir netîceye ulaşamayacaktır.

c. Muhâtabın Düşünce Yapısı Çok İyi Bilinmeli

Mürşid ve mübelliğler, çevrelerinde kendilerini dinleme durumunda olan insanların, herhangi bir cemâate mensup olabileceklerini her an hatırda tutmalı ve konuşmalarını böyle bir hatırlamanın ikaz sinyalleri altında yapmalıdırlar. Ve tabii herhangi bir topluluğu küçük düşürücü, kınayıcı ve daha da korkuncu gıybet edici konuşmalar içine katıyen girmemelidirler. Her cemaat ve grup, kendi görüşünün doğru ve güzel olduğunu kabul etmekle beraber, diğerlerine de hayat hakkı tanımayı ve müsâmahalı olmayı bir ahlâk hâline getirmelidir. Aksi davranışlardan Yüce Allah razı değildir ve O, razı olmadığı davranışlar içine girenlerin irşat ve tebliğinden bereketi kesiverir. Evet, her mürşid imana ve Kur'ân'a hizmet eden herkese saygılı olmasını bilmelidir. Söylediği sözler, herkes tarafından kabul görebilecek sözler olmalıdır. Zîrâ Allah (celle celâluh), Allah diyenlere karşı kötü muâmele edenleri, müminleri tenkit edip eleştirenleri, sâdece Kelime-i Tevhîd ile dahi olsa kendisiyle münâsebet kurmuş olanlarla alâkayı kesenleri sevmez ve onlardan razı olmaz.

d. Muhâtabın Seviyesine İnilmeli

Bazen muhâtabın durumu, bizim, onun seviyesine inmemizi gerektirir. Bu takdirde mürşid ve mübelliğ, konuşmalarını onun seviyesine inerek yapmalıdır. Muhâtabın seviyesine inerek konuşma İlâhî bir ahlâktır. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ise bizleri Allah ahlâkıyla ahlâklanmaya çağırır. Kur'ân, baştan sona kadar insan aklının seviyesine inmiş, İlâhî bir kelâmdır. Eğer Kur'ân beşerin akıl, istîdat ve kapasitesine uygun inmemiş olsaydı, biz onu anlayamazdık.

Günümüzdeki gençlik, dinî terim ve tâbirlere yabancı bulunmaktadır. Onlara, yine onların anlayabilecekleri bir dille konuşmak gerekir. Nasıl ki elinden tutup gezdirmeye çıkardığımız üç yaşındaki çocuğun yürüyüşüne uyarız, onun konuşması gibi konuşur, onun gibi güler ve onun gibi davranırız; öyle de, irşâd ve tebliğde de muhâtabların anlayışının nazara alınması şarttır. Çocuklara yapılan ağır konuşmalar, sâdece onları güldürecek ve fakat bilgi dağarcıklarına hiçbir şey ilave etmeyecektir.⁹²

e. Karşı Tarafı Suçluluk Psikolojisine Sokmamalı

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), fertleri suçluluk psikolojisine sokmamak için kâfiri ve günahkârları, suçlu bir adammış gibi karşısına almıyor, söylediği sözleri hep umûma hitap ediyor gibi söylüyordu. Cemâati içinde, teferrûta dâir bir kusur gördüğü zaman, hemen minbere çıkıyor ve umûmî irşâdda bulunuyordu.

İrşâd ve tebliğde, şahısları suçluluk ruh hâletiyle ele alıp onlara bir şeyler anlatmaya çalışmak, katiyen yanlış-

⁹² Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 134vd.

tır. Söylenecekler topluma ve umûma söylenmelidir. Her şey kendi kâbiliyetine göre güneş ışıklarından istifâde ettiği gibi, bu hayat saçan sözlerden de herkes kendi istîdat ve kâbiliyetine göre istifâde edebilir.

6. İman-Tebliğ-Amel Münâsebeti Kurulmalı

*a. Tebliğ Edilecek Hususları Önce Yaşamalı,
Sonra Anlatmalı*

“Yaşadığını anlatmak, anlattığını da mutlaka yaşamak” bir tebliğ adamının en önemli prensiplerinden biri olmalıdır. Zira tebliğ insanı hakikî mümin olma yolundadır.

Ayrıca tebliğ adamı, yaşanmayan sözlerin, nasihatlerin, herhangi bir müspet tesir meydana getirmeyeceğini de bilmelidir. Evet, samîmî olmayan söz ve davranışlara Allah (celle celâluh) bereket ve tesir lütfetmez.

Tebliğ adamı bu hususa çok dikkat etmelidir. Halkın arasında iken nasıl bir davranış sergiliyorsa, bunu yalnız kaldığı zamanlarda da devam ettirmeli ve gizli-açık bütün davranışlarında samimi olmaya gayret göstermelidir.

İslâmî âdâba uymayan, sünnetlere karşı lâkayt kalan, farzları tembellik ve şuursuzlukla esneyerek yapan insanların İslâm adına yapacakları tebliğ ve irşâd, yani dille cihad, aslında bir cinayettir. Çünkü muhâtapları: “Namaz kılmak iyi bir şeyse niye esneyerek kılıyorsun? Buyur önce sen yaşı, ben arkandan gelirim!” diyeceklerdir. Bütün insanlığın özlemine çektiği halde elde edemedikleri İslâm’ın o saf, sâde ve fitrî yaşantısına teşvik edici dâvetçiler yumuşak koltuklarında oturdukları, lüks ve ihtişam içinde yemek-içmek gibi fantezi zevklerle meşgûl oldukları müddetçe muhâtap-

ları: “Sâde ve fitrî bir hayat tarzı olarak anlattığın İslâm’ı, buyur önce sen yaşa. Biz de arkandan geliriz!” diyerek red-deceklerdir.

Gök gürültüsü gibi haykırırsanız; en süslü, yaldızlı laflarla anlatıp kendiniz yaşamazsanız, İslâm’a hakâret etmiş olursunuz. Bu hâl, hakikatin anlaşılmasına perde germekten, insanlığın huzur ve saâdet iklimini teneffüs etmesine mâni olmaktan başka bir şeyin ifadesi olmayacaktır.

Evet, gönüllere girmenin, başkalarına tesir etmenin ve kalplere taht kurmanın tek şartı, Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) yaptığı gibi, söylenen her şeyi evvelâ söyleyenin kendisinin yaşamış olmasıdır.

b. Her Türlü Zorluğa Göğüs Germeli

Tebliğ ve irşâd vazifesinin, çile ve ızdırapla iç içe olması ilâhî bir takdirdir. Tebliğ ve irşâd adamı, her türlü zorluğa göğüs gereceğini, gemesi lâzım geldiğini sık sık kendine telkin etmelidir. O, çok iyi bilmeli ve inanmalıdır ki, daha önceki insanların dâvet esnâsında başlarına gelen belâ ve musîbetler, kendi başına da gelmedikçe muvaffak olamayacaktır. Yani, o hep zorluğa tâlip olmalı, şâyet bir kolaylıkla karşılaşır, o zaman da şükredip daha bir süratle yoluna devam etmelidir.

c. Sade Bir Hayat Yaşamalı

Mürşid ve mübelliğler sade ve duru bir hayat yaşamalıdır. Neticede ulaştıkları nokta ve içtimaî hayatta vardıkları seviye ne olursa olsun, onlar bu sadeliklerini bozmaya ihtimam göstermelidirler.

d. Israrlı Olmalı

Tebliğ ve irşâdda ısrar, Allah'ın rızasını kazanmaya vesiledir. Aynı zamanda o, tebliğ adamının samimiyet nişanı ve anlatılanların da vicdanlarda kabul bulmasının sırrıdır. Israr, anlatılan meselelerin, büyüklüğüne uygun bir hassasiyetle ele alınmasının en açık emaresidir. Bunun mânâsı şudur: Yüce Allah'ın insanların, “La ilâhe illallah Muhammedü'r-resûlullah” demelerine önem veriyor ve bu cümlenin gönüllerde yer etmesini istiyor. İşte tebliğ adamı, Cenâb-ı Hakk'ın önem verdiği bu meseleye hayatını adayıp, Kelime-i Tevhîd'in gönüllere yerleşmesi için sürekli uğraşması itibarıyla, Rabb'inin büyük gördüğü şeye, yine o şeyin azametine uygun şekilde karşılık vermiş oluyor. Evet, onun ısrarı, işte böyle bir mânâyâ gelmektedir.

Öyle ise mürşid ve mübelliğ, Allah'ın önem verdiği şeyde ısrar etmelidir. Bu, onun dâvâsında ne kadar samimi olduğunu gösterir. Evet, dâvâsı uğruna bütün bir ömrünü vermeyen, mürşid olamaz. Böyle olmayanlara zaten mürşid demek de doğru değildir. Mürşid, anlattığını yüz defa anlatacak, dinlemezlerse “yüz birinci” deyip yine anlatacaktır. Şartların olgunlaşmasını bekleyecek, muhâtabının kabul göstereceği ânı yakalamaya çalışacak; darılmadan, gücenmeden bir ömür boyu hep anlatacaktır... Tıpkı peygamberler gibi. Zîrâ onların hayatı bütünüyle ısrardır. Evet onlar, hakkı ısrarla tebliğ etmişlerdir. Allah Resûlü'nün (salallahu aleyhi ve sellem) nübüvvetle serfirâz olmasından sonraki yirmi üç senelik hayatı, bu derinlikte hep tebliğle geçmiştir. Anlatmış; hem de durmadan, dinlenmeden anlatmıştır.⁹³

⁹³ Gülen, *İrşad Ekseni*, s.134vd.

7. Tebliğ İnsanına Uygun Bir Ruh Portresine Sahip Olunmalıdır

a. Şefkatli Olmalı

Tebliğ insanı, her şeyden evvel bir şefkat kahramanı olmalıdır. O, kaba kuvvet kullanarak hakkı kabul ettirme gibi bir yanlış yola girmemelidir. Zaten Allah'a (celle celâluh) imanın kalpte oturaklaşması da böyle bir yolla asla mümkün değildir. İrşâdda şefkat, kalp ve gönülleri eritir; muhâtabın gönlünü Allah ve Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) kabûle hazır hâle getirir.

Tebliğ adamı, muhâtabını iknâ ederek inandırır, ilmiyle yoğurur ve faziletleriyle kendine çeker. Tebliğ insanını gören ve onunla tanışan herkesin, onu faziletlerle donatılmış bir âbide şahsiyet olarak görüp kabullenişlerinin onun söylediklerinin kabûlünde tesiri, inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Korkutulan kitleler, meseleleri despot bir hava içinde sergileyenlerin şahsında, onların tebliğ etmek istedikleri hakikatlerden de ürkerler. Tebliğ edilen hakikatler, ne kadar sıcak ve ne kadar can alıcı da olsa, anlatanlardaki soğukluk dinleyenler üzerinde olumsuz tesir icrâ edecektir. Böyle bir davranış ise fayda değil, sâdece zarar getirir. Hiç kimsenin de insanları kendi hatalarından dolayı İslâm'dan soğutmaya ve ürkütmeye hakkı yoktur.

b. Fedâkâr Olmalı

Fedâkârlık da tebliğ adamının en mühim hususiyetlerinden birisidir. Baştan fedâkârlığı göze almayan, alamayan insanlar, asla dava insanı olamazlar. Dâvâ insanı olmayan

kimselerin başarılı olmaları da söz konusu değildir. Evet, gerektiği yerde mal, gerektiği yerde can, hatta çoluk-çocuk, makam, şöhret.. vs. gibi çoklarının düşkün olduğu, hayâlini kurduğu şeyleri, bir çırpıda terk etmeye hazır olanlar ve bunların sahip çıktıkları dâvânın, neticede varıp zirvelere oturması muhakkaktır.

Günümüzün irşâd ve tebliğ erleri de, hemen her sahadada hep bir zirve toplumu sayılan Ashâb-ı Kirâm tarafından temsil edilmiş bu fedâkârlık anlayışını hayatlarına tatbikle aynı performansı göstermek zorundadırlar. Aksi hâlde başta da ifâde ettiğimiz gibi, bu kişilerin tebliğ çalışmalarında başarılı olmaları düşünülemez.

c. *Dua Ehli Olmalı*

Tebliğ insanının dua yanı sıra diğer vasıflarından geri değildir. O, sözlerinin tesirli olmasını ancak Yüce Allah'tan bekler. Mülk sahibi O'dur. Kalpler O'nun kudret elinde tepih taneleri gibi çevrilmektedir. "Duânız olmazsa ne ehemmiyetiniz var?" (Furkan, 77) ilâhî fermânını, ruhunda hep duyar ve duâya devam eder.

Evet, en edebî ve büyüleyici ifâdelerin dahî tesir etmediği nice insanlar vardır ki; onlar, yürekte ve candan yapılan duâlarla hidâyete ermişlerdir. Dua müminin silâhı olduğu gibi, tebliğ adamının da ilk ve son sığınağıdır. O, evvelâ duaya sığınır, sonra da söyleyeceklerini söyler. Böyle yapması, hiçbir zaman onun, akıl ve mantık zemininden ayrılması anlamına gelmez. Aksine her ikisinin de yerini çok daha iyi anlama ve kavrama mânâsına gelir.

d. Mantık ve Realiteye Uygun Hareket Etmeli

Tebliğ adamı, aynı zamanda bir mantık ve realite adamıdır. Hem hâdiseleri değerlendirirken hem de muhâtabına bir şeyler anlatırken o daima karşısındakinin seviyesine göre meseleleri anlatıp onu öyle iknâ etmeye çalışmalıdır. Tebliğ insanı mantıkîliği ölçüsünde toplum içinde yadır-ganmaz ve söyledikleri de o ölçüde kabul görür. Bunları söylerken, onun kuru bir mantık insanı olmasını teşvik ediyoruz sanılmasın; ancak yukarıda anlattığımız husûsiyetle-riyle berâber tebliğ insanı mutlaka mantıklı olmalıdır. İşte Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) çarpıcı bir örnek:

Cüleybib (radiyallahu anh) kadınlara karşı düşkünlüğü olan bir gençti. Onun bu durumu diğer Sahâbeyi üzüyor, fakat bir türlü Cüleybib'e söz anlatamıyorlardı. Bir gün bu duru-mu Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirdiler. Efen-dimiz, onu huzuruna çağırdı. Biraz sonra da ikisi arasında şöyle bir konuşma cereyan etti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) sordu, Cüleybib de cevap verdi.

– Cüleybib! Duydum ki kadınlara sarkıntılık yapıyor-muşsun. Şimdi bana söyle, aynı şeyin senin annene yapıl-masını ister misin?

– Hayır, ya Resûlallah istemem!

– Unutma senin sarkıntılık yaptığın da birisinin annesi-dir! Aynı şeyin senin kız kardeşine yapılmasını ister misin?

– Hayır, ey Allah'ın Resûlü!

– Unutma, senin sarkıntılık yaptığın da birisinin kız kar-deşidir!.. Ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Cüleybib'e daha birçok yakınıni sayar. Halana, teyzene böyle şeyler

yapılmasını ister misin, der. O da hepsine: “Hayır” cevabını verir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) de yine sözünü tekrar eder:

– Senin sarkıntılık yaptığın da birinin halasıdır, teyzesidir..

Cüleybib (radıyallahu anh), mantıken iyice doymuş ve iknâ olmuştur. Sonra da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ellerini kaldırır ve Cüleybib için duâ eder. Sahâbî yemin ederek der ki: “Cüleybib (radıyallahu anh) o andan îtibâren Medîne’nin en iffetli gençlerinden biri olmuştur.”⁹⁴

e. *Müsâmahalı Olmalı*

Tebliğ adamı müsâmahalıdır. Müsâmaha, aslında bir ufuk genişliğidir ve asla dâvâdan tâviz verme anlamına da gelmez. Bir misâl ile bunu biraz daha açacak olursak; Allah Resûlü’nün (sallallahu aleyhi ve sellem) Mekke Fethi’nde, kendisini daha önce Mekke’den çıkararak ve bütün Müslümanlara her türlü işkenceyi revâ gören insanlara karşı söylediği söz, müsâmahanın en göz kamaştırıcı örneklerindedir. Efendimiz, o gün Mekkelilerin kendisinden ne beklediklerini sorar. Onlar da: “Sen kerim oğlu kerimsin. Beklediğimiz sâdece keremdir, iyiliktir.” derler. Ve iyilik ile karşılık görürler ve Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) tarafından hepsi affedilirler.

f. *Hassas Olmalı*

Tebliğ insanı ızdıraplıdır; insanların doğru yoldan sapması, Allah’ın emirlerini çiğneyip O’na baş kaldırması, teb-

⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/256, 257.

liğ insanını tâ can evinden vurur. Dinden dönmeler, onu iki büküm eder ve tebliğ adına çâresiz kalıp eli kolu bağlandığı anlar, onu çileden çıkarır ve ona büyük sıkıntılar yaşatır. Kur'ân, Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) hitaben: “Onlar iman etmiyorlar diye neredeyse kendine kıyacaksın.” (Şuara, 3) derken, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) tebliğ adına çektiği ızdırâbı ve bu ızdıraptan doğan ruh hâlini resmeder. Esâsen ızdırâbının keyfiyet ve durumuna göre bu ruh hâli, her tebliğ insanında vardır ve olması da gerekir.

Aynı zamanda hiçbir mümin, bir başkasının dinden dönmesi karşısında ilgisiz kalmaz. Belki hâdiseyi duyan her mümin, şuûrundaki seviyeye göre böyle bir dinden dönme hâdisesi karşısında üzülür ve ızdırap duyar. Ama tebliğ adamının ızdırâbı herkesten daha derindir. Çünkü insanların hidâyeti, onun varlık gayesidir.⁹⁵

8. Tebliğde Önemli Diğer Bazı Hususlar

a. Tebliğde Devamlılık Olmalı

“Sizden kim bir münker/kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Gücü yetmezse diliyle değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle ona buğzetsin. İmanın en zayıfı da budur.”⁹⁶

Münker; İslâm'ın çirkin gördüğü her şeydir. Onun için bir Müslüman'ın, dinin çirkin gördüğü bir durumla karşılaştığında ilk yapacağı iş, o münkeri değiştirmektir. Değiş-tirme şekli, münkerin durumuna göre farklı olabilir. Ne var ki bu konuda esas olan onun değiştirilmesi adına gayret

⁹⁵ Gülen, *İrşad Ekseni*, s.181vd.

⁹⁶ Müslim, *İman* 78; Tirmizî, *Fiten* 11.

gösterilmesidir. Zîrâ o, devamlılık isteyen bir konudur. Bir mümine düşen şey de, öncelikle yapabildiği ölçüde o kötülüğü eliyle değiştirmesi; eliyle değiştirmeye gücü yetmiyorsa, -ister sözlü isterse yazılı- diliyle; buna da imkânı yoksa münkere kalbiyle buğzetmesidir ki, imanın en zayıfı da bu son davranıştır. Bunun gerisinde imandan bahsetmek mümkün değildir. Çünkü görülen bir münkere rızâ göstermek, imandan tam nasip alamama emâresi sayılmıştır.

Kalbiyle buğzetme meselesini şu şekilde anlamamız da mümkündür: İnsan, kalben kızıp öfkelendiği bir insanla aynı mecliste bulunmamak için elinden gelen gayreti gösterir. Onunla hiçbir düşünce ve fikri paylaşmak istemez. Zîrâ sevgi ve nefret bir kalpte aynı anda bulunmaz. Çünkü insan, nefret ettiği bir insana kalbî sevgi gösteremez. Durum böyle olunca, münkere karşı cephe alan bir mümin, kendi metafizik gerilimini korumuş olur. Ama işin sadece bu kadarıyla iktifâ etmek, müminden istenen aksiyonun tamamı değildir. Kalben yapılan bu cephe almayı, dil ile veya el ile yapılacak bir eylem, bir fiil takip etmelidir. Ama kalpte bu kadarcık bir nefretin varlığı dahi, münkerin münker olduğuna inanmanın bir alâmeti ve zayıf ta olsa imanının olduğunun bir işâretidir.

Evet, zaman olur insan bu vazifeyi, kendi hanımına ve çocuklarına karşı eliyle ve diliyle yapar. Orada hem el, hem de dil konuşur. Fakat bazen elin konuşamayacağı yerlerde, bu vazifenin dil ile yapılması îcap eder. Yakın akrabaya karşı ekseriyetle uygulanacak olan metot budur. Bunu da yapamıyorsa, onlarla arasındaki kalbî irtibâtı yeniden gözden geçirir. Buna bir mânâda boykot da denebilir. Çünkü

münker işleyen, Rabb'îyle irtibâtını kesmiş demektir. Mümin, Rabb'îyle irtibâtını kesen birisinden, irtibâtını kesecektir. Çünkü o, insanlarla olan münâsebetini, o kişilerin Cenâb-ı Hakk ile olan irtibâtlarına göre ayarlamak zorundadır. Rabb'inden ve Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) irtibâtını koparmış bir insanla, irtibât çizgisinin gözden geçirilmesi lâzımdır.

Emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yoluyla, hak ve hakikat her şeyin üstünde tutulacak, elin yettiği yerde el, dilin yettiği yerde de dil kullanılacaktır. Bütün bunların olmadığı yerde ise, kalbî alâka kesilecek ve karşı tarafla bütün dostluk bağları yeniden gözden geçirilecektir. Ve bilenecektir ki, şahsına ait olmak üzere birine karşı duyulan alâka, Allah (celle celâtu) ve Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) karşı duyulan alâkaya zıtsa, hep kendi aleyhine işleyecek ve onu yiyip bitirecektir.

Buradan şu netîceye varmak mümkündür: Emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkerin bir devlete ait sınırı vardır ve o sınırdan ancak devlet icraatta bulunabilir. Fert o sınıra giremez. Bir de fertlere ait bir sınır vardır ki, o da fertlerin bu vazifeyi kalpleri ve dilleriyle yerine getirmeleridir. Meselâ, hırsızlığın, halkı aldatmanın kötü olduğunu anlatıp, bu gibi hastalıkların toplum içinde yayılmasına engel olmaya çalışmak; herkese düşen bir vazife ve sosyal sorumluluktur.

O hâlde el ile kötülöklere engel olma, daha ziyâde devleti ilgilendirirken; dil ile müdâhale bütün müminleri alâkadar edebilmektedir. Ama bu görev, memleketin ilim adamlarını sınıfını diğerlerinden daha çok ilgilendirmekte ve daha çok onlara düşmektedir. Üçüncü durumda kalanlar ise,

yani kalben çirkin görüp nefret etme ile yetinenler, âciz ve zavallılardır. Eğer bütün bir millet, dünyada işlenen münkerâta/kötülüklerle karşı sadece nefret etmekle yetiniyorsa, o millet de âciz ve zavallı demektir.

b. Tebliğde Hiçbir Beklentiye Girmemeli

Emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker, Allah (celle celâluh) için yapılması gereken bir vazifedir. Tebliğ ve irşâd da diyebileceğimiz böyle bir sorumluluk, herkesin Allah'a (celle celâluh) karşı yapması gerekli olan bir vazifedir. Öyleyse inanan her fert, kendini bununla sorumlu bilmeli ve namaza koşuyor gibi bu vazifeye de koşmalıdır. Husûsiyle emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münkerin ihmale uğradığı, ortalığı münkerâtın/kötülüklerin işgal ettiği bir zaman ve zeminde, bu vazife şahsî farzlardan daha fazla bir önem arz etmektedir. Çünkü o yapılmadığı takdirde ne namazdan ne haccdan ne zekâtтан bahsetmek mümkündür. Bilhassa ma'rûf ve iyi olanın menedilip, münkerin teşvik gördüğü karanlık dönemlerde bu vazife, bütün bir milleti alâkadâr eden sorumluluklar sırasına girer.

Günümüzde bu vazifeden daha yüce bir vazife yoktur. Bundan dolayı hayatını bu vazifeye dopdolu geçirenler, dünyada da, âhirette de mutlu olurlar. İster anlatarak ister kitap yazarak, herkes kendine düşen bu vazifeyi yapmak zorundadır. Ancak, kim hangi usûl ve metotla çalışırsa çalışsın; emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yaparken, tamamen Allah rızâsı için çalışmalı ve siyâsetten uzak durulmalıdır. Zaten yapılan işin tesir ve devamlılığı da ihlâs ve siyâset üstü olmakla doğru orantılıdır. İhlâs ve samîmiyet olmadan yapılacak böy-

le kudsî bir vazife, asla istenen netîceyi vermeyecektir; netîce vermesi bir yana âhirette sâhibine vebâl olacaktır.

O hâlde, tebliğ ve irşâd, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker veya İ'lâ-yı kelimetullah vazifesini yapanlar: “Kim Allah'ın yüce adını yüceltmek istikâmetinde mücadele-mukâtele ederse, savaşırsa işte o Allah yolundadır.”⁹⁷ hadîsine göre, Allah (celle celâluh) adının yücelmesi uğruna yapılan mücadele, verilen kavganın sâdece Allah (celle celâluh) için olacağını düşünüp, başka emel ve gâyelerin bu hâlis işe karışmamasına dikkat etmeli ve “emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker” vazifesini bu temel prensip üzerine kurmalıdır. Millet ve insanlık yolunda bugün açılan her müesseseye ve ileride şartların gerektirdiği ölçüde kurulacak olan daha başka ne gibi teşekküller olacaksa, bütün bunlarda asıl gaye; hep bu kudsî vazifeyi kudsiyetine yakışır seviyede yerine getirmek olmalıdır.⁹⁸

c. Tebliğde Bütünlük Olmalı

Tebliğ ve irşâd vazifesi yapan kişi, Allah'tan ve Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) gelen hakikatleri diğer insanlara anlatırken, onu yolunca ve usûlünce yapmalıdır. O, insanı bir bütün olarak ele almalı ve götüreceği mesajları da böyle bir bütünlük içinde arz etmelidir. Onun için de, tebliğ vazifesinde, akıl, mantık, kalp, gönül, his ve duygulardan hiçbiri katıyen terke uğramamalı ve vahyin aydınlatıcı ışıkları dışında bırakılmamalıdır. Bu itibarla da, tebliğ işinde bunlara uygun hareket etmeyenler, katıyen tebliğ-irşâdda başarılı olamazlar. Meselâ, akıl ihmâl edildiğinde

⁹⁷ Buhârî, *Cihad* 15; Müslim, *İmâret* 149-151.

⁹⁸ Gülen, *İrşad Ekseni* , s. 30-40, İzmir 1998.

tebliğ istenen netîceyi vermez. His ve duyguları terk etmek de, aynı menfî netîceyi doğurur. Hele vahyin sınırları dışına çıkanlar katiyen hedefe varamazlar.

Onun için tebliğde akıl, mantık ve hisler omuz omuza olmalıdır. Toplumun sâdece duygularından yararlanarak, insanları sokaklara döküp birer anarşist haline getirmek doğru olmadığı gibi, onları bütünüyle amelden mahrum sâdece his ve duygularıyla yoz ve bodur birer uzlet insanı haline getirmek de doğru değildir.

Tebliğ ve irşâd eri, Allah'tan gelen hakikatleri insanların gönlüne salar, onlarda aksiyon ruhu uyarır ve onları insanlığın semâsına yükseltir, meleklerle diz dize, yüz yüze getirir.

d. Netîceyi Allah'a Bırakmalı

Tebliğ-irşâd, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker veya İ'lâ-yı kelimetullah vazifesini yapanlar, tebliğin netîcesini ve kabûlünü Allah'a bırakıp, hiçbir zaman netîceye karışmamalıdır. Zîrâ, onların vazifesi yalnız tebliğdir; netîce ise tamamen Cenâb-ı Hakk'a aittir.

İnsanları dine dâvet edenler, yalnız vazifelerini düşünmelidirler. Zîrâ öyle peygamberler gelmiş geçmiştir ki, bütün bir hayat boyu peygamberliklerini anlatıp, tebliğde bulunmalarına rağmen, kendilerine inanan tek bir insan olmamıştır.⁹⁹ Fakat, onlar, hiç ümitsizliğe düşmeden hep vazifelerini hakkıyla yerine getirmişlerdir. Hayatlarının hiçbir anında îtirazda bulunmamışlar ve: “Niçin hizmet edemedim? Niçin bana inanan yok? Niçin bu iş fiyasko oldu? Niçin bu falsolar birbirini takip edip durdu?” dememişlerdir.

⁹⁹ Bkz. Buhârî, *Rikak* 50.

Evet, her peygamber, sâdece, vazifesini nasıl yapacağını düşünür. Bunun için de bütün şartları göz önüne alır ve vazifesini öyle yapar. Anlattığı şeyleri diğer insanlara kabul ettirmek, kendi vazifesine dâhil değildir. O sahada hüküm, Allah'ın dilemesine âittir. Bir âyet, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) hitâben şöyle demektedir:

“Sen istediğini hidâyete erdiremezsin. Ancak Allah istediğini hidâyet eder.” (Kasas, 56).

Bütün peygamberler, her türlü horlanmaya ve hakîr görülmeye mâruz kalmalarına rağmen, vazifelerinde zerrece bir gevşeklik göstermemişlerdir. İşte tebliğin bu şekli, sâdece peygamberlere ait bir sıfattır. Bütünüyle böyle bir tebliğ keyfiyetini, peygamberlerden başkasında görmek âdetâ mümkün değildir. Başkalarında, böyle durumlarda çok defâ küskünlük ve dargınlık görürsünüz. Ne kadar olgunlaşırlarsa olgunlaşırlar, netîce almak arzusundan kurtulamazlar. Alamayınca da küskünlük ve bezginlik gösterirler. Sâdece nebîlerdir ki, küsmek ve darılmak bilmezler... Ve bu durum onlara âit bir husûsiyettir.¹⁰⁰

C- Tebliğ ve İrşâd İle İlgili Soru ve Cevaplar

1. Tebliğ ve İrşâd Sâdece Belli İnsanların mı Vazifesidir?

İslâm dininde tebliğ, belli bir sınıfın değil, inanan bütün insanların vazifesidir. İslâm'da sınıf ayırımı yoktur. Her kişi, kendi bilgi ve kültür seviyesine göre, başkalarına tebliğde bulunup onlara dini öğretmeye çalışmak mecbûriyetindedir.

¹⁰⁰ M. F. Gülen, *Sonsuz Nur*, İstanbul 1994, 1/162-164.

İrşâd ve tebliğ, belli birtakım kişilerin tekelinde değildir. İrşâd, yalnızca ‘izinli, yetkili din bilginlerinin, din görevlilerinin yetkisindedir, bu işi başkası bilmez veya yapamaz’ anlayışı yanlıştır. Bazı âlimler kendilerine ait bâzı yöntemlerle yanlış yolda olanları İslâmî hayata dâvet edebilirler. Bu, güzel bir şeydir. Ama bu demek değildir ki dine davet işi, bazı törenlerle, bazı isimlerle, çok özel metotlarla yapılacaktır. Müslüman bildiği, gücü yettiği ve dili döndüğü kadar, ailesine ve çevresindeki insanlara irşâd ve tebliğ yapar, emr-i bi’lma’ruf ve nehy-i ani’l-münker de bulunabilir.

2. Başkalarına İyiliği Emredip Kendisini Unutmak Doğru mudur?

Tebliğ ve irşâd, emr-i bi’lma’ruf ve nehy-i ani’l-münker görevini yapan kimselerin, anlattıkları şeyleri önce kendilerinin yaşaması gerekir. Meselâ bazı insanlar; Allah’a ve Peygamberimize (sallallahu aleyhi ve sellem) itaat edilmesi gerektiğini söylerler, kendileri itaat etmezler; namaz iyidir kılınması gerekir derler, kendileri kılmazlar; sadakayı emrederler, kendileri vermezler vb. Zikredeceğimiz âyet-i kerîmeler ve hadisler böyle kimseleri uyarmaktadır:

Âyetler:

“Halka iyiliği emredip kendinizi unutup musunuz yoksa?” (Bakara, 44).

“Ey iman edenler! Niçin yapmayacağınız şeyleri söylüyorsunuz? Yapmayacağınız şeyleri söylemek, Allah’ın en çok nefret ettiği şeylerdendir.” (Saf, 2-3)

Hadisler:

“İnsanlara iyiliği emredip de kendilerini unutanlar cehennem ateşinde bağırsaklarını sürüklerler. Onlara, ‘siz kimlersiniz’ diye sorulur, şu cevabı verirler: ‘Biz, insanlara hayrı emrettiğimiz halde kendimizi unutan kimseleriz.’”¹⁰¹

“Kıyâmet gününde bir adam getirilir ve cehenneme atılır. Bağırsakları karnından dışarıya fırlar. Değirmen merkebinin döndüğü gibi bağırsakları etrafında döner. Cehennemlikler onun etrafına toplanır, şöyle derler: Ey filân, sen ma’rûfu emreden, münkerden alıkoyan bir kimse değil miydin? Şöyle der: Evet, öyle idim. Ma’rûfu emreder, fakat kendim işlemezdim. Münkerden alıkoyar, fakat kendim işlerdim.”¹⁰²

“Cenab-ı Hakk’ın Benden önce, ümmetler arasında gönderdiği her peygamberin ashâbı ve havâirileri vardır. Bunlar o peygamberin sünnetine ittibâ eder, emirlerine uyarlar. Fakat onlardan sonra öyle nesiller gelir ki yapmadıklarını söyler ve emrolunmadıklarını işlerler. Kim onlara karşı eliyle cihad ederse mü’mindir, kim diliyle cihad ederse mü’mindir. Bunun ötesinde ise zerre kadar iman yoktur.”¹⁰³

3. Emrettiğini Yaşamayanların Cezası Nedir?

Bu konudaki âyet ve sahih hadisler, ma’rûf ve münkeri tanıyıp bunların gerektirdiği görevi yerine getirmenin vâcip olduğunu bilen bir kimsenin, bunları bilmeyen bir kimseye göre cezasının daha ağır olacağını göstermektedir. Çünkü o emredilenin aksine davranmıştır ve bu şekilde yüce Allah’ın yasaklarını küçümsüyor, hükümlerini hafife alıyor gibidir. Böyle birisi, kendi bilgisinden yararlanamayan kim-

¹⁰¹ Süyûtî, *ed-Dürü’l-Mensûr*, 1/158.

¹⁰² Buhârî, *Fiten* 17; Müslim, *Zühd*, 51.

¹⁰³ Müslim, *İman* 80.

sedir. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Kıyâmet gününde azabı insanlar arasında en çetin olacak kimse, Yüce Allah’ın kendisini bilgisiyle faydalandırmadığı ilim adamı olacaktır.”¹⁰⁴

4. Kötülük Yaparken İyiliği Tavsiye Etmek Yasak mıdır?

Hayır, yasak değildir. Burada yasaklanan, kötülük yaparken iyiliği emretmek değil; iyilikle emrederken kötülük yapmaya devam etmektir. Yani, “Siz iyiliği emrediyorsunuz; o hâlde kötülüğü de terk edin, emrettiğiniz o iyiliği kendiniz de yapın!” denmektedir.

Söz ne kadar heyecanlı, ne kadar cazip ve edebî olursa olsun, inanan bir kalpten gelmedikçe sönüklükten kurtulamaz; ölüdür, muhâtabına tesir edemez. Bir insan, ağzından çıkan sözün canlı bir örneği olmadıkça söylediğinin hakiki temsilcisi sayılamaz. Bu kimseye itimat eden de bulunmaz. Ancak bu hallerden kurtulup, içi ile dışı bir olduğu takdirde, sözler parlak, kelimeler cazip olmasa da, halkın imanı ve güveni temin edilebilir. Zira o zaman kelimeler kuvvetini nağmelerden değil; bizzat hakikatlerden alır. Sözün güzelliği parlaklığından değil; sadâkatinden ötürüdür. Ancak bu takdirde söz, canlı bir enerji kaynağı haline gelir.

5. Tebliğ ve Davet İçin Olgunlaşmayı mı Beklemeli?

Tebliğ ve davetin başarılı olması için davetçinin her yönüyle İslâmî bir yaşayışa sahip olması, gerçekten gereklidir. **Peki, davetçi, bütün bu hususlarda İslâmî bir anla-**

¹⁰⁴ el-Heysemî, *Mecmau’z-Zevâid*, 1/185, Beyrut 1982.

yış ve yaşayışa sahip olup kemâl buluncaya kadar bekleyerek tebliğden uzak mı kalmalıdır?

Şayet bu şartı kaçınılmaz görür ve mutlaka ararsak o zaman İslâm topluluklarında hiç davetçi kalmaz ve herkes iyiliği emir, kötülüğü yasaklamaktan vazgeçerek iman ve İslâm'da en mükemmeli bulmak için kabuğuna çekilerek yalnızca nefsiyle uğraşmaya başlar. Mükemmelliğin bir üst sınırı olmadığı için ömür boyu davete hazırlık bitmez ve davet hiç başlayamaz. Bir insanın, âlim bile olsa, bütün iyilikleri yapması ve münker/kötü olan şeylerin bütününden kendini alıkoyması hemen hemen mümkün değildir; “hatasız kul olmaz.” O yüzden, şeytanın sağdan yaklaşıp, “Sen kendini tümüyle düzeltmeden iyiliği emredemezsin!” diye vesvese vermesine müsaade etmemeli; hem kendimize hem de çevremize nasihat edip, elimizden geldiği kadar yaşayarak iyilikleri emretmeliyiz.

Enes b. Mâlik'ten rivâyet edilen bir hadiste şöyle bir hüküm bulunmaktadır: “Biz Allah'ın Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem): ‘Ey Allah'ın Resûlü, biz iyiyi tamamen işlemedikçe emredemez miyiz? Kötülükten tamamen sakınmadıkça menedemez miyiz?’ diye sorduk. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu:

“Siz iyiliğin tamamını işleyemeseniz dahi iyiliği emrediniz. Siz kötülüğün tamamından sakınamasanız dahi kötülükten sakındırınız.” (Taberânî).

Bir Müslüman, iki şey ile emredilmiştir: Birisi; başkalarını iyi işler yapmaya davet etmek ve günah işlemekten alıkoymak. İkincisi; iyi işleri bizzat kendisi yapıp, günahları terk etmek. Bu iki görevden birini yapmamak, diğerini de

yapmamayı gerektirmez. “Mâ lâ yüdrakü küllühü, lâ yütra-kü küllühü”, yani “Bir şeyin hepsine ulaşamıyorsa, tamamen de terk edilmez.”

6. Bir Öğrenci Olarak Tebliğ Metodumuz Nasıl Olmalıdır?

Peygamberlerin gönderilme gayesi tebliğdir, yani dini başkalarına anlatmaktır. Öyleyse bize düşen en mühim ve hayatî vazife de mükellef olduğumuz hususları anlatma, tebliğ etme olacaktır. Eski ve yeni bu mevzuda aklımıza gelen bütün metot ve usûlleri yeniden gözden geçirip devrimize tatbiki mümkün olan ve neticeye götürücü olduğunu kabul ettiğimiz prensipleri pratiğe dökme en birinci vazifemizdir. Meseleyi sadece öğretmen, talebe, imam, müezzin, okul ve cami çerçevesine sıkıştırmak da doğru değildir. Belki Allah karşısında mükellef olan herkes usûlü dairesinde hemen her yerde hizmet vermelidir.

Evet her bir Müslüman, yaş ve seviyesi ne olursa olsun, anlatılması gereken hususları etrafına anlatmak mecburiyetindedir. Bu, onun en hayatî vazifesidir. Peygamberlerin gönderiliş hikmeti, bu vazifeyi yerine getirmektir. İşte, bizler böylesine kutsî bir vazifeyi omuzlamış bulunuyoruz. Bu konuda hizmet bir fazilet yarışıdır. Ve bu sahada hizmet verenler de dünyanın en faziletli insanlarıdır.

Günümüzde, Türkiye’de de başka İslâm ülkelerinde düşünce ve fikirler İslâm’a karşı çok yabancılaştırılmış durumdadır. Müslümanlık âdeta hayatın dışına itilmiş gibidir. İlim ve teknik sürekli dine düşman gösterilmiş ve kitleler aldatılmıştır. Binâenaleyh, İslâm, Kur’ân ve imana ait meseleleri çok iyi

bilmek, daha sonra da zorlamadan, sindire sindire ve yavaş yavaş bu nurlu mânâları başkalarına anlatmak gerekir.

İrşâd ve tebliğ vazifesini hakkıyla yapabilmek için bazı husûslara dikkat edilmesi gerekir. Şimdi bunları özet hâlinde zikrederim:

a. Muhâtabın, (Yâni Kendisine Bir Şeyler Anlatmayı Düşündüğümüz Kişinin) Ruhuna Girme Yolları Araştırılmalıdır

Muhatabın ruhuna girme yolları araştırılmalıdır. Bu insanî bir yaklaşım şeklidir. Hediyeleşme veya ona ait bir sıkıntıyı bertaraf etme gibi, esasen dinin ruhunda bize emredilmiş olan hususları pratiğe dökmeli ve muhatabımıza o yollarla yaklaşılmalıdır. Aslında bu meseleyi belli kalıplara dökmek, fikir vermesi bakımından faydalı olsa bile, işin özünü, ruhunu dondurması açısından değerlendirilecek olursa bazı zararları da melhuzdur. Onun için biz, mevzunun elastikiyetini koruyarak şöyle demeyi uygun buluyoruz: Muhatabımızın gönlüne girebilmek için her meşru yol denenmeli ve muhakkak surette bu iş halledilmelidir. Yani kendisine bir şeyler anlatacağımız insan, evvelâ bizim şahsî dostluğumuzu kabul etmelidir. Bu ona vereceğimiz düşünceleri kabulde mühim bir faktördür ve ihmal edilmemelidir.

b. Muhâtabımızın İnanç ve Kültür Seviyesini İyi Bilmemiz Gerekir

Muhataba okuyacağımız kitabın her satırı ruh ve kalble ri fetheden ilhamlarla köpürüp dursa bile ruhen buna hazır olmayan insanlara onu okumak İslâm davasına karşı kapal bir ihanettir.

Cenâb-ı Hak, yeni doğmuş bir bebeğe rızık olarak evvelâ “ağız” denilen bulamaç gibi bir mâyi yaratıyor, daha sonra süte geçiliyor.. ve yavaş yavaş çocuk büyüdükçe ona vereceğimiz gıdanın da şekli değişiyor. İşte, bu fitrat kanunu ruh terbiyesinde ve mânevî beslenmede de aynen geçerlidir. Cenâb-ı Hakk’ın, tekvînî âyetlerinde bize gösterdiği hususları cümle cümle, satır satır, hece hece ve nokta nokta iyice tetkik edip davranışlarımızı ona göre ayarlamak zorundayız. Bazen bu ayarlama yapılmadığından irşad namına söylenenler, onlarda öyle bir reaksiyona sebep olur ki, daha sonra münasebetini bulup anlatsanız da, artık fayda vermez. Onun için ilk durumda onun idrak ve vukuf seviyesini tespit etmemiz çok önemlidir. Bunu bir büyüğümüz şu sözlerle vecizelendirir: “Ata et, aslana ot atmayınız!”

c. Muhâtabınızın Güvenini Kazanmanız Şarttır.

Muhatabınızın itimadını kazanmanız da şarttır. O size öyle itimat etmeli ve öyle bağlanmalı ki, bütün sevdikleriyle tartılsanız orada siz ağır basmalısınız. Çünkü sizin onunla münasebetiniz, sadece Allah içindir. Siz ona Allah için sevdiğinizden dolayı bu sevgi onun gönlünde tesirini gösterecek ve sıhriyet itibarıyla teessüs etmiş sevgi atmosferine; sizin olan bu sevgi ve saygı girecek ve ağır basacaktır. Bu ağır basma o denli olmalıdır ki, sizin yanınızda olmakla yüklendiği ağır mükellefiyetleri, diğer tarafın zevk ve safasına tercih edebilmelidir. Hatta sizin, yoluna baş koyduğunuz mefkûre uğrunda başına gelmesi muhtemel her türlü tehlike ve katlanılması mukadder her türlü çile onun için önceki hayatın rahat ve rehavetinden daha sevimli olmalı-

dır. Bu da o şahsın sizi iyice tanıyıp, size son derece itimat etmesiyle mümkün olabilecektir.

İşte Asr-ı Saadet'ten çarpıcı bir manzara ve müşahhas bir misal: Utbe İbn Velid, Mekke'nin en zenginlerindendi. Allah Resûlü'nün en büyük düşmanlarından biri de odur. Kavmin en şakîsi mânâsına ona, "Eşka'l-kavm" denmektedir. Hemen her fitnenin başındaydı. Allah'a isyanın olduğu her yerde başı o çekiyordu. İşte bu şakînin evinde yetişen mesud bir insan vardı, bu Utbe'nin oğluydu, fakat ona hiç benzemiyordu. Allah Resûlü'ne sadakatle bağlanmış ve babası tarafından getirilen -dünya adına- bütün cazip teklifleri bir çarpıda elinin tersiyle itivermişti. Adı Huzeyfe'ydi. Baba bütün servetini önüne seriyor ve sadece davasından vazgeçmesini istiyordu. Ama o Muallim ve Mürşidinden aldığı dersle, gerilimi tam, inanç ve kanaati de sağlamdı. İki Cihan Serveri'ne aynı teklif getirildiğinde ne demişti? "Güneş'i bir omuzuma, Ay'ı diğer omuzuma koysanız yine bu davadan vazgeçmem." İşte O'nun dediği bu söz, vicdan ve gönüllerde öyle bir tesir icra etmiş ve öyle yerleşmişti ki, bütün sahabe gibi, ona yapılan böyle bir teklifte alacakları cevap aynı olacaktı. Muallim, gönüllerine işte bu şekilde girmiş ve kalblerinde böyle yer etmişti. O'nun adının anıldığı yerde ana-baba-kardeş ve akraba gibi değer hükümleri sukut edip gidiyor ve değerler odağı olarak sadece O kalıyordu.

Dünden bugüne, irşad eden ve irşad edilen adına değişen fazla bir şey olmamıştır. Dün değişik şekilde cereyan eden bu meseleler, bu gün de farklı bir şekilde aynen devam etmektedir. Öyleyse mürşid ve mübelliğler, Allah Re-

sûlû'nün gönüllere girme yolunu aynen tatbik etmelidirler. Aksi takdirde, anlatılan meseleler hep havada kalacak ve hüsnü kabul görmeyecektir. Bu bir ruhlara nüfuz etme meselesi ve gönüllere yerleşmenin adıdır. Düşünmeli ki, Allah Resûlü kendisini ashabına bu kadar sevdirememiş olsaydı, sahabenin O'nun arkasına düşüp Bedir'e gelmesi mümkün olur muydu? Çünkü şartlar tamamen aleyhlerine bulunuyordu. Hem bu ilk savaşta, karşı cephedekiler çoğunluk itibarıyla, babaları, kardeşleri, amcaları veya öz evlâtlarıydı. Ve onlarla savaşmaya gidiliyordu. Zira işaret güçlü yerden gelmişti. Ve O'nun yolunda ölmeyi herkes cana minnet biliyordu.

Yer yer Allah Resûlü onları karşısına alıyor ve kendisini tercih etme işini ruhlarına üflüyor ve tenbihlerde bulunuyordu. Meselâ, Ka'b İbn Malik'i, Tebuk hareketi esnasında geriye kalışından ötürü hırpalamış ve: "Sen bana Akabe'de söz vermemiş miydin? Nereye gidersem arkamdan gelmeyecek miydin?" diyordu. O da bunlara itiraz edemiyor "Evet, ya Resûlallah! Söz vermiştim. Aslında hiçbir savaşa bugün hazırlandığım kadar hazırlanmamıştım. Fakat bugünü yarına, yarını da öbür güne erteleyince, derken günler gelip geçti; koşup arkadan size ulaşamadım." diyor ve Allah Resûlü'nden özür diliyordu. Doğru söylediği ve hak kapısında sebat etmesini bildiği için de affolunmuştu.

İşte, müşid muhatabının gönlüne böyle girmeli ve ona her dediğini yaptırabilmelidir. Ancak, şunu da unutmamalıdır ki, talep edilecek hiçbir şey kendi nefsi adına olmamalıdır. Kendi adına talepte bulunanların durumunu Kur'ân-ı Kerim'in ifadesine göre, temsil edenler Firavunlar, Nem-

rutlar ve Şeddatlardır. Hâlbuki nebiler bütün taleplerini Hak namına ve ümmetleri hesabına yapmışlardır. Bu da çok dikkat edilmesi gereken hassas bir meseledir.

d. Müslümanlığa Ait Meseleler Çok İyi Bilinmelidir

Herkes aklına gelen şeyleri söylememeli ve felsefe yapmamalıdır. Zira Allah Resûlü bize gündüzü geceden ayırabileceğimiz ve onlarla hidayette kalacağımız aydınlık tufanı iki ana kaynak bırakmıştır: Kitap ve Sünnet. Binaenaleyh, İslâm davası adına bir şey anlatırken, bu iki ana kaynağın prensipleri dahilinde ve mevzua hâkim olunarak anlatmalıdır. İşin diyalektiğine ve ilzam etme tarafına kat'iyen meyledilmemelidir. Anlatacaklarımız, anlayıp hazmettiğimiz şeyler olmalı ki, muhatabımız da rahatlıkla alıp gıdalanabilsin. Yine büyük mütefekkirin ifadesiyle bizler birer koyun gibi olmalıyız, alıp öğrendiğimiz şeyleri hazmederek süt hâline getirmeli ve muhtaç gönüllere süt gibi, bir şifa kaynağı olarak takdim etmeliyiz. Kuş gibi yapıp da onlara kusmuk vermemeliyiz. Öyle olunca bu malumât onların ruhuna girdiğinde, hemen ilim ve irfan adına petekleşebilecek, ballaşılabilecektir. Aksine, verilen şeyler kusmuk gibi olursa bu duruma gelmesi elbette ki düşünelmez.

Tabî ki bu da okuyup belleme, kültür ve bilgi dairesini genişletmekle olacaktır. Onun için irşadı bir vazife kabul edenler, mutlak surette vakitlerinin belli bir kısmını okumaya tahsis etmelidirler. Devrin kültüründen mahrum bir insanın muhataba söyleyebileceği bir şey yoktur. Veya başka bir ifadeyle, kültür seviyesi sığ bir insan, irşadıyla meşgul olduğu insanı uzun süre tatmin edemez. Dolayısıyla, her se-

viyede insanla muhatap olma durumundaki mürşid, en az muhatabını tatmin edecek ölçüde mevzua hakim olmalıdır. Bu itibarla asrının çok gerisinde seyreden bir insanın bugünün insanına vereceği bir şey yoktur, kanaatindeyim...

Evet, ısrarla tekrar ediyorum ki, irşadı hayatlarının gayesi hâline getirenler ilim ve irfanla mücehhez olmalıdırlar. Boş bir insanın diyeceği şeyler de boştur. Daha ziyade bu tür insanlardır ki, anlatacakları meselelerdeki boşluklarını, şiddet ve hiddetle örtmeye çalışırlar. Bu durumda da muhatapları, onların hareketlerine reaksiyon olarak, en mâkul ve kabul edilmesi kolay bir meseleyi dahi kabule yanaşmazlar.

Cihanı aydınlatacak ve nazarları aydınlık kapıya çevirecek, aydınlık dönemin münevver insanları inşaallah, her bakımdan ilimle mücehhez olacak, çırak olarak kapılarına müracaat eden herkesin eteklerini Muhammedî cevherlerle dolduracak ve onları doyuracaktır.

*e. Yapılan Bütün İşler İhlâs ve Samîmiyet
İçinde Yapılmalıdır.*

Perspektifte daima Cenâb-ı Hakk'ın rızası bulunmalı ve yapılacak her iş ona göre ayarlanmalıdır. Gidilecek olan yol ve tatbik edilecek olan strateji öncelikle Rabb'imiz'in rızası yönünden bir değerlendirmeye tâbi tutulmalı, eğer O razı olarsa yapılmalı, yoksa o yol kat'iyen terk edilmeli ve herhangi bir kimsenin aldatılmasına meydan verilmemelidir.

Allah Resûlü, Allah yolunda olan cihadı, sadece Allah'ın dinini yüceltmek için yapılan cihad olarak sınırlandırıyor. Demek oluyor ki, Cenâb-ı Hakk'ın yüce isminin i'lâsı isti-

kametinde kavga veriliyorsa bu Allah içindir. Yoksa, konuşanımızla, yazanımızla sadece kendimizi anlatmış oluruz ki, böyle bir durumda ne samimiyet kalır ne de sevap. İhlâsın bu kadar darbe yediği bir yerde de ne Allah'ın rızasından ne de gönüllere tesir etmekten bahsedilebilir.

Bizden evvelkiler bu işi ihlâsla yaptılar. İçlerinde öyleleri vardı ki, söz söylerken arızasız, pürüzsüz söyleyince hemen dize geliyor, başını yere koyuyor ve “aman Ya Rabb’i el-İhlâs” diyordu. Ve yine Ömer İbn Abdilaziz gibi kimseler, yazdıkları mektubu çok belîğane bulunca, gurur ve kibir gelir korkusundan hemen yırtıp atıyor ve başka bir mektup yazıyordu. O devrede İslâmî meseleler işte hep böyle bir ihlâs atmosferi içinde anlatıldı. Nefislerine hiç de hoş gelmeyen bir iklimde Rablerini anlatma âdeta onlarda bir prensip haline gelmişti, mademki nefis böyle anlatmadan pay almıyor, ihtimal, bunda marz-ı ilâhî var dediler ve bunu düstur edindiler.

Şu satırların aziz okuyucusunun da kim bilir kendine ait böyle nice tecrübeleri vardır. Onun için tekrar söylemek gerekirse, ihlâs ve samimiyet, anlatılan hususların hayatı ve ruhu durumundadır. Anlattıklarımızın yüzümüze çarpılmasını arzu etmiyorsak, ihlâsa sarılmamızdır.

f. Konuyu Başkasına Anlattırmak Gerekebilir

Eğer bir meseleyi bizim anlatmamız bir kısım vicdanlarda reaksiyon ve tepkiye sebep olacaksa, “Hakkın hatırı âlidir.” diyerek o meseleyi bir başkasına anlattırmak hoşumuza gitmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken bir incelik var. Başkasının anlatmasına razı olmak başkadır ondan

hoşlanmak daha başkadır. İşte, bizler ikinci durum çerçevesine göre, ondan hoşlanmalıyız, nefsin hiç hoşlanmadığı durumlardan birisi de budur. Ve bu, bir civanmertliktir.

Bazı kimselerin şahsımıza ait bir durumdan ötürü bize reaksiyonları olabilir. Bizim anlatacağımız her şey onlarda aksi tesir yapabilir. Bu durumda kalkıp bir hak ve hakikati ona anlatmamız, anlattığımız şeyi kabul etmemesi için gayret sarf etmemizden farksız olacaktır. Böylece o, bir hakkı kabul etmemekle ziyan edecek, biz de bir hakkın kabulüne mâni olduğumuz için kendi adımıza zarara uğrayacağız. Bunun çaresi, o mevzuu ona, bizim değil de bir başkasının anlatmasıdır. Böylece o hakkı kabul edeceği gibi, biz de vesile oluşumuzun sevabını aynen ona o hakikatleri anlatan kadar kazanmış olacağız.

Nasıl ki, imarete talep, Allah Resûlü tarafından hoş karşılanmadı öyle de; bir yerde konuşmaya talip olmak da hoş karşılanmamıştır. O daima bu gibi vazifeleri kendi inisiyatifini kullanarak lâyük ve ehil olanlara verirdi.

Bu itibarla, insanlara kim nüfuz edip herhangi bir meseleyi daha iyi anlatacaksa, herkes onun için konuşma zemini hazırlamalı ve diğerleri de dinleyenler arasında bulunmaktan rahatsızlık duymamalıdır.

*g. Karşımıza Bilmediğimiz Meseleler Çıktığında
Rahatlıkla Bilmediğimizi İtiraf Etmeli ve "Bilmiyorum"
Diyebilmelidir.*

Rehberimiz ve Efendimiz bu mevzuda da bize en güzel örnek durumundadır. Kendisine Yahudiler, ruh hakkında soru soruyorlar. Efendimiz böyle bir pozisyonda dahi bil-

mediği bir hususta sükut buyuruyor. Evet, peygamberliğine dair şüphe ve tereddüt hâsıl etmek isteyen bu hasımların, hasımca sualine dahi Efendimiz, henüz vahiy gelmediği için cevap vermiyor. Bir müddet sonra da “Ve yes’elüneke ani’r-ruh. Kuli’r-ruhu min emri rabbi” âyeti nazil oluyor. Yani “Sana ruhtan soruyorlar. De ki: Ruh, Rabb’inin emrindedir ve mevzuda size ilim adına az bir şey verilmiştir.

Efendimiz’in evvel susup vahiy geldikten sonra bu âyeti tebliği, muhataplara karşı daha tesirli olmuş ve gerekli cevabı alarak seslerini kesmişlerdi. Burada bu âyeti tercihim, meseleye müşahhas bir misal getirmek içindi. Yoksa ruhu anlatmak için değil. Demek ki Allah Resûlü dahi her meseleye “biliyorum” demiyor. Bu, bizler için ne büyük bir derstir.

Kendisine Cibril gelip kıyametin ne zaman kopacağını sorunca ne demiş ve nasıl cevap vermişti? “Bu meselede kendisine soru sorulan, sorandan daha fazla bir şey biliyor değildir.” Her sorulana cevap verme mecburiyetinde olmadığını anlatmak için bundan daha güzel bir misal bulunabilir mi?

İmam Ebû Yusuf Hazretleri’ne yüz soru sorulur, atmışına bilmiyorum cevabını verir. Derler, “Ya İmam biz sana maaş ödüyoruz, yüz sorudan atmışına bilmiyorum, cevabını verdiniz; bu nasıl olur?” İmam cevap verir: “Siz bana bildiklerim karşısında maaş ödüyorsunuz. Eğer bilmediklerim karşısında bir şey ödemeniz gerekseydi bütün dünya yetmezdi.” İmam Ebû Yusuf o gün fetva makamının zirvesinde “Kâdi’l-kudat” olarak bulunuyordu. İmam Malik sorulan otuz sorudan ancak üçüne cevap vermişti...

Bunlar ve bunlar gibi misaller gösteriyor ki, haysiyet ve şeref itibarıyla en devâsâ kametler bile her sorulan şeye cevap vermemişler. Hatta, bilmiyorum bile diyebilmişler. Bizler de bilmediğimizi itiraf edelim ama işin arkasını da bırakmayalım. Muhatabımızı o meseleleri bizden daha iyi bildiğini kabul ettiğimiz insanlara götürelim; öğrenelim onlara da öğrenme zemini hazırlayalım.

h. İrşâd ve Tebliğ Adamı Civanmert Olmalıdır

O, neyi var neyi yok hepsini davası uğrunda feda etmesini bilmelidir. Gönülleri fethetme yolunda, civanmertliğini bir burak edinmeli ve o yola öyle gitmelidir. Civanmertlik deyince hislerime hâkim olamam ve hemen büyük kadın Hatice-i Kübrâ'yı hatırlarım. Efendimiz'den çok erken doğmuş ve irtihali de çok erken olmuştu. Belki de bu erkeklik ona isminden geliyordu. Zira Hatice erken doğan, demektir. Kâinatın Efendisi'ni tanıdığına, Allah Resûlü'nün dünya adına hiçbir şeyi yoktu. Hz. Hatice ise zengin, soylu ve güzeldi. Buna rağmen o, büyük firasetli kadın, Allah Resûlü'ndeki büyük mânâyı sezmiş ve O'na talip olmuştu.

Ticarî maksatla kervanlar teşkil ediyordu ve bu mevzu da söz sahibiydi. Allah Resûlü'nden çocukları oldu. Medine devrini idrak edemedi de rihlet edip gitti. Bu da bana inkisar veren hususlardan biridir. Bu durumu da hatırladıkça gözyaşlarımı tutamaz ve ağlarım.

Tam peygambere zevce olabilecek yaratılıştaki bu büyük kadın, hakikaten civanmertti. Allah Resûlü risalet emrini tebliğe başlayınca, sanki onun böyle bir vazife ile tanzif edileceğini daha önceden biliyormuş gibi hiç tereddüt etme-

den onu tasdik etti. Sonra da bütün servetini Allah Resûlü'nün emrine verdi. O büyük serveti, hep Allah için sarf ediliyordu. Kâfirin Müslümanlara karşı başlattıkları boykot döneminde bu koca servetten hiçbir şey kalmamıştı. Öyle ki bazen, Allah Resûlü açlıktan bayılacak hâle gelir, fakat yiyecek bir şey bulamazdı. Zira, o esnada sofraya getirilecek bir kuru ekmeğe dahi mahrum bulunuluyordu. Hz. Hatice Validemiz işte bu devrede yatağa düşüyor; hatta yoksulluktan tedavi çaresi dahi aranmıyor ve bir gariplik içinde uçup ötelere gidiyordu. Civanmertlikte son ufuk bitip tükenmedir ve işte Anamız binlerce anayı uğruna feda edeceğimiz Anamız Hz. Hatice Validemiz, bu ufka herkes-ten önce ulaşmıştır.

Hz. Ebû Bekir testinin içine koyduğu çakıl taşlarıyla babasını oyalıyor ve bütün altınlarını Allah için sarf ediyordu. Bundan dolayı halife olduğunda dahi, başkalarının koyun-larını sağarak geçinme zorunda kalacak kadar fakir düşmüş-tü. Bir zamanlar Mekke'nin en zengin tüccarlarından olan Allah Resûlü'nün bu mağara arkadaşı, sıddîklerin serdarı, o da bir civanmertlik örneği ile her şeyini feda etmişti.

Hz. Ömer (radiyallahu anh) Efendimiz, Medine'nin en fakiri ne ile geçiniyorsa o da onunla yani birkaç hurmayla geçi-niyordu. Demek ki o da maddî imkânlar açısından tüken-mişti.

Her sahabi bu mevzuda âdeta birbiriyle yarışlıyordu. İnanıqları dava uğruna, gösterdikleri civanmertlikle kalb ve gönüller fethediliyor ve her geçen gün iltihaklar çığ gibi büyüyordu. Zira onlar her mevzuda olduğu gibi bu mevzu-da da derslerini Allah Resûlü'nden almışlardı. Bir gün mü-

ellef-i kulûbdan birisi kavmine giderek şöyle demişti. “Ey kavmim derhal bu zâta teslim olun, çünkü o peygamberdir. Eğer peygamber olmasaydı bu kadar cömert olamaz ve rızık korkusundan endişeye kapılırdı. Hâlbuki o, kim ne isterse hemen veriyor!”

Genç-ihtiyar her mübelliğ ve mürşid, bu kabîl yollarla gönüllere girmeye çalışmalı ve onları fethetmelidir. İnsan bu yolda bütün varlığını sarf ederek bir insanın gönlüne, Cenâb-ı Hakk’a imanını yerleştirebilse, çok şey kazanmış ama buna karşılık hiçbir şey kaybetmemiş sayılır.

Cennet’in kapısını cömertler açacaktır. Dünyada o kapiya giden yolları da açın ki, yanımızda daha nicelerini o kapiya kadar götürmüş olasınız. Sizin bu davranışınızla cemiyet içinde size muhatap olanlar öyle bir seviyeye ulaşacaklardır ki, bir gün Kur’ân’ın hükümleriyle beşer karhasından çıkan şeyler arasında bir tercih yapılması bahis mevzuu olduğunda, o, Kur’ân’ı tercih ederek, Resûlullah’ı seçerek bütünüyle Allah’a râm olsun.

Evet, Cennet’e ilk defa âlimler, vaizler veya hocalar değil, hak ve hakikati neşir uğruna malını ve canını hak yolunda bezleden, esnaf, tüccar ve kazanç seviyesi ne olursa olsun, bütün cömertler, hakka dilbeste civanmertler girecektir. Evet onlar Rab’lerine fâni olan şeyleri verecek ve bâkiyi kazanıp ebediyete ereceklerdir.

*i. Allah’ın Sonsuz Lütuflarını Unutmadan,
Dinini Anlatmaya Devam Etmelidir*

15-20 sene öncesinde bizim rüyalarda dahi görmemiz mümkün olmayan bir manzarayı bugün apaçık görmek-

teyiz ve bu da bizlere, Cenâb-ı Hakk'ın sonsuz lütfunun ifadesidir.

İslâm dünyasında bile, bir insana hak ve hakikati anlatabilmek için aylara ve haftalara ihtiyaç duyulduğu dönemi artık aşmış bulunuyoruz. Evet, ben ve emsalim öyle günler hatırlarız ki, namaz kılan bir üniversite talebesi duyup gördüğümüzde Hızır'la görüşmüş veya Cebrail'i görmüş kadar sevinir kendimizden geçerdik. İmanın neşvesine ermiş ruhlar, kendi gönül dünyalarını dolduran o nurlu mesajları sunabilmek için imandan nasipsiz birinin arkasında bazen aylarca koşar; koşar ama, hiçbir şey elde edemezlerdi. Hâlbuki bugün durum değişmiştir. Artık bu gibi meselelere sahip çıkanlar, fertler değil kitlelerdir. En mütemerit insanların dahi yumuşadığı ve İslâmî meselelere olabirlik ihtimaliyle baktığı bir devreyi idrak etmiş bulunuyoruz. Bu durumda bize düşen vazife işin özünden ve ruhundan uzaklaşmamak kaydıyla yeni yeni metot ve yöntemler denemek ve değerlendirmek olmalıdır. Aksi hâlde devrini idrak edemediğinden bütün fonksiyonunu kaybeden insanların durumuna düşmemiz muhakkak ve mukadderdir. Böyle bir duruma düşmekten Allah'a sığınırız. Öyleyse günün gerektirdiği şekilde hizmet adına yeniliklere adapte olmak mecburiyetindeyiz. Uyumda ne kadar geciksek, mutlu yarınlarına ulaşmada da o kadar gecikmiş olacağımız asla unutulmamalıdır. İşte bu hususî durumdan hareketle, umumî ve herkes için geçerli bir prensibe varabiliriz. İrşad ve tebliği kendine vazife edinenler devrini idrak etmek ve irşadını bu temel üzerine oturtmak zorundadırlar. Başkalarının fezayı fethe açıldığı bir dönemde,

insanları karanlık dehlizlere çekerek bir şeyler anlatmakla hiçbir yere varılamayacağı açıktır.¹⁰⁵

7. İnançsız Birine Önce Neyi ve Nasıl Anlatmalıdır?

Her şeyin bir planı programı olduğu ve olması gerektiği gibi, inancazsız birisine bir şeyler anlatırken, neyin ve nasıl anlatılması gerektiğinin de bir usûlü ve prensibi vardır. Evet bu hususta dikkat edilmesi gerekenleri şöyle özetleyebiliriz:

1- Karşımızdaki kişinin inancazsızlığının nasıl bir inancazsızlık olduğu; bütüne mi yoksa bazı rûkunlara mı râcî bulunduğu hususunun tespiti lâzımdır ki, etrafında tahşidat yapılması lâzım gelen meseleye, gereken ehemmiyet verilmiş olsun. Bu arada körü körüne saplantısı olan veya lâubâli bulunan biriyle de, boşuna uğraşılıp vakit kaybına sebebiyet verilmesin.

2- Karşımızdaki kişinin kültür seviyesinin, içtimaî ufkunun bilinmesi ve anlayabileceği bir dille kendisiyle konuşulması çok mühim bir unsurdur.

Kültür seviyesi oldukça yüksek birisine, daha az malumatı olan birinin bir şeyler anlatmaya çalışması, umumiyet itibarıyla aksülamelle (reaksiyon) karşılanır. Bilhassa günümüzde, enaniyeti çok inkişaf etmiş kimselere ve hele biraz da bir şeyler biliyorsa, laf anlatmak kabil değildir. Böylelerine, kendi seviyelerinde biri ve doğrudan doğruya onları muhatap alıyor hissini de vermeden anlatması gerekli olan şeyleri anlatmalıdır ki, maksat hâsıl olsun.

Muhatabın anlayabileceği bir dil kullanma da çok mühimdir. Günümüzde, düşüncedeki sakatlıklar, dilimize aksede ede, onu öylesine yıktı ki, aynı vatan sınırları içinde

¹⁰⁵ M. F. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 3*, "Bir öğrenci olarak" sorusu.

yaşayan nesillerin, aynı dili kullandıklarını iddia etmek âdeti imkânsızdır. Vâkıa; matbuat ve televizyonun birleştirici unsurlar olarak tek dil ve tek stil mevzuunda müspet bazı şeyler yapabilecekleri düşünülebilir. Ancak, çeşitli ideolojilere gönlünü kaptırmış, farklı grupların kendilerine göre kitapları, kendilerine göre gazete ve mecmuaları bulunduğundan zavallı nesiller kendi içine kapalı hizipler olarak yaşamaktan kurtulamamaktadır. Aynı ayrı terminolojiler ve ayrı ayrı metodolojiler, nesiller arasında aşılmaz uçurumlar meydana getirmektedir.

Bu itibarla, kendisine bir şeyler anlatılması düşünülen kimsenin, hangi sözlere ve anlatma usûlüne, ne kadar âşina olduğunun çok iyi tespit edilmesi lâzımdır. Yoksa, birbirini tanımayan iki yabancıнын, şaşkınlık içinde geçen musahabelerine benzeyecek ki, çok da faydalı olacağı kanaatinde değiliz. Maksat ve maksada ışık tutacak terminoloji ve düşüncenin fevkalâde berrak olmasına bilhassa dikkat edilmelidir.

3- Anlatacağımız şeylerin, önceden çok iyi bilinmesi, hatta takdim edeceğimiz hususlar hakkında vârid olabilecek suallere, ikna edici mahiyette cevapların hazırlanması şarttır. Aksine, küçük bir falso, ehemmiyetsiz bir yanlış her şeyi alt-üst edebilir.

Bu arada bizim bilgisizlik ve görgüsüzlüğümüzle solgun görünen yüce hakikatler, muhatabımızın nazarında küçülür, değersizleşir ve söner gider. Daha sonra başkalarıyla, bu türlü bir araya gelme ve musahabeler için de farklı bir bakış meydana gelmesine sebep olur ki; kanaatimce karşı taraf bir daha da böyle bir pozisyona düşmemeye gayret edecektir.

Böyle bir duruma sebebiyet veren şahıs, ne kadar da hüsnü niyetli olursa olsun hatası büyük sayılır. Kim bilir günümüzde böyle yarım mürşitlerden ötürü, ilhadda şartlanan ne kadar genç vardır!.. Eskiler; “Yarım molla din götürür, yarım hekim de can.” derlerdi. Aslında, yarım mürşidin zararı, yarım hekimden çok daha büyüktür. Zira hekimin bilgisizliği veya yanlışı, kısacık maddî hayatı tehdit etmesine mukabil, mürşidinki çok uzun ve ebedî hayatı bozup mahvına sebebiyet vermektedir.

4- Anlatmada, diyalektik ve ilzam yoluna kat'iyen girilmemelidir. Fertte enaniyeti tahrik eden bu usûl, aynı zamanda neticesizdir. Gönülde inanç nurlarının yayılıp gelişmesi, o imanı yaratacak Zât'la sıkı münasebet içinde olmaya bağlıdır. O'nun hoşnutluğu ve görüp gözetmesi hesaba katılmadan, iddialı münakaşalar ve ehl-i gaflet usûlü münazaralar hasmı ilzam etme ve susturmaya yarasa bile, tesiri olabileceği kat'iyen iddia edilemez. Hele böyle bir münakaşa ve münazara zemininin açılacağı baştan biliniyor ve oraya hazırlıklı ve yüksek gerilimle geliniyorsa.. böyleleri münazaracıdan daha ziyade birer hasım hâlinde kinle oturur ve öfke ile ayrılırlar. Kalkarken de, ikna olmamış gönüllerinde, anlatılmak istenen şeylere cevaplar araştırma düşüncesiyle kalkarlar. Ötesi ise malumdur artık.. dostlarına müracaat edecek, kitap karıştıracak ve bin yola başvuru, kendisine anlatmaya çalıştığımız şeylerin cevaplarını araştıracaktır. Bu ise, onları inançsızlıkta bir kademe daha ileri götürecektir ki; irşat edenin, asıl yapmak istediği şeye zıt bir duruma sebebiyet verilmiş olacaktır.

5- Anlatmada, muhatabın gönlüne seslenilmelidir. Her

cümle samimiyet ve sevgiyle başlayıp, aynı şekilde sona ermelidir. Karşımızdakine veya düşüncelerine yönelik herhangi bir huşûnet, anlatacağımız şeylerin tesirini bütün bütün kıracağı gibi, muhatabı da küstürecektir.

Mürşit, hastasını mutlaka iyi etme kararında olan müşfik bir hekim gibi, ona eğilen, onu dinleyen ve onun mânevî ızdıraplarını vicdanında yaşayan, gerçek bir havarî ve hakikat eridir. Ses ve söz, bu anlayış içinde mûsikîleşir ve tatlı bir zemzeme ile karşıdakinin gönlüne akacak olursa, onu fethettiğimizden emin olabiliriz.

Hatta muhatabımızın mimiklerine ve işmizazlarına dikkat kesilmeli ve kendimizi sık sık akort etmeliyiz. Böylece onu bıktıran, usandıran şeyleri tekrarlamamış oluruz.

Burada; şu nokta da, asla hatırdan çıkarılmamalıdır:

Muhatabımız yanımızdan ayrılırken, samimiyet gamzeden davranışlarımızı, tebessüm eden bakışlarımızı ve vücudumuzun her tarafından akıp dökülen ihlâs ve inanışımızı alıp götürecek ve hiçbir zaman unutmayacaktır. Bir de buna, ikinci bir defa karşılaşma arzusunun duyulduğunu ilâve edecek olursak, anlatılması gerekli olan şeylerin büyük bir kısmını anlatmış sayılırız.

6- Muhatabın yanlış düşünceleri, isabetsiz beyanları, gururuna dokunacak şekilde tenkit edilmemelidir. Hele, başkalarının yanında onu küçük düşürecek şeylere aslâ tevessül edilmemelidir. Maksat, onun gönlüne bir şeyler yerleştirmekse, icabında bu uğurda bizim onurumuz çiğnenmeli ve bizim gururumuz kırılmalıdır. Kaldı ki, karşımızdakinin “demine-damarına” dokundurarak, ona bir şey

kabul ettirmek de kat'iyen mümkün değildir. Aksine, onu her örseleyiş, bizden ve düşüncemizden uzaklaştıracaktır.

7- Bazen böyle bir inançsız, itikadı sağlam, içi aydın, davranışları düzgün arkadaşlarla tanıştırma, bin nasihatten daha tesirli olur. Ancak böyle bir yol, her inançsız için uygun değildir. Bu itibarla irşat edenin az çok tilmizini tanıyıp ona göre bir metot tatbik etmelidir.

8- Bunun aksi olarak, davranışlarında gayri ciddî; düşüncelerinde tutarsız; Yüce Yaratıcı'ya karşı teveccüh ve huzuru zayıf kimselerle de görüşürmenin herhangi bir fayda getirmeyeceği bilinmelidir. Hele, mütedeyyin ve bilgili geçindiği hâlde ibadet aşkından mahrum, duygu ve düşünceleri bulanık kimselerle muhatabı temasa geçirmenin değil fayda bazı hususlar itibarıyla zararı bile olacağı söylenebilir.

9- Onu, yer yer dinleyip kendisine konuşma fırsatı verilmelidir. Onun da bir insan olduğu düşünülerek, aziz tutulup fikirlerine müsamaha ile bakılmalıdır.

Bir ferдин inancındaki derinliği, kendi içine dönük olduğu nispette onu olgunlaştırır, faziletli kılar. Dışa ve hususiyete bir şey bilmeyenlere karşı ise onu kaçırma ve nefret hissi vermeden başka bir şeye yaramaz.

Vâkıa, bâtil fikirleri dinlemek ruhta yara yapar ve sâfi düşünceleri ifsat eder. Ancak, bu türlü ezaya katlanmakla bir gönül kazanılacaksa, dişimizi sıkıp sabretmeliyiz.

Yoksa ona hakk-ı fikir, hakk-ı beyan tanımadan, anlatmayı daima elde tutacak olursak, meclis soluklarımızla dolsa taşsa bile, muhatabın kafasına bir şey girmeyecektir. Bu hususta sevimsizleşen nice kimseler vardır ki; dibi delik

kovayla su çekiyor gibi, dünyalar dolusu gayretine rağmen bir ferde istikamet dersi verememiştir.

Veyl olsun, başkalarını dinleme nezaketinden mahrum konuşma hastalarına!

10- Anlatılan şeylerde, anlatanın yalnız olmadığını, kadimden bu yana pek çok kimsenin de aynı şekilde düşündüğünü ifade etmek yararlı olur. Hatta günümüzde bir-iki inanmayana bedel, bir hayli mütefekkirin sağlam inançlı olduğunu mutlaka anlatmak lâzımdır. Hem, kavlı-i mücerret olarak değil, misalleriyle anlatmak gerekir.

11- Bu çerçevede içinde, anlatmak istediğimiz şeylerin ilki hiç şüphe yok ki: “kelime-i tevhid”in iki rüknü olmalıdır. Ancak daha evvelki müktesebatıyla veya o anda verilen şeylerle, kalben inanç ve iz’ana erdiği hissedilirse, başka hususlara geçilebilir.

İnanç babında gönlü sağlama bağlanmadıktan sonra, inkârcının her zaman tenkidine cüret gösterebileceği meselelerin anlatılmasından kat’iyen sakınılmalıdır.

Netice olarak diyebiliriz ki, inançsızın durumunu tespit ettikten sonra, zikredilen usûl çerçevesinde birinci derecede anlatılması gerekli olan şeyler iman esasları olmalıdır. Bunlarda, gönlün itminana kavuştuğunu hissettikten sonra, diğer meseleleri anlatabilme imkân ve fırsatı doğmuş olur. Aksine, günümüzde olduğu gibi, “ata et, ite ot” vermelere veya yemek verme usûlü bilmeyen garson gibi, ilk defa sofraya hoşafı sıralama nevinden hatalı takdimler olacaktır ki, biz böyle bir takdimi, ne kadar beğenirsek beğenelim karşı taraf üzerinde menfî tesiri büyük olacaktır.

Bu yazıyı, millî duygu ve düşünceye susamış ve inançsızlık girdabı içinde her hareket edişte ölüm deliğine doğru yaklaşan biçare neslimizin kurtarıma vazifesini yüklenmiş muazzez eğitim temsilcilerine armağan ediyoruz.¹⁰⁶

8. Efendimiz ve İlk Müslümanların Başkalarının İmanlarını Kurtarmadaki Gayretleri Nelerdir?

Başta Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) sonra da O'nun ashabı, dinî düşünce ruhlarında mayalandığı andan itibaren, başkalarına dinî mevzuları anlatmayı, dini, hayata hayat yapmayı ve bu yolla insanları hakikî kurtuluşa ulaştırmayı hayatlarının gaye ve ideali hâline getirdiler. Zaten dine hizmet yoksa, hayatta kalmanın da bir mânâsı yoktur. Kur'ân-ı Kerim'in ifadesiyle, yeryüzünde Allah'ın halifeleri olan biz mü'minler, bütün hâdiseleri dinî duygu ve düşünce perspektifinden değerlendirmek mecburiyetindeyiz. Şayet bir su aşağıya doğru akıyor ve dinimiz de bize, onun yukarıya doğru akmasını emrediyorsa, dinin dediği oluncaya kadar çalışmakla mükellefiz. İşte bu mükellefiyetimizi idrak edebiliyorsak varlığımızın bir hikmeti ve yaşamamızın bir mânâsı vardır. Durum aksiyse, yaşamamız abes ve mevcudiyetimiz de lüzumsuzdur.

Bu şuur ve düşünce Allah Resûlü'nde en üst seviyede idi. Kur'ân-ı Kerim birkaç yerde hem O'nu ikaz hem de O'nun yüce ve muallâ kametini bizlerin nazarına vermek için "Felealleke" ile başlayan âyetlerini serdediyordu: "Neredeyse kendini bitirip tüketeceksin. Neredeyse kendini öldüreceksin.." Sabah kalkıyor, inanmayan çehreler görü-

¹⁰⁶ M. F. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler 1*, "İnançsız birine önce neyi ..." sorusu.

yor, akşam yatarken onların hayalleri nazarında beliriyor... duyup hissettiklerin karşısında, insanlarla alâkana göre ızdırıp ve kalak içinde iki büklüm oluyorsun.

Sana ait ulvî hayatı unutuyor ve neredeyse intihar edecek duruma geliyorsun. Evet, şu sözler sözü ve ilâhî mesaja gönül verip onun aydınlatıcı ikliminde şekillenmiyorlar diye, durmadan inliyor ve inanıp onunla bütünleşemediklerinden dolayı da öyle üzülüyor ve kıvranıyorsun ki neredeyse bir mum gibi eriyip biteceksin. Bu âyetlerde hem “İşî kadere bırak, Allah’a teslim ol, kendine o kadar eziyet etme.” mânâsı vardır, hem de çok ciddî ve ulvî bir iltifat. Burada sanki şöyle denmektedir: Ey Nebi! Senin yüce bir ruhun var. Bu ruh ilerde öyle bir kaynak hâline gelecek ki tasını eline alan herkes o kaynağa koşacak ve doyup dolacaktır. İşte, ilerde olacak o büyük iş adına hayatına kıyıp, düşünce dünyanı bu kadar sarsma. Sen lâzımsın. Öyle ise vazifeni yap. Sen, Rubûbiyetin gereğine karışma! Daha kim bilir bizim hissedemediğimiz ve ancak O’nun hissedebileceği iltifatlarla dop-dolu ne mânâlar ifade ediyor bu âyetler...

Âyetteki bu iltifattan da anlıyoruz ki, Allah Resûlü’nün bütün dert ve ızdırapları getirdiği büyük hakikatleri insanlara anlatmaktı. Âdeta yağmur yüklü bir bulut gibi hep bu dert ile mahmul bulunuyordu. Hakkın tecellileriyle mest bir nebi için, “Sarhoş” tabirini kullanmam mümkün değil. Fakat bir başkasını anlatmak isteseydim ona “Bu derdin sarhoşu” derdim. Bu büyük davadan başka, O’nun düşünce ufku misafir olan hiçbir mesele yoktu. Onun içindir ki kendisine yapılan eza ve cefalardan sanki haberi bile olmuyordu. Çok kere yanındaki sadık dostlarına ne olduğu-

nu soruyor ve hâdiseye onların hıçkırıklarını duyunca fakat yalnız ve yalnız dostlarını teselli için kısa bir müddet atf-ı nazar edip geçiyordu.

Meleklerin bakmaya kıyamadığı o yüze uygun olmayan şeyler atılıyor, arşta gezen başına işkembe konuyor, bastığı yerlerdeki tozu toprağı gözümüze sürme diye çekmeyi canıma minnet bildiğim o mübarek ayaklarının altına dikenler serpiliyor veya taşlanarak, o mübarek ayaklar kan revan içinde kalıyor (Kim bilir O'nun ayağına değen her taş karşısında gökteki melekler nasıl feryat edip semayı ihtizaza getiriyorlardı!) bütün bunlar oluyordu da fakat, sanki bütün bu olup bitenlerden habersiz yaşıyordu. Neden sonra, Ömer'de bir hıçkırık duyunca "Niçin ağlıyorsun ya Ömer"; Ebû Hüreyre'nin iki büküm ağlayışını görünce "Ey Ebû Hüreyre seni ağlatan nedir?" Veya canından bir parça kızı Fatıma'nın billur gibi gözyaşlarının yüzünde inci danele-ri gibi süzölmeye başladığını görünce "Kızım seni ağlatan nedir?" diye soruyor ve her defasında kendisiyle alâkalı bir derdin onları ağlattığını anlayınca teselli ediyor: "Ağlamayın Allah bu dini aziz kılacaktır", "Ağlama! Allah senin babanı zayi etmeyecektir." tesellisiyle iktifa ediyordu.

Evet, Allah O'nu zâyi etmedi. O her inanan gönölde bir gül bir Cennet çiçeği gibi bugüne kadar yaşadı ve bundan sonra da yaşayacaktır. O'nun sadık dostları da aynı şekilde davranıyorlardı. Yeryüzünde herkesin, her kesimin ittifakla kabul edip kendilerine rehber edinecekleri tek cemaat sahabiler cemaatidir. Biz onların sadık kapı kullanıyız. Ümidimiz de Cenâb-ı Hakk'ın bizi bu ikrar ile haşretmesi merkezindedir.

Ben kendimi mü'minlerin en mücrimi kabul ediyorum. Buna rağmen onlardan biri tenezzül buyurup misal âlemin-den ufkuma dikilse ben de rüyamda görürsem, o gün kabıma sığamıyor ve sevincimden uçacak hâle geliyorum.

Bunu büyük bir lütuf kabul ettiğimden kesiliverir korkusuyla hiç kimseye anlatmak da istemiyorum. Ama bazen endişeme galebe ediyor ve yakın arkadaşlarımdan birine, elimde olmayarak anlatıyorum. Ve “Yine bugün o dostlar dairesinin yıldızlarından biri, nâehil birinin ufkunda tecellî etti.” diyorum. İşte onlar bizim için budur...

Sahabe, hakkıyla nübüvvet nurunu gönül aynalarıyla aksettirdiler. O Mir'ât-ı Mücellâ'ya tam bir mâkes oldular ve O'nu tam mânâsıyla temsil ettiler. İmamlar İmamına tavizsiz ittiba ile imamlarının sinesinde kaynayan o hakikat buhurdanlığını alıp ruhlarında yaşadılar, yaşattılar ve insanlığı -Cenâb-ı Hakk'ın yardımıyla- aydınlığa boğdular.

Bu o devirde insanlığı kurtarmaya matuf bir hareketti, en ulvî keyfiyetiyle de temsil edildi. Onlarda gördüklerimiz, kendini insanlığın kurtuluşuna adanmış fedakârların bugün de çıkabileceği hakkında bizlere kanaat veriyor. Zira biliyoruz ki tarih, bu oluş ve tekevvünlerin tekrarından ibarettir. O devrin tekerrür etmemesi için de hiçbir sebep yoktur ve inşaallah tekerrür de edecektir...

Daha dün denecek kadar kısa bir zaman önce bütün misalleri sahabeden vermek mecburiyetinde kaldığımız bir vâkiadır. Ancak bugün devrimizden ve günümüzden de misaller verebilmek imkânına sahibiz. Zaten bilerek-bilmeyerek hepimiz bu günleri bekliyorduk. Misalin birini Asr-ı Saadet-

ten verirken, ikinci bir misali günümüzden verip bu iki hal-kayı birleştirmek arzumuz artık tahakkuk etmiş bulunuyor.

Bir misalle meseleyi müşahhaslaştırmış olayım. İçtimâî yönleri ve mevkiileri itibarıyla çoklarını gıptaya sevk edecek durumda bir grup genç arkadaş, daha henüz hayattan kâim almamışlar ve dünya namına bütün nimetler ayaklarının altına serilmiş iken, bir liste yapıp bana getirmişler. Listede isimler var, altına şöyle bir not düşülmüş: “Allah aşkına bize dua edin de hayatımızın her anını dinimize ve milletimize hizmet ederek değerlendirelim ve ecel gelip çattığında da şehitlik sevabıyla ötelere gidelim.”

İşte bu, yeniden sahabenin var olması demektir. Uzun müddet onlar için dua ettim. Ömürlerini din uğruna harcamaları ve son nefeslerini de ölümlerin en kârlısı şehadetle bitirmeleri için. Bu isimlerin en sonuna da liyakatime bakmadan kendi adımı yazdım. Onların isimlerini şefaataçi yaparak bu pâyeden istifadeyi, Rabb’imin engin lütfundan niyaz ettim. Şu gençlerin ve onlar gibi binlerce gencin hâli bizi gıptaya sevk edecek ve yüreklerimizi hoplatacak kadar zengin ve çok şey vaad etmektedir.

Onları gördükçe ümidimize fer geliyor ve artık bu iş tutacak diyoruz. Çünkü artık o ulvî mânâyı, ruhlarının derinliğinde hem de o mânânın kamet ve kıymetine göre temsil edecek gençler var ve bu Rabb’imizin bize sonsuz ihsanıdır. Evet artık, yatarken şakakları zonklayanlar çoğalmıştır. Bugün imansızlığın ve imansızların ızdırabını ruhunda yaşayan binlerce genç vardır. Böylece ilk kutbu teşkil eden o muhteşem sahabe mukabil, büyük davanın altına girmeye azmetmiş, onlara denk işler yapma gayreti içinde,

yepyeni bir nesil, terütaze ümitten mesajlarla ve Hazreti Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) kokusuyla, buhurdanlık gibi içleri yana yana kendilerine düşen vazifeyi hakkıyla eda etmeye çalışmaktadırlar. Rabb'im bizi, kusurlarımıza bakıp inkisara uğratmasın... Âmin!

Meseleyi hulâsa edecek olursak, onlar hasbîlik, diğer-gâmlık, kendini ve kendine ait işleri unutma, vazifesi adına maddî-mânevî bütün hazlardan vazgeçme gibi ulvî hasletlerle yükselip semalara çıktılar. Eğer gözümüz ufukta aynı şeylere namzet isek, aynı düşünce ve aynı ruh hâletini paylaşmamız icap edecektir.¹⁰⁷

9. Tebliğ ve İrşâd ile Fitne Arasında Ne Gibi Bir Münâsebet Vardır?

Dinî kaynaklarda tebliğ ve irşâd'ın, emr-i bi'lma'ruf ve nehy-i ani'l-münker faâliyetlerinin terk edilmesi ile fitnenin ortaya çıkışı ve yaygınlaşması arasında sıkı bir alâka kurulmaktadır. Sevgili Peygamberimiz (aleyhissalâtu vesselâm) şöyle buyurur: "Bana hayat bahşeden Allah'a andolsun ki, siz ya iyiliği emreder kötülükten alıkoyarsınız ya da Allah kendi katından sizin üzerinize bir azap gönderir. O zaman duâ edersiniz fakat duânız kabul edilmez."¹⁰⁸

Peygamber Efendimiz (aleyhissalâtu vesselâm), irşâdın vaktinde yapılarak, fitne ve fesâdın zuhûr edip büyümeden önlenmesini, yoksa cemiyetin mâruz kalacağı ızdırâbın sonradan çok zor telâfi edileceğini ifâde eder:

"(Ey mü'minler) yalvar yakar olmanıza rağmen dualarınız

¹⁰⁷ M. F. Gülen, *Asrın Getirdiği Tereddütler* 3, "Efendimiz ve ilk Müslümanların başkalarının imanlarını kurtarmadaki gayretleri ..." sorusu.

¹⁰⁸ Tirmizî, *Fiten* 9.

kabûl olmayacak durumlara düşmezden önce iyiliği (ma'rûfu) emir ve kötülükten de menediniz.”¹⁰⁹

Gerek Kur'ân-ı Kerîm'in birçok âyetleri gerekse Peygamberimiz'in (aleyhissalâtu vesselâm) pek çok hadîsleri müminleri bu meselede teşvik eder mahiyettedir. Emr-i bi'l-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapmayan milletlerin tarihte helâk oldukları ve gelecekte de musibet ve belâlara mâruz kalacakları, çökecekleri belirtilir. Bir hadîs şöyledir: “İçerisinde iyilerin daha seçkin, daha güçlü bulunduğu bir kavimde kötülükler işlendiği halde, iyiler müdâhale edip islahta bulunmazlarsa -bir başka rivâyette: Müdâhale edecek güçte bir kimsenin bulunduğu bir kavimde kötülükler işlenir ve fakat o kimse müdâhalede bulunmazsa- Allah, herkese ulaşacak umumî bir ceza gönderir.”¹¹⁰

D- İrşad ve Tebliğ Vazifesinin Fazîleti ve Önemi

1. Tebliğ, Peygamberlik Vazifesidir

Peygamberlerin ve sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) peygamber olarak gönderiliş gayesi **tebliğdir**. Tebliğin özü de, “**emr-i bi'l-ma'ruf, nehy-i ani'l-münker**”dir. Yani iyi şeyleri emretmek, kötü şeyleri yasaklamak.

Gönderiliş gayelerinden biri de dini tebliğ olan peygamberler eğer gelmeseydi bizler, ibadete ait meseleleri bilemez, emir ve yasakları hiçbir zaman öğrenemez ve sorumlulukla-

¹⁰⁹ Tirmizî, *Fiten* 9.

¹¹⁰ Ebû Davud, *Melâhim*, 17.

rımızı kavrayamazdık. Namaz, oruç, zekat, hac nedir? İçki, kumar, zina ve faiz gibi haramların durumu nasıldır? Katiyen bilemezdik. Evet, bütün bunları ve bunlara benzer birçok meseleyi peygamberler vasıtasıyla öğrenmiş bulunuyoruz. Buna kısaca “peygamberlik vazifesi” de diyoruz ki, bütün peygamberler aynı mesajlarla gelmiş ve teferruatta farklılık olsa bile ana meselelerde hep aynı şeyleri söylemişlerdir.

Emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yolunda atılan her adım, adım sahibi için peygamberlere mirasçı olma sevabını kazandırır. Çünkü bu vazife, esas îtibarıyla peygamberlerin vazifesidir. Bu yola adımını atan her insan, böyle bir vazifenin altına girmiş ya da İlahî bir lütuf olarak bu vazife ona verilmiş demektir. Öyleyse bu uğurda tek adım atan insan dahî, niyet ve derecesine göre bu vazifenin sevâbını kazanacaktır.

Allah'a inanan her ferdin, Allah katında mümin kabul edilebilmesinin ve mümin kalabilmesinin garantisi, üzerindeki tebliğ vazifesini bihakkın îfâ etmesiyle yakından alâkalıdır. Allah'a inanan fert ve cemaatler, varlıklarını ancak ve ancak bu vazifeyi yerine getirmekle devam ettirebilirler. Hak ve hakîkate tercüman olma, haksızlık karşısında dilsiz şeytan kesilip susmama, her zaman hayatı ve ölümü hafife alıp hiçe sayma, hep Sahâbe anlayışı içinde olma ve bu kudsî vazifeyi hayatın gayesi bilme; hem var olmanın sırrı hem de mümin kalmanın şartıdır.

2. Tebliğ ve İrşad, Yaratılış Gayemizdir

İman ve tebliği her şeyin merkezine yerleştiren bir insan, bütün hayatî faâliyetlerini de bu merkez etrafında ör-

güler. Bir mümin için, korunması gereken beş esastan en birincisi dindir. O ırzını, nâmusunu, malını ve canını koruyacak; ama evvelâ dinini koruyacaktır. Ve bu da onun, dinine verdiği önemin bir işâreti olacaktır. Ferdin, Allah ile olan itibâtının derece ve kuvvetini gösteren en çarpıcı tablo, onun dini koruma adına gösterdiği gayret ve çalışmalarıdır. Şu da katiyen unutulmamalıdır ki, dinini koruyamayan, diğer dört esâsı da koruyamaz.

Allah (celle celâluh) bizi, kendisini anlatalım diye yarattı. Yaratılışımızdaki ilâhî maksat da budur. Bu ilâhî maksada uygun hareket etmek, hem dünyamızı hem de âhiretimizi kurtaracaktır. Aksi hâlde dünyevî ve ebedî varlığımızın teminatı olan bu maksadın tokadını yer; Allah korusun hem millet olarak hem de cemiyet olarak fitne ve fesadın ağına itilmiş oluruz. Bu önemli vazife (tebliğ vazifesi) yapılmadığı zaman, toplumun mâruz kalacağı muhtemel musîbetleri, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle dile getirmişlerdir: Bir gün etrafında Sahâbe halka olmuş dikkatlice O’nu dinliyorlardı. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Nasıl olacak hâliniz? O gün kadınların baş kaldırdığı, açılıp saçılarak sokağa döküldüğü, kötülüklerin her tarafta yayıldığı ve hakkı ifâdenin terk edildiği gün?”

Sahâbe bu sözler karşısında dehşete düştü; zîrâ akılları böyle bir şeyi kabul edemiyordu. Onlar, tek bir mümin dahî kalsa, bir cemiyette bu çeşit kötülüklerin yaygınlaşmayaacağına inanıyorlardı. Bu yüzden sözlerin tesiri, üzerlerinde bir şaşkınlık meydana getirmişti. Bundan dolayı da hemen sormuşlardı:

“Bunlar olacak mı ki ya Resûlallah?”

Bunu hem şaşkınlık içinde hem de öğrenmek için soruyorlardı.

Ve Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Nefsim kudret elinde olan Allah’a yemin ederim ki, daha şiddetlisi de olacak.” buyurunca, etrafa bir garip hava çökmüş ve bakışlar bulanmıştı. Nihâyet dehşet içinde:

“Bundan daha şiddetlisi nedir ya Resûlallah?” diyebilmişlerdi.

Bunun üzerine İnsanlığın İftihar Tablosu:

“Bütün kötülükleri iyi ve bütün iyilikleri kötü gördüğünüz gün hâliniz nice olacak bir bilseniz!” buyurdular. Biz hadîsin bu bölümünden, günümüzdeki umumî duruma işaret etmesi yönüyle bir kesit alalım:

Evet hadîs-i şerîf, bir gün her şeyin tersine dönüp değerlerin alt üst olacağına iyiler kötü, kötüler iyi görüleceğine, gayri meşrû ilişkilerin teşvik edileceğine, terör-anarşinin artacağına, iman ve Kur’ân’ın aşağılanacağına, Allah’a inananlar hor ve hakîr görüleceğine, birçok kötülük bizzat devletler tarafından kanunlarla korunmaya alınacağına, dine ait hakikatler gericilik addedileceğine işaret etmektedir. İşte değerlerin alt üst olması budur. Çağın insanı bunu on misliyle yaşadı ve zannediyorum daha bir süre de yaşayacak. Evet, tebliğe ait vazife yapılmayınca izzet, şeref ve haysiyetin yerini zillet ve hakâretin alacağı muhakkaktır.

Fıtrat kanunları çiğnenirse, bunların netîcelerine de katlanmak gerekir! Bu hep böyle olmuştur, akl-ı selîm sahibi kimselerin başka şey beklemeleri de düşünülemez. Bu yüz-

den, bunları vicdânına sığdıramayan Sahâbe tekrar hayretle sorar:

- Bu da olacak mı yâ Resûlallah? yani iyilikler engellenip, kötülükler emredilecek mi?
- Daha şiddetlisi bile olacak!
- Bundan daha şiddetlisi de nedir, Ey Allah'ın Resûlü?
- Kötülükler karşısında susup ve bizzat onu teşvik ettiğiniz gün vay halinize!

Yani, çoluk-çocuğunuzu akıntıya saldırdığınız, onları başıboş bıraktığınız, hatta onlara hâlinizle, dilinizle, davranışlarınızla kötülüğü emrettiğiniz zaman... Daha da kötüsü neslinize Allah'ı unutturduğunuz ve Peygamber'i (sallallahu aleyhi ve sellem) gönüllerden sildiğiniz gün hâliniz içler acısı demektir. Artık Sahâbede hayret ve şaşkınlık son haddine varmış, dizlerde dermân kalmamış, göğüsler daralıp, nefesler tıkanmaya başlamıştı ki, dermânsız, bitkin ve titrek bir sesle:

- Bu da mı olacak ya Resûlallah?
- Evet, hatta ondan da şiddetlisi olacaktır.

Ve tam bu esnada Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah'a (celle celâluh) yemin ederek O'ndan şu sözü nakletti: “Celâlîme yemin olsun ki bu duruma gelmiş bir cemiyetin içine çağlayanlar gibi fitneleri salıvereceğim...”¹¹¹

İşte Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), bu önemli tebliğ vazifesinin tam olarak yapılmadığı takdirde, bunun gelecekte ümmete nelere mâl olacağını, mûcizâne bir şekilde

¹¹¹ Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, 7/280,281.

dile getiriyordu ki, aslında biz de böyle bir sorumluluk altında bulunmaktayız.¹¹²

3. Tebliğ ve İrşâd Yapan Kimse, İnsanların En Hayırlısıdır

Günümüz insanı, İslâm dinini tebliğe, yani “emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker”e her devirden daha çok muhtaçtır. Zaten peygamberlik, Peygamberlerin Sonuncusu (salallahu aleyhi ve sellem) ile son bulmuş ve o kapı artık ebediyen kapanmıştır. Hâlbuki günümüzde, geçmiş asırların hepsine denk bir küfür ve isyan hâdisesi söz konusudur. Bu itibarla da bugün, bu yüce vazifeyi omuzlayanlar, her devrin insanından daha büyük sıkıntı ve ızdırâba dûcâr olabileceklerdir. Bu zor şartlardır ki, günümüzün mürşid ve mübelliğlerini, yani dini anlatanları kendilerinden önce gelenlerin çok önüne geçirecek ve ümit ediyoruz onlara, Sahâbenin hemen arkasında yer alma şerefini kazandıracaktır.

Şimdi de, Müslüman'ın tebliğ vazifesi ile görevli kılınışını ve bu vazifeyi hakkıyla edâ etmesi neticesi kazanacağı dünyevî ve uhrevî mükâfatları Kur'ân âyetlerinden takip etmeye çalışalım. Yüce Allah, bir âyette şöyle buyuruyor:

“Sizden iyiye davet eden, mârufu emredip münkerden kaçıdıran bir cemaat olsun. İşte felâha, başarıya ulaşan yalnız onlardır.” (Âl-i İmran, 104)

Eğer bir toplum içinde, daimâ böyle kalabilen ve her zaman böyle olabilen bir cemaat yoksa, o cemiyetin işi bitmiş demektir. Aralarında böyle bir cemaat zuhûr edinceye kadar da onların doğru yolu bulması mümkün değildir.

¹¹² M. F. Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 3-11, İzmir 1998.

Eğer bir yerde, iyiliği emredip kötülükten meneden bir cemaat varsa, Allah (celle celâluh) o bölge halkını semavî ve arzî, yani gökten ve yerden gelecek bütün felâketlerden koruyacağına dair garanti vermektedir. Böyle bir garantiyi başka birilerinin vermesi mümkün değildir. İşte bu konuda Kur'ân'ın beyânı:

“Halkı ıslah edici olduğu halde, Rabb'in, haksızlıkla memleketleri helâk etmez.” (Hüd, 117). Kur'ân'ın bu âyetine, sözlerine îtimat edebileceğimiz pek çok büyük din adamlarının açıklamalarına, bütün peygamber ve velîlerin de bu yöndeki sözlerine dayanarak diyebiliriz ki “emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker”in yapıldığı bir yere, Yüce Allah musîbet ve belâ vermez. O toplum böyle bir cezâyı hak etse bile, o cemâatin hatırına o belâ ve musîbet kaldırılabilir. Zîrâ o cemâatin kalpleri dâimâ Yüce Allah ile irtibatlıdır. Ömürlerinin her an ve dakikası, iyiliği emredip kötülükten menetmekle geçmektedir. Dertli ve ızdıraplıdırlar. Dertlerinin ve ızdıraplarının sancısı beyinlerine vurur da onlar her an iki büklüm kıvrılır dururlar. “Kime, nerede ve nasıl anlat-sam?!” düşüncesi onlarda sâbit fikir hâline gelmiştir. Yerken, içerken, yatarken, kalkarken bu düşünce her zaman onları çepeçevre kuşatmıştır. Sanki varlıkları bu düşünceden ibâret gibi bir hâl almışlardır. İşte böylesine fedâkâr kimseler, bir toplumun içinde dolaşır durdukça, o cemiyet semavî ve arzî bütün belâ ve musîbetlerden emin demektir. Ve eğer biz, semavî ve arzî belâ ve musîbetlerden emin olmak istiyorsak, derhal yaratılış gâyemiz olan bu vazifemizin başına dönmeliyiz... Dönmeli ve katiyen bilmeliyiz ki, gelen musîbetler, “emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker”in

terkinden dolayı gelmektedir. O belâ ve musîbetlerin gitmesi isteniyorsa, o da yine tebliğ ve irşâd vazifesinin yerine getirilmesiyle gerçekleşecektir. Başka hiçbir ibâdet, böyle bir paratonerlik vazifesi yapamaz. Yüce Allah, bir insanı veya cemiyeti onlar namaz kılar oldukları, Kâbe'yi tavaf ettikleri, ellerinde duâ kitaplarını okuyup durdukları anlarda bile yok edip, yerin dibine geçirebilir. Ancak bir yerde on insan anlattığımız şekilde dertli, muzdarip ve vazifelerini de yapıyorlarsa, Cenâb-ı Hakk o beldeyi garanti altına alır ve orayı muhâfaza buyurur.

Bir gün Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) hutbe okuyordu. Mescide bir adam girdi ve Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem); "İnsanların en hayırlısı kimdir?" diye sordu. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bu soruya şu şekilde cevap verdi: "İnsanların en hayırlısı emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker yapan, çok okuyan, Allah'tan çok korkan ve sıla-i rahîmde (anne-baba ve akrabâ ziyâretinde) bulunandır."¹¹³

Eğer insanımıza karşı alâka duyuyor ve onlara karşı merhametli olduğumuzu kabul ediyorsak, bunun en güzel ispâtı, onlara karşı yapmamız gereken vazifeleri yerine getirmemiz olmalıdır. Bu hususta bize düşen en hayatî iş de "emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker"dir. Öyleyse bunu bütün insanlığa karşı yerine getirme emeliyle çalışmalıyız.¹¹⁴

4. İrşâd ve Tebliğ Büyük Sevaplar Kazandırır

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bazı kişilerin bîatlarını, yani Müslüman oluşlarını kabul ederken

¹¹³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6/432.

¹¹⁴ M. F. Gülen, *İrşad Ekseni*, s.12-18, İzmir 1998.

“emr-i bi'l-ma'rûf”u bîat şartı olarak söylemiştir. Meselâ Cerir b. Abdullah el-Becelî'nin (radiyallahu anh) bîatını bu şartla kabul etmişti ki, bu büyük Sahâbî bize bu hususu şöyle anlatır: “Ben, Allah Resûlü'ne (sallallahu aleyhi ve sellem) bîat ettim. Benden söz alırken şu şartlarla bîatımı kabul buyurdu: Namaz kılacak, zekât verecek ve önüne gelen herkese nasîhat edeceksin.” Bu apaçık “emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker” yapacaksın demektir.

Kur'ân, bu kudsî vazifenin ağırlığına Hz. Lokman'ın evlâdına yaptığı tavsiyeleri anlatırken işâret buyuruyor:

“Ey oğulcağızım! Namazını dosdoğru kıl, emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker yap, sana isâbet eden belâlara da sabret. Muhakkak ki bunlar işlerin en zor olanlarındandır.”
(Lokman, 17)

Burada da görüldüğü gibi, Hz. Lokman oğluna evvelâ namazı dosdoğru kılmasını, ardından da “emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker” yapmasını öğütlüyor. Ve sanki oğluna şunları söylemek istiyor: “Oğlum, namazı olmayan insanın cihadı da olmaz. Namaz bütün ibâdetlerin kabul şartıdır. Onun için evvelâ sen, Rabb'ine karşı bu kulluğunu tam olarak yerine getir. Sonra da, sendeki bu dinamikle etrafına iyiliği emredip yaymaya, kötülüğü de menedip engellemeye çalış. Sen bunu yaparken, muhakkak ki, başına çeşitli belâlar gelecektir... Onlara da daha işin başında sabretme azminde ol!”

Evet, hiçbir dâvâ adamına, musîbet ve belâ sürpriz değildir; aksine o, beklenen bir hâdisedir. Çünkü bugüne kadar bunun istisnâsı görülmemiştir; görülmemiştir, zîrâ bu iş an-

cak büyüklerin altından kalkabileceği veya mükâfatını ancak Yüce Allah'ın takdir edebileceği büyük işlerdendir. Ve bu büyük işler, onları âhirette büyüklerin yanına yükseltecektir. Ama onlar burada, büyüklere mahsus ve onların ayırıcı vasfı olan belâ ve musibetlere uğrayacaklardır. Bu durumda da onlara, yine büyüklere yakışır sabır gerekmektedir.

Bu vazifenin önemini ve aynı zamanda ağırlığını Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadîslerinde şöyle beyan buyurur:

“Ümmetimin en hayırlısı, cahiller arasında cihâda ve belâyaya maruz kalan kimselerdir.”¹¹⁵

Ve başka bir hadîste bu hükmü teyit eder mahiyette-dir:

“İnsanların cefâsına katlanarak onların arasında bulunan mümin, onlardan ayrı durup, cefâlarına katlanmayan insandan daha çok sevap kazanır.”¹¹⁶

Evet, kötülüklerin yaygın olduğu bir cemiyetin içinde bulunup da dil ile cihad, yani “emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker” yapma, bir kenara çekilip kendini ibâdete vermekten daha üstün bir ibâdettir. Eğer bu kudsî vazife, şahsî ibâdetlerden daha üstün olmasaydı, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) evinden dışarıya çıkmaz; daimâ Yüce Allah'a ibâdet yapmakla meşgul olur ve insanların arasına hiç mi hiç girmezdi. Ve yine eğer bu vazife diğer amellerden, bilhassa bir yere çekilip durmadan ibâdetle meşgul olmadan daha hayırlı olmasaydı, bizzat Efendimiz (sallalla-

¹¹⁵ Deylemî, *el-Firdevs*, 2/174.

¹¹⁶ Tirmizî, *Kıyâmet* 55; İbn Mâce, *Fiten* 23.

hu aleyhi ve sellem): “Ey örtüsüne bürünen Peygamber! Kalk ve insanları uyar!” (Müddessir, 1,2) hitâbına muhâtap olmadı. Evet, din bütünüyle nasîhattir. Din, “emr-i bi’l-ma’rûf, nehy-i ani’l-münker” dir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), ashâbına bu fermânı vermiştir. O (sallallahu aleyhi ve sellem): “Din nasîhattir.” deyince Sahâbi: “Kimin için (nasîhattir)?” diye sormuş, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de: “Allah için, Kitâbı için, Peygamberi için, Müslümanların imamları için ve bütün Müslümanlar içindir.”¹¹⁷ cevâbını vermişti.

O hâlde mümin, durup dinlenmeden Rabb’ini anlatacak ve onun en büyük meselesi de yine Rabb’ini anlatmak olacaktır. Hem o, kendisini öylesine bu işe verecektir ki, Rabb’ini anlatamadığı gün, uykuları kaçacak, iştahtan kesilecek ve o günü yaşamamış kabul edecektir. Ve yine onun en büyük dertlerinden biri de Allah Resûlü’nü (sallallahu aleyhi ve sellem) anlatmak olacaktır. O’nun bu kudsî dâvâ uğrunda yaptıklarını, katlandıklarını anlatacak, anlatacak ve inanan insanların O’nu örnek almalarını sağlayacaktır. Kezâ, Rabb’inin kendisine bir nâme, bir dâvetiye olarak gönderdiği Kitabullah’ı (Kur’ân’ı) anlatacaktır. O kitap ki, Rabb’imiz onu bize rehber ve yol gösterici olarak göndermiştir. İslâm âlemi, ne zaman ona sarılmış ve onun hükümlerini içine sindirerek yaşamışsa, hep zirvelerde dolaşmış; ne zaman da elini ondan gevşetmişse perîşân olmuştur.

Netîce itibarıyla insan, ferdî planda yaptığı bu kudsî vazife sayesinde, imana uyanmalarına vesile olduğu şahısların bütün sevaplarının hepsine denk sevap kazanabilir. Bunun mânâsı şudur: Diyelim ki siz, bir insanı namaz, oruç,

¹¹⁷ Müslim, İman 95; Buhârî, İman 42.

zekat veya irşâd gibi mevzularda iknâ ettiniz ve o şahsın bu amelleri işlemesine vesile ve vasıta oldunuz. Şimdi o şahsın işlediği ve işleyeceği bütün bu amellerden meydana gelen sevâbın bir misli de size kaydedilecektir. Zîrâ: “Bir hayırlı işe delâlet eden, onu başkalarına öğreten, onu işleyen gibidir.”¹¹⁸ prensibi Peygamber Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) âittir.

Ayrıca sizin irşâdınızla yola gelen bir şahsın, diğer insanları irşâd ile elde ettiği netîcelere âit sevaplar da, yine sizin defterinize kaydedilecektir. İşte, bu yolda, yapılan küçük bir amel insana böyle büyük sevaplar kazandırmaktadır ki bu da “emr-i bi’l-ma’rûf, nehy-i ani’l-münker”in ne kadar önemli olduğunu gösterir. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir başka hadîslerinde: “Kim güzel bir çığır açarsa, açtığı çığırın bir misli sevâbı da onadır.”¹¹⁹ buyurarak bu gerçeği bir başka yönden dile getirir. Evet, hadîsin belirttiğine göre onun açtığı çığırdan yol tutup gidenler, ister kişinin yakınları, akrabaları, isterse tamamen yabancı ve tanımadıkları olsun, bir şey değişmez.¹²⁰

5. Tebliğ ve İrşâd Umûmî Huzuru Temin Eder

Müslümanlar, bir vücudun organları gibidirler. Öyle ise müminlerin birbirlerinin dertleriyle dertli ve lezzetleriyle mutlu olmalarından daha tabîî ne olabilir ki!.. Hele bu elem veya lezzet ebedî âlemi ilgilendiriyorsa, mümin nasıl olur da kardeşinin cennete veya cehenneme gitmesine karşı ilgisiz kalabilir? Onun içindir ki müminin, bir başka mü-

¹¹⁸ Tirmizî, *İlm* 14.

¹¹⁹ Tirmizî, *İlm* 15; İbn Mâce, *Mukaddime* 14.

¹²⁰ Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 45vd.

mine karşı bu kudsî vazifeyi, yani “emr-i bi'l-ma'rûf nehy-i ani'l-münker” vazifesini yapması, onun mümin olmasının ayrılmaz lâzımıdır. İşte bu mânâya işâret içindir ki Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurulmaktadır: “Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin velîleri, yardımcılarıdır. Onlar iyilikleri teşvik edip kötülükleri menederler. Namazı hakkıyla yerine getirir, zekâtı verir, Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederler. İşte onları Allah geniş rahmetine mazhar edecektir. Çünkü Allah azîzdir, hakîmdir (üstün kudret, tam hüküm ve hikmet sahibidir).” (Tövbe, 71)

Evet ister erkek, ister kadın bütün müminler birbirlerinin dostudur. Bu dostluğun gereği de, Allah'ın (celle celâluh) hoş gördüğü ma'rûfları/iyi şeyleri emredip çirkin gördüğü münkerattân da birbirlerini sakındırmalıdır. Zaten dost dostu başka türlü de davranamaz.

Müminler, sorumluluklarını yerine getirerek sürekli birbirlerine iyiliği emredip ona teşvikte bulunmalı, kötülüklerden de birbirlerini sakındırıp onlardan vazgeçirmeye çalışmalıdırlar. Kendi hayatları adına nifâka düşmekten tir tir titredikleri gibi, dostlarının da böyle bir duruma düşmelerinden titremeli ve hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları cemiyeti uyanık tutmalıdırlar. Evet, işte bunlar yuvarıda da işâret ettiğimiz gibi onların mümin olmalarının ayrılmaz bir vasfıdır.

Zaten, huzurlu bir toplum olabilmek için, münkerin, kötülüğün en küçüğünün dahî yaşamasına fırsat verilmemelidir. Aksine, önce küçük görünen bir münker, kısa zamanda öyle yayılır ve öyle bulaşıcı bir hastalık hâline gelir ki, bazen bütün bir cemiyeti, bütün bir milleti, hatta topyekûn

insanlığı tehdit eden, mahv u perîşân olmalarına sebebiyet veren bir vebâ hâlini alabilir. İctimaî bozukluklar hep küçük görünen münkerâtın yaygınlaşmasından meydana gelmiştir. Tarihe bu yönden baktığımızda, tekrârı aynı sonucu doğuracak nice toplumsal kokuşmalar görmemiz mümkündür. Zikredeceğimiz şu hadîs, bu tür kokuşmaların tarihî tahlili açısından çok mühimdir.

Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) buyuruyor:

“İsrâiloğullarına sosyal çöküntü şöyle girmiştir: Bir kişi diğesinde gördüğü bir kötülük üzerine, “Ey filan, bu işi terk et, bu sana helâl değildir” derdi. Ertesi gün de gelir, o adam aynı münkeri işliyor olmasına rağmen, onunla dostluğunu devam ettirir; onunla beraber oturup kalkar, beraber yer içerdi. Bunun üzerine Allah (celle celâluh) onların kalplerini birbirlerine benzetti.”

Sonra da Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem):

“İsrâiloğullarından inkâr edenler, Dâvud’un ve Meryemoğlu İsâ’nın diliyle lânetlenmişlerdir. Bu, onların baş kaldırmaları ve aşırı gitmelerinden dolayı idi. Onlar birbirlerinin yaptıkları fenâlıklara mâni olmuyorlardı. Yapmakta oldukları bu iş ne kötü idi.” (Mâide, 78-79) âyetini okuyarak şöyle buyurdu: “Hayır, vallahi, muhakkak ma’rûfu emredip münkerden nehyetmelisiniz ve yine muhakkak zâlimin elinden tutup onu hak çizgisine getirmelisiniz.”¹²¹ Burada, kötülüğe vize veren bir kısım İsrâiloğulları’nın durumu dile getirilirken, müminler aynı sonuçtan sakındırılmakta ve böyle bir duruma düşmemeleri için tenbihte bulunmaktadır.¹²²

¹²¹ Ebû Davud, *Melâhim*, 17; İbn-i Mâce, *Fiten* 20.

¹²² Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 58vd.

6. Tebliğ ve İrşâd, Umûmî Helâke Karşı Paratonerdır

Bir toplum içinde emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker bilfiil yapıyorsa, Allah (celle celâluh) o cemâat ve cemiyeti helâk etmez. Ve yine, bir cemâatin içinde az dahi olsa, bu kudsî vazifeyi yerine getiren varsa ve bunlar mağlup olma durumunda da değillerse yine Allah (celle celâluh) o topluluğu helâk etmez. Bu, meselenin müspet yönden ele alınıp değerlendirilmesi sayılabilir. Tabiî meseleyi, menfî yönden ele alıp kritik etmek de mümkündür. Evet eğer bir toplum içinde emr-i bi'l-ma'rûf yapan yoksa, Allah (celle celâluh) o topluluğu helâk eder. Ve yine bir topluluğun içinde bu kudsî vazifeyi yapan bir hayli kahraman olmasına rağmen, karşılarındaki insanların azgınlık ve taşkınlıkları onları mağlup edecek seviyeye gelmiş ve onlar da mağlubiyetlerini îlân etmişlerse, yine Allah (celle celâluh) o topluluğu helâk eder.

Bir milletin toptan helâkine mâni olacak en geçerli paratoner, inanan kesimin kurdukları irşâd yuvalarıyla, bu kudsî vazifeyi yerine getirmeleridir. Evet bir millet, böyle bir girdaptan ancak bu türlü ciddî gayretlerle kurtulabilir.

Eğer bir toplumda, küfür ve inkârın önüne geçilmezse, helâk olan sâdece kâfir ve inkârcılar olmaz, müminler de bu yıkımdan nasibini alır. Öyleyse mümin, en azından, bu noktadan hareketle, emr-i bi'l-ma'rûf, nehy-i ani'l-münker yapmalı ve bir umumî felakete meydan vermemelidir.

Bu hususu açıklayan Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) bir hadîslerinde şöyle buyururlar: “Allah’ın emirlerini yerine getirenle getirmeyenlerin misâli, aynı gemide yolculuk yapan kimselerin misâli gibidir. Bunlardan kimisi üst katta,

kimisi de alt kattadır. Altta bulunanlar, kardeşlerini rahatsız etmemek için su almak istediklerinde, yukarıdakilere biz kendi yerimizde bir delik açsak deyip, geminin tabanından bir delik açmaya yeltenseler, yukarıdakiler de bu duruma göz yumsalar, her iki taraf da batmaya mecbur kalacaktır.”¹²³

Aslında Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) bu ifâde-leri bir örnektir. İşte burada Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), çok ciddî bir sosyal meseleyi, örnek olarak dile getirmekte ve bizim anlayış seviyemize göre ifâde etmektedir. Burada gemiyi delmek isteyenlerin arzuları, ilk bakışta mâsum görünebilir. Fakat doğacak netice, hiç de mâsum sayılabilecek gibi değildir.

Bu hadîsten hareketle denilebilir ki, dünya, Nuh'un (aleyhisselâm) gemisi gibi bir gemi veya bir vapurdur. Bütün insanlık hiçbir tercih hakkı olmaksızın o gemiye binmiş durumdadır. Zîrâ bu dünyada herkes, aynı zeminde yaşamak zorundadır. yani içinde yaşadığımız ve beraberce seyahat ettiğimiz vapur bir tanedir ve bir ikincisi de yoktur. Bu vapurdaki hayat nizâmı, bizi buraya bindiren Zât'a aittir. Başkalarının bu nizâmı çiğnemeye hakları olamaz.

İçinde bulunduğumuz vapuru korumak, onu batmaktan muhâfaza etmek hepimizin vazifesidir. Bu vazife, vapura binişimizle beraber omzumuzla yüklenmiş bir görevdir. İnsancıl davranacak, başkasının işine karışmayacağız diye kendimizi ve milyonlarca masum insanı yok edebilecek davranışlara müsâmaha edemeyiz. Vapuru delmek isteyen veya sosyal hayatı karıştırmak durumunda olan

¹²³ Buhârî, Şerike 6.

herkesle mücadele etmemiz zarûrîdir. Öyleyse biz bir taraftan münkerâtı, kötülükleri ve toplum içindeki yılan, çıyan mesâbesindeki kötülükleri bertaraf edip insanlığı onların şerrinden korurken, diğer taraftan da ma'rûf dediğimiz güzel haslet ve faziletli davranışlarla aynı cemiyeti donatmak mecburiyetindeyiz. Zaten temiz fitratların meydana getirdiği toplum da her türlü kötülükten uzaktır. Ne var ki bu, meselenin bir yönüdür; diğer yönüne gelince, o da cemiyette hep güzel şeylerin gelişip boy atmasını sağlamaktır. Toplumumuz için yüklendiğimiz vazife, işte budur. Bu iş mukaddestir, mukaddes olduğu kadar da ağır ve zordur.¹²⁴

7. Tebliğ ve İrşâd, Dîne sahip Çıkmada Bir Ölçüdür

İslâm dini, Allah (celle celâluh) tarafından garanti altındadır. O kıyâmete kadar bozulmadan devam edecektir. Evet, bu konuda Allah'ın sözü vardır ve Allah kendi dinini koruyacaktır. Ama bu koruma ve muhâfaza etme, inananların gayreti, Müslüman fertlerin bu dine sahip çıkmaları sâyesinde olacaktır. yani, Müslümanların bu dine sahip çıkmalarını, Allah (celle celâluh) kendi koruma ve muhâfazasına bir vasıta ve vesile kılmıştır. Allah'ın emri o istikâmette olduğu müddetçe ve bu vasıtalık ve vesilelik yerine geldiği sürece bu din korunacak demektir.

Evet, inanan insanlar dine bekçilik yapmalıdırlar. Eğer dindar insanlar kendi dinlerinin neşredicisi ve bekçisi olmazlarsa, dinlerinin bereketinden mahrum kalırlar. Bu da, hiçbir zaman, dinin Allah tarafından korunmadığı mânâsı-

¹²⁴ Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 69 vd.

na gelmez. Belki onlar mürâcaat etmediler, talepte bulunmadılar ve irâdeleriyle işin içine girmediler. Allah da onları derbeder ve perîşan etti. Veya gelen bereketten onları mahrum etti.

Din, müminlerin sahip çıkmasıyla Allah (celle celâluh) tarafından muhâfaza edilecektir. Ve yine din, mensuplarının onu neşretmesi ölçüsünde bütün dünyada yükselecektir.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) dine sahip çıktı, Allah da (celle celâluh) dinini korudu. Daha sonra ona asırlarca sahip çıkıldı, yine Allah (celle celâluh) bu dini muhâfaza buyurdu. Dinden ellerin gevşediği yerde de Allah (celle celâluh), herkesi her şeyiyle perîşan ve derbeder etti. Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem), bu işi en mühim bir mesele olarak ele aldı. Gece gündüz ümmetini uyarmaya çalıştı.

Dîni tebliğ, Allah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) en birinci meselesiydi. O'nun bu cehd ve gayreti iledir ki, cemâatinde de aynı şuûr uyandı. Onlar da yürekte dine sahip çıktılar.. sahip çıktılar ve bu çalışmalar da aslâ boşa gitmedi. Çünkü Cenâb-ı Hakk onların bu gayretlerine, dini korumakla karşılık verdi. Ve en güzel mukâbelede bulundu. Sahâbe, Allah Resûlü'nden (sallallahu aleyhi ve sellem) aldıkları mesajları dünyanın dört bir yanına ulaştırmak için âdetta birbirleriyle yarış yapıyorlardı. Din adına bildikleri belki beş-on âyet, beş-on hadîsti, ama onlar, bildiklerini hem yaşıyor hem de cihâna yaymaya çalışıyorlardı.

Dîni başkalarına anlatma ayrı bir sorumluluk, onu koruma ise daha ayrı bir sorumluluktur. Bu koruma belli bir

devreye kadar devam etti; daha sonra yer yer sarsıntılar oldu. Bu sarsıntı devrelerinde, dine sahip çıkılmadığı için Cenâb-ı Hakk, dinin bereketini kısmen kesiverdi. Çünkü bu din, ancak biz ona sahip çıktığımız ölçüde bizim dinimizdir. Biz sahip çıkmazsak, Allah'ın o dinin bereketinden bizi mahrum etmesi kaçınılmazdır...

Günümüzde, dini yaşayıp yayma mânâsında dine sahip çıkmak, her mümin için farzlar üstü farzdır. Hiçbir mümin, bundan müstesnâ tutulamaz. Evet, her mümin evvelâ dini bilmeli, sonra bu dini yaşamalı, daha sonra da kendi hayatına hayat yaptığı dinini başkalarına anlatmalı, onların hayatlarını da bu nur ile nurlandırmalıdır. İslâm'a göre biz, her mümini bu vazife ile vazifeli sayıyoruz.

Burada önemli bulduğumuz iki hususu zikrederek kitabımızı bitirmek istiyoruz. Zîrâ bunların önemleri ölçüsünde bilinmedikleri ve üzerinde durulmadığı kanaatindeyiz. Günümüz Müslümanlarının içinde bulunduğu bu hazîn duruma düşmelerinin ve bu hâle gelmelerinin belli başlı sebepleri vardır:

Birincisi; dinin yavaş yavaş ihmâl edilişi.

İkincisi; bazı dinlerde görüldüğü üzere, ruhbanlık sınıfı gibi sınıflar teşkil ederek, dinî hizmetlerin resmileştirilip belli bir zümrenin inhisârına bırakılması ve dinî hizmetlerin de o teşkilâtın tekeline teslim edilmesidir. Bu durum da en az birinci sebep kadar bizler için tehlikelidir.

Bir kere din, inhisâr altına alınamaz. yani hiçbir zaman belli bir sınıfın malı hâline getirilemez. Zîrâ din, bütün mensuplarının, hepsinin dinidir. Her ferdin Cenâb-ı Hakk'la bir

irtibâtı vardır. Fertlerin Cenâb-ı Hakk'la olan bu husûsî irtibatını ortadan kaldırmak nasıl mümkün olmazsa, onların ferdî olarak dine sahip çıkmalarına da mâni olunamaz. Ruhbanlık teşkilâtı gibi teşkilatlar îcat ederek dinî hizmetleri belli kimselerin emrine vermek, affı mümkün olmayan bir yanlışlık ve bir gaflettir. Bu gafletten kurtuluncaya kadar da, içinde bulunduğumuz yürekler acısı durumdan kurtulmamız mümkün değildir. Her fert dine sahip çıkmalıdır ki, beklenen kurtuluş içimize yol bulup girebilsin.

Aslında, dinî hizmetleri belli bir teşkilâtın emrine verme, başkalarının bir oyunu olsa gerek. Böyle bir yaklaşımın İslâm'ın cihad ve tebliğ anlayışıyla da hiçbir alâkası yoktur. Evet İslâm dini, sadece camiye hapsedilecek bir din değildir. O bizim hem dünyamızı, hem de âhiretimizi îmar etmek için gönderilmiştir. dini bir bütün olarak ele alıp değerlendirdiğimiz ve ruhlarımıza sindirdiğimiz gün, zilletten kurtulmuş olacağız. Böyle bir duruma kavuşabilmemiz için de evvelâ bizlerin, o İlâhî vahye dayanan ve Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) nurlu beyanlarından kaynaklanan dine, bütün gönlümüzle yönelmemiz ve iç âlemimizi o nur ile aydınlatmamız gerekecektir. Biz iç yapımız itibarıyla durumuzu değiştirmedikçe, Allah da bizi değiştirmeyecektir. Bu müspet mânâda da, menfî mânâda da böyledir. Böyle bir netîceyi doğuracak da yine fertlerin istikâmetidir. Fertlerin sapması, dinî hayatı alıp götürdüğü gibi; fertlerin istikâmeti de onu yeniden getirecektir. Öyleyse asıl olan fertlerin teker teker yetiştirilmeleri ve onların kendi dinlerine sahip çıkmalarıdır.

Bizim kötü talihimizi, ancak dine sahip çıkan ve rahmetle irtibatını iyi ayarlayan kutlular değiştirecektir. Bir kere daha vurgulayalım ki, bu din, sahip çıktığımız ölçüde bizim dinimiz olacaktır.¹²⁵

¹²⁵ Gülen, *İrşad Ekseni*, s. 82 vd.

SONUÇ

İslâm'da tebliğ ve tebliğ usûlü ile ilgili olarak buraya kadar anlattıklarımızın maddeler hâlinde bir özetini sunarak, kitabı noktalamak istiyoruz:

1- Tebliğ ve irşâd, vazifelerin en mukaddesidir. Zîrâ Allah (celle celâluh), en seçkin kulları olan peygamberleri bu vazife ile göndermiştir.

2- Tebliğ, normal zamanlarda farz-ı kifâye (sadece bazı Müslümanlara farz) olsa bile, günümüzde ihmâle uğrayan meselelerden olduğu için farzlar üstü bir farz konumuna gelmiştir. Onun ihmâli katiyen caiz değildir.

3- Bu vazifeyi ihmâl ederek ölen bir kimsenin nifak içinde ölmüş olmasından endişe edilmelidir. Çünkü böyle biri, şahsî farzlardan daha büyük ve sevap cihetiyle daha mühim bir vazifeyi terk etmiştir.

4- İçinde tebliğ yapılan bir topluluk, semavî ve arzî belâ ve musîbetlere karşı korunma garantisi altındadır. Eğer bir

toplumda üç-beş insan dahî olsa, bu kudsî vazifeyi yapabiliyorsa, Cenâb-ı Hakk o toplumu kendi koruması altına almıştır. Eğer, mesele aksine ise netice de aksi olacaktır. Yani içinde bu kudsî vazife yapılmayan topluluğu Allah'ın (celle celâluh) helâk etmesi muhtemeldir. Geçmiş ümmetlerde meydana gelen toplu helâkler bunun en açık misallerindedir.

5- Bu kudsî vazife, fert, millet ve devletler planında ele alınmalıdır. Müslüman, dünya nizâmının ana unsurudur. Onun bulunmadığı dünyada nizâm olmadığı gibi, onun varlığının söz konusu olduğu yerde de anarşi ve terör olmaz. Bu ise Müslüman'ın tebliğ vazifesini hakkıyla edâ edip etmemesine bağlıdır.

8- İlim-amel ve tebliğ bir hakîkatin üç ayrı yüzüdür. Birbirlerinden ayrılmaları mümkün değildir. Tebliğde, ilim şarttır; amel ise tebliğin hayatıdır.

9- Tebliğ insanı, İslâmî hakîkatleri ve içinde yaşadığı devri çok iyi bilmelidir. Devrini bilmeyen insan, dehlizde hayat sürüyor demektir. İnsanları oraya çekmeye ve onlara bu dehlizde bir şeyler anlatmaya çalışması ise zavalıca birer gayretçiktir.

10- Tebliğ insanının gönlü, Kur'ân'a göre ayarlanmalıdır. Gönlü bu şekilde Kur'ân'a göre akort edilmeyen bir insanın, İslâm adına konuşması ve İslâmî hakîkatleri anlatması çok zor, hatta imkânsızdır.

11- Tebliğ eri, tebliğ yaparken kullandığı bütün yolların meşrû/dîne uygun olmasına son derece dikkat etmelidir. Zîrâ meşrû bir hedefe ancak meşrû yollarla ulaşılabilir. Al-

lah Resûlü'nün (sallallahu aleyhi ve sellem) ve O'nun Kutlu Ashâbının yolu da budur. Müslümanlara, hedefe varmak için her yolu meşrû gören militanlar değil; tuttuğu yolun meşrû olmasını, kılı kırk yararcasına inceleyen ve sonra da tatbik eden Sahâbî ruhlu tebliğ adamları lâzımdır. Bu dini ayakta tutacak ve onu cihânın dört bir yanına götürecekteler olanlar da ancak bunlardır.

12- Tebliğ adamı, anlattığını muhakkak yaşamalıdır. Aksi durum, bir münâfıklık alâmetidir ki, mümin böyle bir duruma düşmekten fevkalâde sakınmalıdır. Anlattığını yaşamayan insanların söyledikleri sözlerde, tesir ve bereket de olamaz. Onlar saman alevi gibi çabuk parlar ve hemen sönerler.

15- Tebliğ adamı, tebliğinde çok ısrarlı olmalıdır. Bu ısrar onun kendi dâvâsına karşı hürmet ve saygısının ifâdesidir ve o, Cenâb-ı Hakk'ın büyük saydığı meseleleri büyük saymak mecburiyetindedir. Aksi hâlde, dediklerini kendisi yalanlamış olur.

16- Tebliğ adamı, fitrat kanunlarıyla çatışmamalıdır. O, tebliğ ve irşâdında dâimâ basiretli davranmalıdır. İnsanda mevcut bazı arzuları görmezlikten gelmek, asla doğru değildir. Asıl olan, bu istekleri iyiye ve güzele yönlendirebilmektir.

17- İzdırap ve çile, tebliğ yolunun değişmeyen kaderidir. Tebliğ adamı, daha yolun başında kaderine razı olmalıdır.

18- Tebliğ adamı, bir şefkat kahramanıdır. Onun kaba kuvvet kullanarak hakkı kabul ettirme gibi bir yola girmesi

hiç mi hiç düşünülmemelidir.

19- Tebliğ adamının en mühim özelliklerinden biri de fedakârlıktır. Böyle bir iş ise, her şeyden önce fedakârlık ister.

20- Tebliğ adamı, dua ile bütünleşen insandır. Duâ ise, ihlâs ve samimiyetin esasıdır.

22- Tebliğ adamı, insanların imanı hususunda çok hassastır. Gördüğü küfür ve irtidât hâdiseleri, onun yüreğini parçalar ve o, buna benzer hâdiseler karşısında iki büklüm olur.

23- Tebliğ adamı, tebliğ işini hep bir aşk ve iştihak içinde sürdürür. Zaten onun, tebliğ işinin kara sevdalısı olmayınca, başarıya ulaşması da mümkün değildir.

25- Tebliğ adamı, davasını tebliğ ederken, ruh duruluğuna ve kalp temizliğine sahip olmalıdır. Ve onun, arkasında yardımcı olarak Allah'ı ve Resûlü'nü (sallallahu aleyhi ve sellem) bulabilmesi için, en az dâvâsı kadar berrak bir hayat yaşaması şarttır. Böyle bir hayat ise, ancak kalp temizliği ile gerçekleştirilebilir.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, Kâhire ts.

Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut 1985.

Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl*, Beyrut 1985.

el-Askalânî, İbn Hacer, *el-İsâbe fî Temyîzi's-Sahâbe*, Beyrut h.
1327

Başar, Alâaddin, *Nur'dan Kelimeler*, bilgi@sorularlaislamiyet.com
Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed ibn İsmail, *Sahîhu Buhârî*, İstanbul ts.

Canan, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yay, Ankara 1988.

Demircan, A. Rıza, *İslâm Nizamı*, İstanbul 1983.

Deylemî, *el-Firdeus*, Beyrut, tsz.

Dilek, Şener, (Prof. Dr.), bilgi@sorularlaislamiyet.com

Ebû Davud, Süleyman İbnu'l-Eş'as es-Sicistani, *Sünenü Ebî Dâvûd*, İstanbul ts.

Ece, Hüseyin K., *İslâm'ın Temel Kavramları*, Beyan Yay., İkra CD'si.

Gülen, M. F., *İ'lâ-yı Kelimetullah veya Cihad*, İzmir 1996.

....., *İrşâd Ekseni*, İzmir 1998.

....., *Asrın Getirdiği Tereddütler 1-2-3*, İzmir.

....., *Sonsuz Nur*, İstanbul 1994.

- Hâkim, *Müstedrek*, Beyrut ts.
 el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid*, Beyrut 1982.
 İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-Gâbe*, Kâhire 1970.
 İbn Hişâm, *es-Sîretu'n-Nebeviye*, Beyrut ts.
 İbn Humâm, Kemâluddîn Muhammed b. Abdilvahîd, *Fethu'l-Kadîr alâ'l-Hidâye*, Mısır 1356.
 İbn Kesîr, İmâdüddin Ebu'l-Fidâ, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Tefsir, İstanbul 1992.
 İbn Mâce, Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sünenü İbn Mâce*, Beyrut 1975.
 İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, Beyrut ts.
 el-İsfahânî, Râğîb, *el-Müfredât*, Beyrut ts.
 İslâmoğlu, M, Yürek Fethi, *İqra CD'si*.
 Gazâlî, Muhammed, *Fıkhü's-Sîre*, Dâru'l-Kalem.
 Kalkan, Ahmet, *İslâm Akâidi*, *İqra CD'si*.
Kur'ân Kavram Tefsiri, *İqra CD'si*.
 Kandehevî, Yusuf, *Hayâtü's-Sahâbe*, (trcm. A.M. Büyükçınar vd.), İstanbul 1979.
 Kırkıncı, Mehmet, bilgi@sorularlailamiyet.com
 Mevdûdî, *Tefhîmu'l-Kur'ân*, İnsan yay., İstanbul 1986.
 Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *Sîretu İbn İshâk*, Konya 1981.
 Münâvî, Muhammed Abdurraûf, *Feydu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmii's-Sagîr*, Dimeşk ts.
 Müslim, Ebû Hüseyin Müslim İbnu'l-Haccâc, *Sahîhu Müslim*, İstanbul ts.
 Nesâî, Suyûtî, *Sünen*, Beyrut ts.
 Suruç, Sâlih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, İstanbul 1993.
 Suyûtî, *ed-Dürü'l-Mensûr*, Beyrut ts.
 Şâmil İslâm Ansiklopedisi, İstanbul 1990.
 Tirmizî, Ebû İsa, *Sünen*, Kâhire 1978.
 Vâkidi, *Meğâzî*, Beyrut ts.
 Yazır, M. Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul 1971.
 ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf*, Kâhire 1953.